

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI

DÜNYA EDEBİYATI

BİLGE NATHAN

LESSING

Ceviren:
Hayrullah ORS

Günümüz Türkçesine
Sadeleştiren:

Mahmure KAHRAMAN

BİLGE NATHAN

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI/487
Yayımlar Dairesi Başkanlığı
Dünya Edebiyatı Eserleri Dizisi / 20

LESSING

BİLGE NATHAN

Çeviren:

HAYRULLAH ÖRS

Günümüz Türkçesine Sadeleştiren:

MAHMURE KAHRAMAN

© T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI, 1999-ANKARA
ISBN 975-17-2141-5

Kapak Dizeni : Volkan GÖLGEDAR

Lessing, Gotthold Ephraim
Bilge Nathan / Lessing ; Çeviren Hayrullah
Örs ; Günümüz Türkçesine Sadeleştiren: Mahmure
Kahraman. - Ankara : Kültür Bakanlığı, 1999.

XIII, 170 s. ; 20 cm. - (Kültür Bakanlığı
yayınları ; 487. Yayınlar Dairesi Başkanlığı
dünya edebiyatı dizisi ; 20)
ISBN 975-17-2141-5

I. k.a. II. Örs, Hayrullah, III. Kahraman,
Mahmure. IV. Seriler.

832.914

Birinci Baskı : 1981 - ..... Adet

İkinci Baskı : 1999 - 3000 Adet

DOĞAN MATBAACILIK HİZMETLERİ

Tel : (0.312) 344 35 44 ANKARA

Aydınlanma çağının felsefi ilkeleri üzerine oturmuş bir oyun olan *Bilge Nathan*'ın konusu, Haçlı Seferleri döneminde Musevilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlığın bir arada bulunduğu Kudüs kentinde geçmektedir. Eserde, tek tanrılı üç dinin Tanrı'nın gözünde aynı değerde olduğu anlatılmak istenir. Oyunun baş kişisi Nathan, aklın olduğu kadar, pratik etiğin de uygulayıcısıdır. Önyargısız yaklaşımı ile insanları uzlaşmaya çağırır, onları, duygularının etkisinden uzaklaştırıp aklın ışığına yönlendirir. Eserdeki aydınlanmacı düşünceler, okuyucunun özeleştirel bilincini devreye sokması açısından da önemlidir. İnsanın kendisini ve dünyayı sorgulaması için *Bilge Nathan* gerçekten okunmaya değer bir kitap.

M. İstemihan TALAY
Kültür Bakanı

ÖNSÖZ

Dindar bir aileden gelen Gotthold Ephraim Lessing din bilimi, felsefe, matematik ve tıp eğitimi görmüştür. Öğrencilik yıllarında edebiyat çevreleriyle ilişki kurmuş, gazetecilik, çevirmenlik ve redaktörlük yapmıştır. Hamburg Ulusal Tiyatrosu'nda bir süre dramaturg olarak çalışmış, 104 adet tiyatro eleştirisini Hamburgische Dramaturgie (1768/69) başlığıyla yayımlamıştır. Daha sonra yazarlığının en verimli dönemini geçirdiği Wolfenbüttel'de Kütüphane memuru olarak görev yapmıştır. Tiyatro oyunlarının yanısıra teorik yazılarda yazmışlardır.

Lessing ulusal Alman tiyatrosunun oluşması için önemli adımlar atmış bir yazardır. Alman tiyatrosunun, klasik tiyatro ve Fransız tiyatrosunun etkisinden kurtulması için çaba göstermiş ve Shakespeare tiyatrosunun üstünlüğünü savunmuştur. Çünkü Lessing, Shakespeare'i antik sanata Fransızlardan daha yakın görmüş ve İngiliz tiyatrosunun Alman tiyatrosuna akraba olduğunu ileri sürmüştür.

Alman edebiyatında aydınlanma dönemine oyun yazarı olarak damgasını vurmuş olan Lessing, bu dönemin felsefesini en belirgin olarak Bilge Nathan'da (1779) ortaya koymuştur. Aydınlanma süreci aslında ortaçağın kapanmasının ardından başlamıştır. Bilim adamı ve düşünür Descartes daha on yedinci yüzyılın ilk yarısında Skolastik felsefenin temel varsayımlarına son vermiştir. Felsefi açıdan getirdiği yenilik, her şeyden kuşku duymaktır. Kuşku duymak düşünmek, düşünmek de var olmaktır. Böylece Descartes akli devreye sokan ünlü önermesini dile getirmiştir: Düşünüyorum öyleyse varım! (Cogito, ergo sum!) On sekizinci yüzyılın özelliği ise akli

egemen kılan aydınlanmacı görüşlerin zirveye ulaşmasıdır. Bu çağa ışık tutan ilkeler eleştirel akıl, sosyal etik, hümanite ve hoşgörüdür. Yerleşik değerler yeniden gözden geçirilmiştir. Kant'a göre aydınlanma, insanın, kendisinin suçlu olduğu bir reşit olamama halinden kurtulması, başkasının yönetimi olmadan kendi aktını kullanma yetisini göstermesidir. Aydınlanma felsefesi, milliyetçiliğin dar görüşlerinden uzak durmaya çalışan, insanlara dünya yurttaşı olma yolunda ilerlemelerini öneren, din, politika ve toplumsal yaşamda hoşgörüye dayalı tavırları benimseyen bir dünya görüşüne sahiptir. Bu ilkelere tamamen bağlı kalınarak yazılan Bilge Nathan, Lessing'in yaşadığı dönemde aldığı tepkiler yüzünden sahnelenememiştir, ondokuzuncu yüzyılda sahnelenmişse de cılız bir ilgiyle karşılanmıştır. Hıristiyanlığa bir saldırı olarak algılanmış, Yahudi düşmanlarının şimşeklerini üzerine çekmiştir. Hele Nazi döneminde yerden yere vurulmuştur. Ama eser, insanların başı ve birliğe en çok ihtiyaç duydukları İkinci Dünya Savaşı sonrasında ve ellili yıllarda Alman dilinin konuşulduğu tiyatro sahnelerinde altın çağını yaşamıştır.

Lessing'in diğer önemli oyunlarına değinmek gerekirse: *Miss Sara Sampson (1755)* beş perdelik bir burjuva trajedisidir. Burjuva trajedisi, on sekizinci yüzyılda roman ve komedinin yanı sıra oldukça ilgi gören bir yazın türü olmuştur. Konu genellikle burjuva bılıncinin güçlenmesi ve bu sınıfın kültürel açıdan kendini ifade etme isteği etrafında döner. Lessing'in bu oyununda, yazanın tiyatro anlayışının sonucu ve Aydınlanma Akımı'nın da bir gereği olarak, karakterler ya çok iyi ya da çok kötü olarak betimlenmez. Karakterler iyi ve kötüyü, olumlu ile olumsuzu bir arada barındırırlar. Miss Sara Sampson 'da olayın geçtiği yer İngiltere'dir. Eserde antik Medeia konusu Hıristiyan ahlak idealiyle yoğrulmuştur. Zevk ve sefa düşkün

Mellefont'un, Sir William Sampson'un erdemli kızı Sara'yı onunla evlenmek için baba evinden kaçırmasıyla başlayan olaylar Mellefont'un intiharı ile son bulur.

Minna von Bamhelm (1767) beş perdelik bir komedidir. Goethe bu eserin, Yedi Yıl Savaşları'nın ürünü olarak, tümüyle kuzey Alman ruhunu yansıttığını ve tarihi bir konuyu sahneye taşıyan Alman dilinde ilk oyun olduğunu ifade etmiştir. Oyunda savaştan sonra ordudan ayrılmış ve parasız kalmış binbaşı Tellheim ve nişanlısı Minna arasında gelişen olaylar işlenir.

Emilia von Bamhelm (1767) beş perdelik bir trajedidir. Konusu antik dönem tarihçisi Livius'a dayanan sıkça işlenmiş bir konudur. Virginius, Icilius'la nişanlı kızı Romalı Virginia'yı, onu elde etmek isteyen Appius Claudius'un eline düşmemesi için öldürür. Bu da halkın ayaklanmasına neden olur. Lessing bu konuya politik bir boyut kazandırarak yeni Alman edebiyatının ilk politik dramlarından birini yazmış olur. Lessing'de Virginia'yı Emilia Galotti, Appius Claudius'u Prens Gonzaga, Icilius'u ise Kont Appiani temsil etmektedir. Lessing bu oyununda mutlakiyet rejimlerindeki ahlak düşüklüklerini ve saray entrikalarını ortaya koyar. Sanatı, insanları eğitmek ve biçimlendirmek için bir araç olarak gören Lessing'in eserleri özellikle de Bilge Nathan, her zaman okumaya değer kitaplar arasında yer alacaktır.

Mahmure KAHRAMAN

ÖNSÖZ

Lessing (1729-1781), Alman edebiyat ve düşünce tarihinde "Aydınlanma Akımı" (Aufklärungsepoche) adıyla anılan bir çağın en büyük temsilcisidir. Hümanizmanın akılcı çizgisini sürdüren bu akımın özellikleri iyimserlik, yaşama sevinci, dünyevilik, hoşgörü, mutlaklık ideali ve bunları dile getirmedeki duru, açık bir usluptur.

Descartes, John Locke, David Hume, Leibniz gibi akılcı filozofların öğretilerinden kaynaklanan "Aydınlanma Akımı"nda akıl ilkesinin egemenliği, çağdaş Protestan taassubuyla çatışma durumunu hazırlamıştır. Çünkü koyu Hıristiyanlardan farklı olarak Aydınlanmacılar için Tanrı'nın insana en büyük lütfu Hıristiyanlık değil, akıldır. Akıl, insana evrenin yaratıcısı ve yöneticisi olan büyük güce inanmada, iyile kötüyü ayırtetmede yol göstericidir. Bu görüş açısından bakıldığında dinler arasındaki fark azalmakta, Tanrı'ya inanç esas alındığından dinlerin her birine karşı saygı ilkesi ortaya çıkmaktadır. İşte "Bilge Nathan" bu temele dayalı bir dini hoşgörü eseridir.

Lessing, Wolfenbüttel'de kütüphaneci olarak çalışırken, birkaç yıl önce ölmüş bir dostunun, matematik profesörü Reimarus'un bazı yazılarını "Fragmente eines Ungenannten" (Adı Söylenmeyen Birinin Fragmanları) başlığıyla yayınlamaya başlar. Bu yazılarda İncil'in mucizelerine, İsa'nın göğe uçuşu gibi konularına karşı eleştirici bir tutum vardır. Hamburglu başrahip Goeze bu yüzden Lessing'i hedef alan yayınlara girer ve bu fragmanların yasaklanmasını sağlar. Lessing,

bana hiç olmazsa rahatsız edilmeden vaiz verdirecekler mi. bunu denemek istiyorum" diyerek "Bilge Nathan"ı yazmaya koyulur. Eser yalnızca bir "polemiğin ürünü" değil, aynı zamanda da Lessing'in Decamerone hikayelerine hayranlığının ürünüdür. Boccaccio'nun "Decamerone" hikâyelerinin üçüncüsü, Yahudi Melchisedech'i ve ünlü 'üç yüzük parabolünü' işlemektedir.

Yapısı bakımından "Bilge Nathan" Sophokles tarzı bir analitik dramdır. Yani başlangıçta gizli tutulan bir gerçek. olayların akışı içinde yavaş yavaş ortaya çıkar. Eserin konusu, Haçlı Seferleri sırasında, üç büyük dinin inananlarını bir arada barındıran Kudüs' te geçer. Üç farklı dinin temsilcileri olarak karşımıza çıkan dram kahramanlarının aslında bir ve aynı ailenin üyeleri olduğunun anlaşılmasını Lessing, okuyucuya ya da seyirciye âdeta ders venci bir olay olarak yorumlatmak ister. Dinler arası anlayış, insanlığı bir aile ahengine ulaştırabilecek ahlak yoludur. Öte yandan eserin odak noktalarından bir başkası da Lessing'in bireysel ahlak ilkelerinden olan "Bir iyilikten birçok iyilik kaynaklanır" düşüncesidir. Nathan'ın bir zamanlar yaptığı bir iyilik, kansının ve çocuklarının Hıristiyanların elinde can vermesine karşılık bir Hıristiyan yetimni evlut edinmesi, âdeta Tann tarafından mükâfatlandırılır, iyilikler peşpeşe gelir. Bütün davranışlarında ve sözlerinde Nathan, aklın gösterdiği yolda ilerleyen bir kişidir.

Eser, dile getirdiği düşünce ve ilkeler açısından Lessing'in iki yıl önce yayınladığı bir yazıya "İnsan Neslinin Eğitimi" (Über die Erziehung des Menschengeschlechts)ne bağlıdır. Bu yazıda tek tanrılı dinler, Tanrı'nın insan neslini eğitmek için onun olgunluk derecesine göre belirleyerek gönderdiği eğitim aracı olarak değerlendirmektedir. İnsanlığın iyiyi bir mükâfat

yazıda tek tannlı dinler, Tann'nın insan neslini eğitmek için onun olgunluk derecesine göre belirleyerek gönderdiği eğitim aracı olarak değerlendirmektedir. İnsanlığın iyiyi bir mükâfat göreceği için değil, iyi olduğu için seçeceği olgunluk çağı, Lessing'e göre aklın egemen olacağı çağdır.

“Bilge Nathan”, düşünce ve ahlâk yanının güçlü oluşuyla dünya edebiyatının temel eserleri arasında yer almaktadır.

Prof. Dr. Gürsel AYTAÇ

KİŞİLER :

Sultan Salâheddin

Sittah: Salâheddin'in kız kardeşi

Nathan: Kudüs'te zengin bir Yahudi

Recha: Nathan'ın evlatlık kızı

Daja: Bir Hıristiyan kadını, Yahudinin evinde, Recha'ya arkadaşlık etmek üzere bulunmaktadır.

Genç Bir Templier Şövalyesi

Bir Derviş

Kudüs Patriği

Bir Keşiş

Bir Emir ve Salâheddin'in Memlukleri

Sahneler Kudüs'te geçer.

BİRİNCİ PERDE

BİRİNCİ SAHNE

Sahne : Nathan'ın evinin avlusu.

Nathan, yolculuktan dönmüştür. Daja onu karşılar.

Daja: Gelen o! Nathan! Tanrı'ya sonsuz şükürler olsun, nihayet gelebildiniz!

Nathan: Evet, Daja; Tanrı'ya şükür! Ama neden nihayet? Daha önce mi gelmeliydim? Daha önce gelebilir miydim ki? Babil'den Kudüs'e kadar yol, sağa sola sapınak zorunda kaldığım için, iki yüz mili buldu; alacakları toplamak iş de-ğilmiş gibi görünse de, bu hemen bitiriliverecek bir şey de-ğil.

Daja: Ah Nathan! Ne kadar kötü, o sırada burada olabilirdiniz! Eviniz...

Nathan: Yandı. Duydum bunu ben. Ama inşallah her şey duyduğum kadardır!

Daja: Tamamen yanması işten bile değildi.

Nathan: O zaman, Daja, yenisini yaptırırđık; hem de daha rahatını.

Daja: Orası doğru! Ama neredeyse Recha da yanacaktı.

Nathan: Yanacak mıydı? Kim? Kızım Recha mı? O mu? Bunu duymadım işte. Eh, o zaman! O zaman evsiz de yaşayabilirdim. Neredeyse yanacakmış! Söyle, gerçekten yandı de! Açık söyle! Söyle! Öldür beni! Ama eziyet etme bana daha fazla! Evet yandı de, Recha!

Daja: Eğer yansaydı, bunu benden mi duyardınız?

Nathan: Öyleyse neden korkutuyorsun beni? Ah Recha! Ah benim Recha'm!

Daja: Sizin mi? Sizin Recha'nız ha?

Nathan: Bu çocuğa kızım demekten nasıl vazgeçerim ben!

Daja: Sizin olan şeylerin hepsi için, benimdir demeyiş bu kadar mı hakkınız var?

Nathan: Ondan daha değerlisi yok ki! Ondan başka her şey, doğanın bana hediyesi. Yalnızca onu Tanrı'nın büyüklüğüne borçluyum.

Daja: Ah, Nathan, iyiliğinizi bana ne kadar pahalıya ödetiyorsunuz! Eğer böyle bir niyetle yapılan iyiliğe de iyilik denebilirse!

Nathan: Böyle bir niyetle mi? Hangi niyetle?

Daja: Vicdanım...

Nathan: Daja, bak, hepsinden önce sana ne anlatacağım...

Daja: Vicdanım diyorum...

Nathan: Senin için Babil'den bak ne güzel bir kumaş aldım.

Öyle gösterişli ki! Hem zevkli, hem gösterişli! Recha'ya bile bundan daha iyisini getirmiş değilim.

Daja: Neye yarar? Çünkü, doğrusunu isterseniz, vicdanım artık susturulamayacak.

Nathan: Ya senin için Şam'da seçtiğim bilezikleri, küpeleri, yüzükleri, köstekleri beğenecek misin bakalım; merak ediyorum doğrusu...

Daja: Siz böylesiniz zaten! İşiniz gücünüz herkese hediyeler dağıtmak! Hep vermek!

Nathan: Ben sana ne kadar seve seve veriyorsam, sen de öyle al ve sus!

Daja: Ve sus! Sizin, dürüstlüğün, cömertliğin ta kendisi olduğunuzdan kim şüphe edebilir ki Nathan? Ama yine de...

Nathan: Yine de sadece bir Yahudiyim. Bunu söylemek istiyordun değil mi?

Daja: Benim ne söylemek istediğimi, siz daha iyi bilirsiniz.

Nathan: Öyleyse sus!

Daja: Susuyorum. Önleyemediğim, değiştiremediğim, değiştirilmesi olanaksız olan bu günahın hepsi sizin boynunuza olsun!

Nathan: Benim boynuma olsun! Ama nerede o? Nerede kaldı?

Daja, eğer aldatıyorsan beni! Bilmiyor mu benim geldiğimi?

Daja: Düşündüğünüz gibi değil! Hâlâ korku içinde! Hâlâ hayal ettiği her şeye. ateş kendi rengini veriyor. Uykudayken uyanık. uyanırken uykuda ruhu. Bir bakıyorsun hayvandan daha bilinçsiz, bir bakıyorsun melekten daha yüce.

Nathan: Zavallı çocuk! Biz insanlar başka neyiz zaten!

Daja: Bu sabah, gözleri kapalı, uzun uzun yattı, ölü gibiydi. Derken birdenbire fırladı. “Dinle! Dinle! Babamın develeri geliyor! Dinle bak! Onun tatlı sesi!” diye bağırdı. Derken gözleri yine kapandı, kolunun artık destek olmadığı başı yastığa düştü. Ben hemen dış kapıya koştum! Bir de baktım ki gerçekten siz geliyorsunuz! Siz geliyorsunuz! Mucize bu! Zaten onun bütün ruhu, onun ve sizin yanınızdaydı.

Nathan: Onun mu? Kimmiş o?

Daja: Kendisini yangından kurtaran.

Nathan: Kimdi o? Kim? Nerede o? Kim benim Recha’ımı kurtardı? Kim?

Daja: Birkaç gün önce esir olarak buraya getirilen ve Salaheddin’in azat ettiği, genç bir Templier.*

Nathan: Nasıl? Sultan Salaheddin, bir Templieri sağ mı bıraktı? Recha’nın kurtulması için bu kadar büyük bir mucize mi gerekti? Allah Allah!

Daja: Eğer böyle birdenbire kazandığı canını hemen kaybetmeyi göze alan o olmasaydı, kaybetmiştik Recha’yı.

---

*

Templier : 1119 yılında kurulmuş olan dinsel ve askeri amaçlı bir şövalye tarikatının üyesi.

Nathan: Nerede o, Daja, o asil insan nerede? Nerede? Ona götür beni. Size bıraktığım hazinelerden ona da hemen verdiniz değil mi? Hepsini verdiniz mi? Daha çoğunu vaat ettiniz mi? Çok daha fazlasını?

Daja: Nasıl yapabildik bunu?

Nathan: Vermediniz mi? Vermediniz mi?

Daja: Geldi, nereden geldiğini bilen yok; gitti, nereye gittiğini bilen yok. Evin içini hiç bilmediği halde, yiğitçe alevlerin ve dumanların içine daldı. Korunmak için pelerinini bir perde gibi önüne tutmuştu. Bizi yardıma çağırın sese kulak verdi. Biz artık onun bir daha dönmeyeceğini sanıyorduk. Güçlü kollarında Recha'yla dumanların ve alevlerin içinden aniden, karşımıza çıkıverdi. Sevinç ve minnet çığlıklarımız karşısında soğuk ve kayıtsızdı. Ganimetini yere koydu, kalabalığa karıştı ve kaybolup gitti!

Nathan: Bir daha dönmek üzere değildir inşallah.

Daja: Daha sonraki günlerde de onu Mesih'in mezarının etrafını gölgeleyen hurma ağaçlarının altında bir aşağı bir yukarı dolaşırken gördük. Sevinçle yanına koştum, teşekkür ettim, ayaklarının dibinde ağlayarak kendisine minnet duygularını söylemeden rahat edemeyecek olan o saf yaratığı, bir kez olsun görmesi için yalvarıp yakardım, diller döktüm.

Nathan: Eee?

Daja: Boşuna! Bizim yalvarıp yakarmalarımıza kulak bile asmadı! Hele benimle öyle fena alay etti ki...

Nathan: Sen de rahatsız oldun...

Daja: Hiç de değil! Her gün yeniden karşısına çıktım, her gün alaylarına katlandım. Neler çekmedim ondan! Daha da çekmeye razıyım. Ama Mesih'in mezarının etrafını gölgeleyen hurmalığa çoktandır gelmiyor; Kimse de onun nerede olduğunu bilmiyor. Neden şaşırdınız? Ne düşünüyorsunuz?

Nathan: Recha'nın ruhunda bunun nasıl bir iz bıraktığını düşünüyorum. Bu kadar saygı duyulması gereken birinden böyle bir davranış görmek; bir yandan itilirken diğer yandan çekilmek! O zaman kafayla yürek, umutsuzluk mu, yoksa insanlara kin beslemek mi önceliklidir, diye birbiriyle çekişir durur. Çoğu zaman bunlardan biri, diğerini yenemez ve bu çekişmeye hayal gücü de karışır, insanı hayalperest yapar. İşte o zaman hazen kafa yüreğin, bazen de yürek kafanın yerini alır. Kötü bir değiş tokuştur bu! Eğer ben Recha'yı tanıyorsam, onunki işte bu sonucusu. Hayallere dalmış!

Daja: Ama öylesine yumuşak, öylesine sevimli bir hayal ki!

Nathan: Yine de hayal!

Daja: Siz nasıl dersiniz öyle olsun! Acayip bir düşüncesi var, onun için en önemlisi de bu: Ona göre Templier, ne bu dünyaya ait bir yaratık, ne de bu dünyadan birinin oğlu; Recha'nın ta çocukluğundan beri, kendisini koruduğuna tüm

kalbiyle inandığı bir melek, her zaman büründüğü, yangının içindeyken bile hep etrafında uçuşan buluttan sıyrılmış ve Templier olup çıkıvermiş. Gülmeyin! Belki de öyledir. Hiç değilse hoş görölü bir gülümseyişle ona, Yahudi, Hıristiyan ve Müslümanı birleştiren bu inancı bağışlayın! Böylesine tatlı bir inancı!

Nathan: Benim için de çok tatlı bir inanç bu! Git, Daja'cıgım, git; ne yaptığına bir bak; konuşabilecek durumda mı; sonradan ben o yabani, o anı anına uymayan koruyucu meleği ararım. Eğer hâlâ yeryüzünde, aramızda bulunuyorsa, hâlâ böyle kaba bir şövalye rolü oynamaktaysa, mutlaka bulur buraya getiririm onu!

Daja: Olmayacak bir şey bu!

Nathan: O zaman, tatlı gerçek, tatlı hayalin yerini alır. Çünkü Daja, inan bana, insan bir insanı her zaman için bir meleğe yeğler. Sen de onu, bu melek hayalinden kurtulmuş görürsen bana kızmazsın değil mi?

Daja: Siz hem çok iyi hem de çok kötüsünüz. Ben gidiyorum! Ama bakın, bakın! İşte kendisi. Je geliyor!

İKİNCİ SAHNE

Recha ve önceki sahnede yer alan kişiler.

Recha: Sahi siz misiniz baba? Ben, sadece sesinizi kendinizden önce yolladığınızı sanmıştım. Nerede kaldınız? Hâlâ hangi dağlar, hangi çöller, hangi ırmaklar bizi ayırmakta? Yani başımızda soluk alıyorsunuz ama Recha'nızı kucaklamak için hiç de acele etmiyorsunuz. Zavallı Recha siz yokken yandı! Yani neredeyse yanacaktı! Az kalmıştı! Korkuya kapılmayın! Çok korkunç bir ölüm olurdu bu, yanmak. Ah!

Nathan: Yavrum! Benim sevgili yavrum!

Recha: Siz, Fırat'ı, Dicle'yi, Şeria'yı daha kim bilir hangi sularını aşmak zorunda kaldınız? Sizin için ne kadar endişelenmişim, ta alevler yanıma gelinceye kadar! Çünkü ateşin bana bu denli yaklaşmasından bu yana, suda ölümü serinletici, ferahlatıcı, kurtarıcı gibi görüyorum artık. Ama siz boğulmadınız. Bense, ben de yanmadım! Ne kadar sevinsek, Tanrı'ya ne kadar şükretsek az! Tanrı sizi ve kayıgınızı, görünmez meleğinin kanatları üzerinde, o güvenilmez ırmakların üzerinden aşırıldı. Meleğime görünerek, beyaz kanadı üzerinde beni ateşten çıkarmasını ona emretti!

Nathan: Beyaz kanat! Ha evet! Templier'in önüne girdiği beyaz pelerin.

Recha: Görünüp beni, kanatlarıyla dağıttığı alevlerin arasından geçirdi. Ben de bir melekle yüz yüze gelmiş oldum. Hem de kendi meleğimle.

Nathan: Recha buna değer; bir meleğin Recha'da gördüğü güzellik, Recha'nın bir melekte gördüğünden daha fazladır herhalde.

Recha: *(Gülümser.)* Bununla kimi pohpohluyorsunuz baba? Meleği mi, yoksa kendinizi mi?

Nathan: Ama her gün dünyaya gelen insanlardan biri de sana bu yardımı yapsaydı, o da senin için bir melek olurdu. Öyle olması gerekirdi, olurdu da.

Recha: Öyle melek değil! Hayır! Gerçek bir melek. Hiç şüphesiz gerçek bir melekti o! Siz kendiniz de meleklerin olabileceğini, Tanrı'nın da kendisini sevenlerin iyiliği için mucizeler yaratabileceğini bana öğretmediniz mi? Ben de Tanrı'yı seviyorum.

Nathan: O da seni seviyor ve senin için de, senin gibiler için de, her an mucizeler yaratıyor. Evet, ta ezelden beri sizler için hep yaptı bunu.

Recha: İşte bunu duymak çok hoş.

Nathan: Yaa? Demek seni kurtaran sahici bir Templier olursa, bu pek olağan işlerden olduğu için, mucize sayılmayacak öyle mi? En büyük mucize, gerçek, sahici mucizelerin bizler için gündelik şeyler olabilmesi, olmaları gerekmesidir. Bu

hep var olan mucize olmasaydı, düşünen insan, sadece alışılmadık, yeni şeyleri, şaşkınlıkla ağzı açık, bir şekilde izleyen çocukların mucize diyecekleri şeylere, bu adı biraz zor verirdi.

Daja: (*Nathan'a*) Zaten yorulmuş olan beyninizi, bu düşünce oyunlarıyla büsbütün çatlatmak mı istiyorsunuz.?

Nathan: Bırak konuşayım! Recha için, daha önce kendisi de büyük bir mucize ile kurtulmuş bir insan tarafından kurtarılacak, yeterince mucize sayılmaz mı? Hem de hiç de küçük sayılmayacak bir mucize ile! Çünkü, Salaheddin'in şimdiye kadar bir Templier şövalyesini koruduğu görülmüş şey midir? Bir Templier şövalyesi hiçbir zaman ondan, canını bağışlamasını istemiş midir? Bunu ummuş mudur? Özgürlüğüne karşı ona, kılıcının asılı olduğu deri kuşaktan, olsa olsa bir de hançerinden başka ne vaat edebilir ki?

Recha: Burada tam benim dediğime geliyorsunuz, baba. İşte bunun için o bir Templier şövalyesi değil ya! Sadece öyle görünüyor. Esir bir Templier'in mutlak bir ölümden başka bir şey için Kudüs'e geldiği görülmemiştir; hiçbiri Kudüs'te böyle serbestçe dolaşmamıştır. Şu halde onlardan biri gelip beni gece vakti nasıl kurtarabilirdi?

Nathan: Bak işte bu akıllıca bir söz! Daja, şimdi söz sırası sende, onun esir olarak getirildiğini senden duymuştum. Mutlaka daha fazlasını biliyorsundur.

Daja: Evet, böyle söyleniyor; ama diğer yandan da diyorlar ki, Salaheddin Templier'i pek sevdiği kardeşine benzettiği için azat etmişmiş. Ama o kardeşi öleli yirmi yıldan fazla olmuşmuş. Nasıl ölmüş bilmem; bir yerlerde kalmış ama nerede bilmem. Bu pek de inanılır gibi değil. herhalde baştan aşağı uydurma.

Nathan: Hiç de değil, Daja! Neden öyle inanılmayacak bir şey olsun bu? Yoksa herhalde böyledir de. daha inanılmaz bir şeye inanmak hoşça gittiği için mi? Neden, bütün kardeşlerini seven Salaheddin'in evvelce, daha çok sevdiği bir kardeşi olmasın? İki yüz birbirine benzemez mi? Eskiden görülen bir şey hiç unutulur mu? Aynı şeyler aynı etkiyi yapmaz mı artık? Ne zamandan beri böyle? Bunda inanılmayacak ne var? Ama, akıllı Daja, tabii bu senin için artık bir mucize değildir ve yalnız senin mucizelerine inanmak gerekir... Sadece onlar inanılmaya layıktır demek istiyorum.

Daja: Alay ediyorsunuz.

Nathan: Sen de benimle alay ediyorsun da ondan. Ama böyle de olsa, Recha, senin kurtuluşun bir mucize olarak kalır. Kralların en sert kararlarını, en büyük planlarını, eğer alay etmiyorsa, pamuk ipliğine bağlamaktan hoşlanan bir mucize.

Recha: Babacığım, eğer ben yanılıyorsa, bilirsiniz ben yanılmayı sevmem.

Nathan: Daha doğrusu sen öğrenmeyi seviyorsun. Bak! Bir a-
lın şöyle ya da böyle çıkıntılı olmuş; bir burnun kemeri şöyle
olacağına böyle olmuş; çıkıntılı ya da düz kemikler üzerin-
deki kaşlar bu biçim kıvrılmış ya da şu biçim kıvrılmış; vah-
şi bir Avrupalının yüzündeki bir çizgi, bir kıvrım, bir köşe,
bir kırışık, bir ben, bir hiç: Sen de Asya'da yangından kur-
tulabiliyorsun işte! Bu mucize değil midir, ey mucize tutku-
lusunu insanlar? Bunun için bir de meleği neden uğraştırıyor-
sunuz?

Daja: Eğer bir şey söylememe izin verirseniz Nathan, kendisini
bir insanın değil de bir meleğin kurtardığını düşünmesinin ne
zararı var? Böylece insan, kurtuluşunun akıl almaz nedeni-
ne, kendini daha yakın hissetmez mi?

Nathan: Gurur! Sadece gurur! Demir tencere, kendisini gü-
müştan saymak için, gümüş bir maşa ile ateşten indirilmek
ister. Hıh! Bir de ne zararı var diye mi soruyorsun? Ne zara-
rı mı var? Ben de ne yararı var diye sorabilirim buna karşı-
lık. Çünkü senin: 'Böylece kendini Tanrı'ya daha yakın his-
setmek' deyişin saçmadır ya da Tanrı'ya karşı küfürdür.
Sadece zarar verir hü; evet hiç şüphesiz zararlıdır. Gelin!
Dinleyin beni: Seni kurtarana insan da olsa, melek de olsa,
en başta sen, karşılık olarak birçok hizmetlerde bulunmak
istersin değil mi? Ama bir meleğe hangi büyük hizmetini
dokunabilir ki? Ona teşekkür edebilirsiniz; ağlar, inler, ya-

karabilirsiniz ona; hayran olabilirsiniz! Onun isim gününde oruç tutabilirsiniz, sadaka verebilirsiniz. Hepsi boş. Çünkü bence bunda yine kazanan siz ve yakınlarınızdır Sizin oruç tutmanızla şişmanlamaz o; sadakalarınızla zengin olmaz; sizin hayranlığınızla şanı artmaz onun; güveninizle de daha güçlü olmaz. Ama ya bir insan!

Daja: Elbette bir insan onun için bir şeyler yapmamıza daha çok fırsat verirdi ve Allah biliyor ya, biz de buna öyle hazır-dık ki! Ama o bunu hiç istemiyor, kendisi ile öyle barışık ki, böytesi ancak melektir, sadece melek olabilir.

Recha: Sonunda ortadan kaybolduğunda...

Nathan: Kayıp mı oldu? Nasıl kayboldu? Hurma ağaçlarının altında uzaktan olsun görünmüyor mu? Nasıl? Yoksa siz onu gerçekten aramadınız mı?

Daja: İşte bunu yapmadık.

Nathan: Yapmadınız mı, Daja, yapmadınız mı? İşte bakın ne olduğu ortada! Acımasız hayalperestler! Ya hastaysa bu melek şimdi, ya hastalandıysa!...

Recha: Hasta!

Daja: Hasta! Kesin hasta değildir!

Recha: Nasıl soğuk soğuk ürperiyorum, Daja! Her zaman o kadar sıcak olan anım şimdi buz kesildi birdenbire.

Nathan: Bir Frenk o, buranın havasına alışık değil; genç; şövalyeliğin ağır hizmetlerine, açlığa, uykusuzluğa henüz alışmamış.

Recha: Hasta! Hasta!

Daja: Nathan sadece olabilir, diyor.

Nathan: Şimdi bir yerde yatıyordur! Ne dostu vardır, ne de kendine dostlar sağlamak için parası.

Recha: Ah! Baba!

Nathan: Bakarı, öğüt ve teselli vereni olmadan, acıların ve ölümün pençesinde yatıyordur şimdi!

Recha: Nerede? Nıldığı, görmediği biri uğruna, yeterince insanlıktan nasibini aldığı için kendini ateşe atan o...

Daja: Nathan. üzmenin onu!

Nathan: Kendisine teşekkür etmek zorunda kalmasın diye; kurtardığı insanı yakından tanımaktan, yakından görmekten bile kaçınan o...

Daja: Üzmayın onu! Nathan!

Nathan: Onu bir daha görmesi gerekmedikçe görmeyi asla istemeyin! Bu onun insan olduğunu yeterince kanıtıyor...

Daja: Susun! Bakın!

Nathan: Ölürken bunu yaptığının bilincinde olmaktan başka içini serinletecek başka bir şeyi yoktur onun!

Daja: Susun! Öldürüyorsunuz onu!

Nathan: Sen de öbürünü öldürdün! Böyle öldürebilirdin onu.
Recha! Sana verdiğim zehir değil, ilaçtır. Yaşıyor o! Sana gelecek! Hasta olmadığı kesin! Hasta olmamıştır.

Recha: Sahi mi? Ölmedi mi? Hasta değil mi?

Nathan: Kesin ölmemiştir! Çünkü Tanrı, bu dünyada yapılan iyiliğin karşılığını yine bu dünyada verir. Bak! Birine hayran olmanın ona iyi bir davranışta bulunmaktan daha kolay olduğunu biliyor musun? Zayıf bir insan, amacını o sırada kendi açıkça bilmesede, sırf iyi bir iş yapmayayım diye, hayranlık beslemeyi yeğlemez mi?

Recha: Ah, babacığım! Recha'nızı bir daha yalnız bırakmayın!
Belki de yolculuğa çıkmıştır o, değil mi?

Nathan: Olabilir! Bakın, şurada bir Müslümanın bize merakla baktığını görüyorum. Hani yanında yüklü develer var ya. Tanıyor musunuz onu?

Daja: Ha! Şu sizin derviş.

Nathan: Kim?

Daja: Sizin derviş, satranç arkadaşınız!

Nathan: Al Hafi? Al Hafi mi bu?

Daja: O şimdi sultanın hazinedarı.

Nathan: Efendim? Al Hafî mi? Yine rüya görüyorsun? Ama bu o! Gerçekten o! Bize doğru geliyor. Haydi siz içeriye girin, çabuk! Neler duyacağız bakalım!

ÜÇÜNCÜ SAHNE

Nathan ve Derviş.

Derviş: Gözünüzü açabildiğiniz kadar açın bakalım!

Nathan: Sen misin? Değil misin? Böyle bir ihtişam içinde bir derviş!...

Derviş: Eee? Neden Olmasın? Bir dervişten hiçbir şey olmaz mı?

Nathan: Eh, olur da! Ama ben hep sahici derviş, bir şey olmak istemez sanırdım.

Derviş: Peygamber hakkı için belki de ben tam bir derviş değilim. Hele zorda kalınca.

Nathan: Zorda kalmak ve derviş ha? Derviş mi zorda kalacak? Hiç kimse hiçbir şeye mecbur değildir, kalmış ki bir derviş mecbur olsun. Peki neye mecburmuş?

Derviş: Kendisinden rica edilen onun da mecbur olduğu şeye: İşte bir derviş böyle şeyler yapmak zorunda kalabilir.

Nathan: Allah için doğru söylüyorsun. Gel kucaklaşalım. Sen hâlâ benim dostumsun değil mi?

Derviş: Peki, önce benim ne olduğumu sormuyor musunuz?

Nathan: Ne olursan ol!

Derviş: Ya ben, devlet katında dostluğumuzun rahatını kaçırabilecek önemli biri olduysam?

Nathan: Eğer yüreğin hâlâ dervişse, buna katlanırım. Devlet katında önemli kişi olman senin sadece giysindir.

Derviş: O da saygı görmek ister. Ne dersiniz? Bilin bakalım! Sizin sarayınızda ben ne olabilirim?

Nathan: Dervişten başka bir şey değil. Belki onun yanı sıra aşçı da olabilirsin.

Derviş: Yaa! Sanatımı sizin yanınızda unutmak için mi? Aşçı! Neden hizmetkâr değil? Doğrusu Salaheddin beni daha iyi tanıyor. Onun hazinedarıyım.

Nathan: Sen? Onun hazinedarı ha?

Derviş: Yanlış anlaşılmasın. Küçük hazinenin, çünkü büyüğünü hâlâ babası idare ediyor, saray halkı için kullandığı hazinenin.

Nathan: Oturduğu saray oldukça büyük.

Derviş: Zannettiğinizden de büyük; çünkü her dilenci onun adamı.

Nathan: Nasıl olur, Salaheddin dilencilere öyle düşmandır ki.

Derviş: İşte onun için bunların kökünü kazımayı aklına koymuş ya... Kendisi bu uğurda dilenecek duruma düşecek olsa bile.

Nathan: Çok güzel, ben de bunu demek istemiştim.

Derviş: Daha şimdiden aşağı yukarı öyle ya! Çünkü hazinesi her gün güneş batarken tamtakır. Sabahleyin gelen para seli, öğleyin çoktan bitmiş oluyor.

Nathan: Doldurulması veya doyurulması olanaksız birçok kanal, bu paranın bir bölümünü yutuyor da ondan.

Derviş: Üstüne bastınız!

Nathan: Bilirim bunu ben!

Derviş: Hükümdarların leşler arasında akbaba olmaları iyi değildir ama, akbabalar arasında leş olmak çok daha kötüdür.

Nathan: Yok canım, derviş! Öyle değil!

Derviş: Sizin için konuşmak kolay! Söyleyin bakalım: Yerimi hemen size bırakmama karşılık bana ne verirdiniz?

Nathan: Makamın sana ne getiriyor?

Derviş: Bana mı? Çok değil. Ama siz olsanız tefecilik yapıp çoğaltırsınız onu. Çünkü hazinedeki para her zamanki gibi suyunu çekti mi, kapaklarınızı açarsınız. Borç verip canınızın istediği faizi alırsınız!

Nathan: Hem de faizin faizini değil mi?

Derviş: Elbette.

Nathan: Ta ki sermayem faizlerden ibaret kalıncaya kadar.

Derviş: İşinize gelmiyor mu? Öyleyse dostluğumuzun boşanma kâğıdını hemen yazın! Çünkü ben size gerçekten çok güvenmiştim.

Nathan: Sahi mi? Nedenmiş o? Neden?

Derviş: Görevimi şerefle yürütmeme yardım edeceğinizi sanmıştım; her zaman kasanızı açık bulacağımı ummuştum. Hayır mı diyorsunuz?

Nathan: Birbirimizi iyi anlayalun! Burada farklı bir durum var. Sen misin bu? Neden olduğun gibi değilsin? Derviş Al Hafi olarak, elimden gelen her konuda her zaman başımın üstünde yerin var. Ama Salaheddin'in defterdarı olarak...

Derviş: Anlamıyor musunuz? Siz hep, iyi olduğunuz kadar akıllı, akıllı olduğunuz kadar da bilgesiniz! Sabredin! Sizin Hafi'de yeni farkına vardığınız şey, yakında kaybolup gidecek. Bakın, İşte Salaheddin'in bana verdiği şeref kaftanı, daha eskimeden, bir dervişe uygun bir paçavraya dönüşmeden, ben onu Kudüs'te çiviye asacağım ve Ganj'in kenarında, hafif ve yalınayak, üstatlarımla birlikte sıcak kumlarda yürüyeceğim.

Nathan: Tam da sana yakışan bir durum!

Derviş: Onlarla satranç oynayacağım.

Nathan: Bu senin için en büyük servet olur!

Derviş: Düşünün bir kere, beni baştan çıkaran ne oldu! Artık daha fazla dilenmeyeyim diye mi yaptım bunu sanıyorsunuz? Dilencilere karşı zengin rolü oynayayım diye mi? En zengin dilenciyi bir hamlede zavallı bir zengin yapabileyim diye mi?

Nathan: Herhalde bunun için değil.

Derviş: Çok daha saçma bir nedente! İlk kez koltuklarım kabarmıştı; Salâheddin'in iyi yürekliliği koltuklarımı kabartmıştı benim.

Nathan: Nasıl oldu bu?

Derviş: "Dilencilerin halinden ancak bir dilenci anlar. Dilencilere karşı iyi davranmayı yalnız dilenciler bilir. Senden önceki, bana karşı çok soğuk, çok kabaydı", dedi bana. "Bir şey verecek olsa, kafaya atar gibi verirdi; alacaklı için türlü incelemeler yapardı. Yalnız yoksulluğu görmekle kalmaz, yoksulluğun nedenini de araştırırdı; sadakayı bu nedenler ışığında pintice hesaplamak isterdi. Al Hafî böyle olmayacak! Salâheddin, Al Hafî'nin yüzünden gereği yokken merhametli görünmeyecek. Al Hafî, duru ve sakin gelen suları, böyle pis ve taşan tıkalı borulara benzetmeyecektir. Al Hafî benim gibi düşünür, Al Hafî benim gibi hisseder!" demişti. Avcının ıslığı öyle hoştu ki, sonunda kuş da ağa düştü. Ben kendini beğenen budalanın biriyim! Ben kendini beğenen budalanın da budalasıyım!

Nathan: Sakin olun dervişim. sakin olun!

Derviş: Haydi canım! İnsanları ezmek, güçsüz bırakmak, soy-mak, işkenceye maruz bırakmak, boğmak ama birkaç kişiye karşı insan dostu olarak görünmeye çalışmak. delilik değil mi bu? O yüceler yücesinin hep dolu olan eline sahip değilken. iyiyi kötüyü, tarlayı çölü ayırt etmeden. hepsinin üzerine güneşinin ışığını ve rahmetini yayan Tanrı'nın şefkatini taklide kalkışmak? Nasıl? Bu kendini beğenmişlik değil de nedir?

Nathan: Yeter! Sus artık!

Derviş: Bırakın da deliliklerimi sayayım. Ya bu deliliklerde yine de iyi tarafları arayıp bulmak ve bu iyi tarafların hatırı için bu deliliğe katlanmak? Eee? Bu da delilik değil mi?

Nathan: Al Hafi, vakit geçirmeden çölüne dönmeye bak. Korkarım ki sen asıl, insanlar arasındayken bir insan olduğunu unutacaksın.

Derviş: Doğru, ben de bundan korkuyorum. Allahaismarladık!

Nathan: Bu ne acele? Dursana Al Hafi. Çöl kaçıyor mu sanki? Dur! Dinle beni! Hey, Al Hafi! Buraya gel! Gitti, oysa ben de ona bizim Templier'i sormayı ne kadar istiyordum. Herhalde tanırdı onu.

DÖRDÜNCÜ SAHNE

Daja koşarak gelir. Nathan.

Daja: Ah Nathan, Nathan!

Nathan: Eee? Ne var?

Daja: Yine göründü! Yine göründü!

Nathan: Kim, Daja? Kim?

Daja: O! O!

Nathan: O? O? O, eğer herhangi biriye, onun görünmediği zaman var mı? Haa! Öyle ya, sizce yalnız sizin "o"nun adı o. Ama böyle olmamalı! Hatta o bir melek bile olsa, yine de böyle olmamalı!

Daja: Yine hurma ağaçlarının altında aşağı yukarı dolaşüyor; ara sıra da hurma koparıyor.

Nathan: Yiyor mu? Bir Templier nasıl yapar bunu?

Daja: Neden cızıyet alıyorsunuz bana? Recha'nın tutkulu gözleri onu, sımsıkı birbirine geçmiş hurma ağaçlarının arasından seçti; gözünü ayırmadan onu izliyor. Sizden rica ediyor, hemen onun yanına koşmanız için size yalvarıp yakarıyor. Ah acele edin! Size pencereden, onun yukarıya doğru mu gittiğini ya da çoktan uzaklaştığını işaret edecek. Ah, koşun!

Nathan: Deveden indiğim kılıkla mı? Yakışık alır mı bu? Sen koş ona; benim dönmüş olduğumu söyle. Göreceksin, o namuslu adam sadece ben olmadığım zaman eve girmek istememiştir; eğer baba kendisini davet ederse seve seve gelir. Git, kendisinden rica ettiğimi, içten duygularla rica ettiğimi söyle...

Daja: Boşuna! Sizin ayağınıza gelmez o. Çünkü, sözün kısası, hiçbir Yahudinin ayağına gitmez.

Nathan: Öyleyse, hiç olmazsa onu durdurmak için git. Ya da en azından ne tarafa gittiğine bakmak için git. Git hadi, ben de arkandan geliyorum.

(Nathun çabuk çabuk içeriye girer, Daja dışarıya çıkar.)

BEŞİNCİ SAHNE

Sahne: Bir hurmalık.

ağaçların altında Templier dolaşmaktadır.

Bir keşiş sanki onunla konuşmak istiyormuş gibi yanı sıra onu takip etmektedir.

Templier: Epeydir peşimde! Bak nasıl da yan gözle ellerime bakıyor! Aziz kardeş... Ama size rahip de diyebilirim herhalde...

Keşiş: Sadece keşiş demeniz yeterli. Kulunuz manastırın hizmetindeki keşişlerden.

Templier: Evet, aziz keşiş, kimin nesi var ki! Allah için, Allah için, benim de hiçbir şeyim yok.

Keşiş: Ama yine de candan teşekkürler! Elinizde olsa bana vermek istediğiniz şeyin bin katını Tanrı size verir. Çünkü önemli olan verilen sadaka değil, vermek istemektir. Ama ben sadaka istemek için efendimize gönderilmedim.

Templier: Ama sonuçta gönderildiniz, değil mi?

Keşiş: Evet manastırdan.

Templier: Benim de birazcık hacı yemeği bulmayı umduğum manastırdan mı?

Keşiş: Sofralarda yer yok: Ama efendimiz benimle birlikte gelirlerse.

Templier: Gereği yok? Gerçi çoktan beri et yemedim ama, ne çıkar bundan? Hurmalar olmuş ya.

Keşiş: Efendimiz bu meyveye pek güvenmemeli. Çok yemeye gelmez,dalağı tıkar, insanı melankoliye sürükler.

Templier: Ya ben melankoliden hoşlanıyorsam? Ama herhalde sizi bana bu uyarı için göndermediler?

Keşiş: Yok yok! Ben sadece sizin hakkınızda bilgi toplayacağım; nasıl biri olduğunuzu anlamak için sizi sınavdan geçireceğim.

Templier: Bunu hana açık açık söylüyorsunuz ha?

Keşiş: Neden söylemeyeyim?

Templier: (*Çok açık göz bir keşiş!*) Manastırda sizin gibiler çok mudur?

Keşiş: Bilmem. Benim işim itaat etmek sevgili efendim.

Templier: Onun için fazla düşünüp taşınmadan, söyleneni yapıyorsunuz değil mi?

Keşiş: Öyle olmasa buna itaat etmek denir mi, sevgili efendim?

Templier: Saflık her zaman haklılık içerir. Herhalde, benim nasıl biri olduğumu kimin öğrenmek istediğini bana söyletiniz, değil mi? Bunun siz olmadığınızı yemin edebilirim.

Keşiş: Bana yakışır mı bu? Bir işime yarar mı bu benim?

Templier: Ya kimin işine yarayacak bu, bu kadar meraklı olmak kime yakışır? Kim bu?

Keşiş: Patrik olduğunu zannediyorum. Çünkü beni sizin peşinize düşüren o.

Templier: Patrik mi? Beyaz pelerin üzerindeki kırmızı haçı, herkesten çok o tanımaz mı?

Keşiş: Ben bile tanıyorum!

Templier: Öyleyse keşiş? Öyleyse? Ben bir Templierim ve bir esirim. Şunu da ekleyeyim: Tebnin`de ele geçirip oradan Sidon`a saldırınayı planladığımız bu kalede esir düştüm ben. Bir şey daha söyleyeyim: Esir düşenlerin yirminciyidim ve

Salaheddin tarafından bağışlanan tek esir ben oldum. İşte patriğin öğrenmesi gerekenlerin hepsi bu: hatta öğrenmesi gerekenden de daha çoğu...

Keşiş: Ama bunlar bildiklerinden fazlası olmasa gerek. Salaheddin'in neden sizi bağışladığını da bilmek isterdi: neden yalnızca sizi?

Templier: Bunu ben biliyor muyum sanki? Boynumu açmış, pelerininim üstünde diz çökmüş, boynumun vurulmasını bekliyordum; derken Salaheddin bana daha dikkatlice baktı, yanıma koştu ve eliyle işaret verdi. Beni ayağa kaldırdılar; iplerimi çözdüler; teşekkür etmek istedim ona; gözlerini yaşlı gördüm: Susuyorduk, o da, ben de; gitti ●, ben kaldım. Bunun nedenini patrik kendi bulsun.

Keşiş: O bundan Tanrı'nın sizi büyük, çok büyük işler için esirgediği sonucunu çıkarıyor.

Templier: Evet, büyük işler için! Bir Yahudi kızını yangından kurtarmak; meraklı hacıları Sina'ya götürmek ve böyle şeyler için.

Keşiş: Dahası da vardır elbet! Bu arada yaptıklarınız da fena sayılmaz. Belki de patriğin, efendinize vereceği çok daha önemli işler vardır.

Templier: Öyle mi sanıyorsunuz keşiş? Size bir şey hissettirdi mi?

Keşiş: Yaa. evet! Ama önce efendimizi bir yoklamam gerek. acaba bu işin adamı mı diye.

Templier: Peki öyleyse, yokla bakalım! (*Görelim bakalım nasıl yokluyor!*) Haydi?

Keşiş: Sözün kısası, patriğin ne istediğini efendimize açık açık söylemek olur.

Templier: Öyle ya!

Keşiş: Sizin elinizle bir pusula göndermeyi çok istiyor.

Templier: Benimle mi? Ulak değilim ben. Yahudi kızını yangından kurtarmaktan çok daha şanlı olan iş bu mu?

Keşiş: Herhalde öyle! Çünkü, diyor patrik, bu mektuhun bütün Hıristiyanlık âlemi için büyük önemi var. Pusulayı yerli yerine ulaştırmanın karşılığını, diyor patrik, bir gün Tanrı gökte, apayrı bir taçla verecek. Ona göre bu taca efendimizden daha layığı yokmuş.

Templier: Benden mi?

Keşiş: Çünkü bu tacı kazanmak için, böyle diyor patrik, efendimizden daha beceriklisini bulmak zormuş.

Templier: Benden mi?

Keşiş: O burada serbesttir: her yeri gözden geçirebilir; bir kent nasıl zapt edileceğini ve nasıl korunacağını bilir, diyor patrik, Salâheddin'in yeni yaptırdığı ikinci iç surun sağlam taraflarını da, zayıf taraflarını da en iyi o bilebilir, bunları

Tanrı'nın savunucularına da en iyi o açıklayabilir, diyor patrik!

Templier: Aziz keşiş, keşke bu pusulanın içindekileri daha net olarak öğrenebilsem.

Keşiş: Doğru, ama ben de tam olarak bilmiyorum. Ama pusula Kral Philipp'e yazılmış. Patrik... Ben her zaman şaşarım, sadece gökte yaşaması gereken bir ermiş aynı zamanda tenezzül edip de bu dünyanın işlerini böyle inceden inceye nasıl öğreniyor diye. Bu onun da hoşuna gitmiyordur herhalde...

Templier: Ece, peki ne olmuş patriğç?

Keşiş: Eğer savaş yeniden başlarsa, Salaheddin'in nerede, nasıl, ne kadar kuvvetle muharebeye gireceğini tam tamına biliyor.

Templier: Biliyor mu bunu?

Keşiş: Evet, bunu da Kral Philipp'e haber vermeyi çok istiyor. Ta ki, o da sizin tarikatın o kadar yiğitçe bozmuş olduğu barış anlaşmasını, ne pahasına olursa olsun Salaheddin ile yeniden yapmayı gerektirecek kadar korkunç bir tehlikenin olup olmadığını tahmin edebilsin diye.

Templier: Amma da patrik ha! Demek öyle! Bu sevgili cesur adam, beni sıradan bir haberci olarak kullanmak istemiyor; beni casus yapmak istiyor demek. Aziz keşiş, beni iyice yokladığınızı, ama bunun benim işim olmadığını anladığınızı

söyleyin patriğinize. Ben hâlâ kendime esir gözüyle bakmak durumundayım: bir Templier'in tek işi kılıç sallamak olmalıdır, casusluk yapmak değil.

Keşiş: Bunu ben de düşündüm! Efendimizi bunun için pek de ayıplayacak değilim. Ama dahası da var. Patrik, Salaheddin'in ihtiyatlı babasının, ordunun ücretlerini vermek ve savaş masraflarını sağlamak için kullandığı büyük paraları sakladığı kalenin adını ve bunun Lübnan dağlarının neresinde bulunduğunu da el altında öğrenmiş, Salaheddin ara sıra, yanında kimse olmadan sapa yollardan buraya gidiyormuş. Anladınız mı?

Templier: Asla!

Keşiş: Salaheddin'i ele geçirmek için bundan kolayı var mı? Onu tepeleyivermek için? Bu size tuhaf mı geldi? Birkaç dine ne bağlı Maruni de bunu yapmaya şimdiden gönüllü, yeter ki yiğit bir adam kendilerine önderlik yapmak istesin.

Templier: Patrik de bu yiğit adam olarak beni mi gözünc kestirdi?

Keşiş: Kral Philipp'in Ptolemais Kalesi'nde barış teklifinde bulunabileceğini düşünüyor.

Templier: Demek beni? Beni ha, keşiş? Duymadınız mı? Salaheddin'e karşı ne kadar minnet borcum olduğumu daha yeni mi öğrendiniz?

Keşiş: Elbette duydum bunu.

Templier: Ama yine de?

Keşiş: Evet. diyor patrik bu olabilir: Ama Tanrı ve tarikat...

Templier: Sonucu değiştirmez. bu! Hiçbiri bana alçaklığı emretmez!

Keşiş: Elbette öyle! Yalnız. patrik diyor ki: İnsanların gözünde alçaklıktır ama. Tanrı gözünde değil.

Templier: Ben Salaheddin'e canımı borçluyken, onunkini alacağım öyle mi?

Keşiş: Ne ayıp! Ama diyor patrik. Salaheddin yine de Hıristiyanlığın bir düşmanıdır: sizin dostunuz olması ona bir hak kazandırır.

Templier: Dost mu? Ben ona karşı sadece bir alçak, iyilik bilmez bir alçak gibi mi davranayım?

Keşiş: Doğru bu! Ama diyor patrik. iyilik bizim kendimiz için yapılmadıysa. o. Tanrı gözünde de insanlar gözünde de özgürdür. istediğini yapabilir. Diyorlarmış ki: Böyle diyor patrik. Salaheddin sizi sadece, haliniz ve tavrınızda kardeşine benzer bir şeyler bulduğu için bağışlamış...

Templier: Patrik bunu da biliyor demek: ama buna rağmen? Ah! Gerçek olsaydı bu! Ah. Salaheddin! Ne demek? Doğa sadece kardeşinin görünümüne benzer özelliği bana verir de ruhumun hiçbir tarafı ona benzemez mi? Ona benzeyen ya-

nımı, bir patriğin hoşuna gitmek için yok edebilir miyim? Doğa, sen böyle yalan söyleyemezsin! Tanrı, eserlerinde böyle kendi kendisiyle çelişmez! Git başımdan keşiş, öfkelenendirme beni! Git başımdan, git!

Keşiş: Gidiyorum; hem de geldiğimden daha sevinçli olarak. Affedin efendim. Biz, manastır halkı üstlerimize itaat ettiğimiz için suçluyuz.

ALTINCI SAHNE

Templier ve onu bir süre gözelledikten sonra yaklaşmakta olan Daja.

Daja: Keşişin onun canını sıktığını zannediyorum. Ama ben, üzerime aldığım işi bir daha denemeliyim.

Templier: Hah! Harika! Keşişle kadın, kadınla keşiş, şeytanın iki pençesidir diyen atasözü yalan mı? Bugün birinin elinden kurtulup ötekininkine düşünüyorum.

Daja: Kimi görüyorum. Asil şövalye, siz misiniz? Tanrı'ya şükür! Tanrı'ya bin kere şükür! Bunca zamandır nerelerdediniz? Hasta değildiniz ya?

Templier: Hayır.

Daja: Sıhhattesiniz yani?

Templier: Evet.

Daja: Sizin için gerçekten çok kaygılandık.

Templier: Öyle mi?

Daja: Herhalde seyahatleyediniz?

Templier: Bildin!

Daja: Bugün dönmüş olmalısınız?

Templier: Dün.

Daja: Recha'nın habası da bugün geldi; Recha artık ümitlenebilir değil mi?

Templier: Neden?

Daja: Sizden hep rica ettiği şeyden. Babası da hemen gelmeniz için sizi davet ediyor. Babil'den alabildiğine yüklü yirmi deve ile döndü. Hindistan'dan, İran'dan, Suriye'den ve hatta Çin'den alınabilecek en pahalı baharatlar, değerli taşlar ve kumaşlarla geldi.

Templier: Satın alacağın bir şey yok benim.

Daja: Herkes onu bir prens gibi sayıyor. Ama neden ona Bilge Nathan diyorlar da Zengin Nathan demiyorlar, hep ona şaşıyorum ben.

Templier: Belki onu böyle adlandıranlar için zenginle bilge aynı şey demek de ondan.

Daja: Ama en doğrusu ona iyi demeleri olurdu. Çünkü bilmezsiniz ne kadar iyidir o. Recha'nın size ne çok şey borçlu ol-

duğunu duyduğu anda, sizin için neler yapmak, size neler vermek istedi!

Templier: Demek öyle!

Daja: Anlamak elinizde, gelin ve görün!

Templier: Ne görecekim? Bir anın ne kadar çabuk geçtiğini mi?

Daja: Eğer o bu kadar iyi olmasaydı, bu kadar uzun zaman onun yanında kalmaya katlanabilir miydim ben? Benim Hıristiyan olarak kendi değerimi bilmediğimi mi sanıyorsunuz? Bebekliğimdeki ninnilerde bana, bir Yahudi kızını eğitmek için kocamın peşinden Kudüs'e gideceğim söylenmemişti. Sevgili kocam İmparator Friedrich'in ordusunda asil bir askerdi.

Templier: İsviçre doğumluydu. Haşmetli imparatoruyla aynı ırmakta boğulma şansına ve şerefine nail olmuştu. Kadın! Kaç kez anlattınız bunu bana? Peşime düşmekten bıkmadınız mı artık?

Daja: Sizin peşinize düşmek mi? Allah Allah!

Templier: Peşime düşmek ya! Ben görmek istemiyorum sizi artık! Duymak istemiyorum! Yaparken hiçbir şey düşünmediğim bir işi, düşündükçe bana da bilmece gibi gelen bir işi, sürekli bana hatırlatmanızı istemiyorum! Gerçi yaptığıma pişman olmak da istemiyorum. Ama bakın: böyle bir durum söz konusu olur ve ben o kadar çabuk davranmayıp önceden

sorup soruşturup yanmakta olan kişiyi yansın diye bırakacak olursam, işte o zaman suçlu siz olursunuz.

Daja: Tanrı korusun!

Templier: Bari bugünden sonra bana bir iyilik edin de, artık tanımayın beni. Yalvarırım size. Babasını da başıma sarmayın. Yahudi Yahudidir. Bense kaba bir Schwab'ım. Kızın yüzü çoktan kafamdan silindi; her ne kadar onu görmüş olsam bile.

Daja: Ama sizinki onun kafasından silinmedi.

Templier: Ne çıkar bundan? Ne çıkar?

Daja: Kim bilir! İnsanlar her zaman göründükleri gibi değiller.

Templier: Ama göründüklerinden daha iyi olanlara nadiren rastlanır. *(Gider.)*

Daja: Durun! Neden acele ediyorsunuz?

Templier: Kadın. dolaşmaktan çok hoşlandığım bu hurmalığı da bana zehir atmayın!

Daja: Git öyleyse. Alman ayısı! Ama ben ayı da olsa hayvanın izini kaybetmezliyin.

(Templier'i uzaktan izleyerek arkasından yürür.)

İKİNCİ PERDE

BİRİNCİ SAHNE

Sahne: Sultanın sarayı.

Salaheddin ve Sittah vatanca oynamaktadırlar.

Sittah: Aklın nerede Salaheddin? Bugün nasıl oynadığının farkında mısın?

Salaheddin: İyi oynamıyorum değil mi? Düşünüyordum.

Sittah: Beni mi yoksa hiçbir şeyi mi? Bu hamleyi geri al.

Salaheddin: Neden?

Sittah: Atını korumuyorsun.

Salaheddin: Gerçekten öyle. Haydi şöyle olsun!

Sittah: O zaman seni çatala alıyorum.

Salaheddin: Yine doğru. Öyleyse şah!

Sittah: Bu senin işine yarar mı? Ben şu taşı sürüyorum; sen hâlâ daha önceki durumundasın.

Salaheddin: Anlaşıldı, bu çıkmazdan zararsız kurtulamayacağım. Olsun! Al atı!

Sittah: Almak istemiyorum. Yanından geçeceğim.

Salaheddin: Beni düşünüyor değİlsin. Burayı tutmak, atı almaktan daha çok işine yarıyor.

Sittah: Olabilir.

Salaheddin: Evdeki hesabın çarşıya uymadı. İşte bak! Nasıl, bunu tahmin etmemiştin değil mi?

Sittah: Elbette tahmin edememişim. Vezirinden * bu kadar bıktığını nereden bilebilirdim?

Salaheddin: Vezirimden mi?

Sittah: Daha şimdiden görüyorum. Bugün bin dinarımı kazanabileceğim, bir kuruş bile fazlasını değil.

Salaheddin: Nedenmiş o?

Sittah: Bir de soruyorsun! Çünkü bütün gayretinle, bütün gücünle kaybetmeye çalışıyorsun. Ama işime gelmez bu benim. Çünkü bir kere böyle bir oyun eğlenceli değil. Ne zaman seninle oynadığımda kaybetsem, en çok o zaman kazanmıyor muyum? Kaybettiğim oyunlarda beni teselli etmek için sonradan hana hep iki katını vermiyor musun?

Salaheddin: Bak şuna! Demek ki kardeşçığım, eğer oyunu kaybedersen bu kaybetmeye çalıştığım için olacak öyle mi?

Sittah: En azından, benim daha iyi oyun oynamayı öğreneme memin suçu, senin cömertliğinde yatıyor, sevgili kardeşim!

---

* Doğuda vezir denen taşa batıda kraliçe adı verilir.

Salaheddin: Oyunu bırakıyoruz. Bitir şunu artık!

Sittah: Böyle mi kalacak? Öyleyse hem şaha hem vezire kış!

Salaheddin: Gerçekten, senin aynı zamanda vezirimi de açma-za getirdiğini göremedim.

Sittah: Kurtulacak hali var mıydı? Dur bakalım.

Salaheddin: Hayır, hayır; veziri al. Zaten bu taş hiçbir zaman uğur getirmemiştir bana!

Sittah: Sadece taş mı?

Salaheddin: Haydi gitsin! Bana zararı yok bunun. Böylece her taraf yeniden korunmuş olur.

Sittah: Vezirlere karşı ne kadar nazik davranmak gerektiğini kardeşim bana çok iyi öğretmiştir. *(Taşı almaz.)*

Salaheddin: İster al, ister alma! Oynayacak başka taşım kalmadı benim.

Sittah: Alıp da ne olacak? Kış! Kış!

Salaheddin: Bırakma peşini!

Sittah: Kış! Yine kış! Yine kış!

Salaheddin: Ve mat!

Sittah: Tam değil; sen daha atını araya sokabilirsin; yahut başka bir hamle yapabilirsin. Ama boşuna!

Salaheddin: Doğru! Sen kazandın: Al Hafî öder. Çağırırsınlar onu! Hemen! Pek de haksız değildin Sittah; gerçekten kendimi oyuna veremedim, dalgınım. Üstelik kim bize hep bu düz

taşları veriyor? Bunlar insana hiçbir şey hatırlatmayıp, hiçbir şey ifade etmiyorlar. Yoksa ben imanla mı oynuyorum? Haydi canım! Kaybeden bahane arar. Benim kaybetmeme sebep olan şey, şekilsiz hep birbirine benzeyen taşlar değil Sittah; senin ustalığın, sakın ve hızlı görüşün...

Sittah: Kaybetmenin acısını böyle hafifletmek istiyorsun. Yeter, dalgındın sen; benden de fazla.

Salaheddin: Senden de mi? Sen niye dalgınsın?

Sittah: Herhalde senin dalgınlığın yüzünden değil! Ah Salaheddin, ne zaman yine keyif alarak oynayacağız?

Salaheddin: Biz böyle daha hırslı oynuyoruz! Aaa evet! Yine başlıyor da ondan diye mi düşünüyorsun? Olsun! Başlarsa başlasın! Önce kılıcı çeken ben olmadım; bana kalsaydı ateşkesi seve seve uzatırdım; Sittah'cığıma hemen iyi bir koca bulmayı ne kadar, ne kadar çok isterdim. Bu da Richard'ın kardeşi olurdu. Richard'ın kardeşidir o.

Sittah: Sen de Richard'ını öv dur!

Salaheddin: Niçer erkek kardeşimiz. Melek'e de, Richard'ın kız kardeşi düşseydi; ne soy olurdu bu! Evet, dünyadaki en üstün, en seçkin soyların en iyisi olurdu! Duyuyor musun,

---

* İslam ülkelerinde satranç taşlarında at ve insan şekilleri bulunmazdı.
* İngiltere Kralı Aslan Yürekli Richard.

kendimi de biraz öveyim, ben de işe yaramaz biri sayılınam. Kendimi dostlarıma layık görüyorum. İnsan yetiştirdi bu soydan! İnsan!

Sittah: Senin güzel rüyana ta başından beri gülmüyor muyum ben? Sen Hıristiyanları tanıyorsun, onları tanımak da istemiyorsun. Onların övündükleri tek şey, Hıristiyan olmak, insan olmak değil. Çünkü bu din kurulduğundan beri boş inançlarını insani öğelerle besleyen şeyleri bile, insanca şeyler olduklarından değil, sadece İsa öğretti, İsa yaptı diye severler. Onu hâlâ iyi bir insan olarak görenlerçe ne mutlu! Onun erdemine bağlanan ve inananlara ne mutlu! Ama hangi erdem? Onun erdeminin değil, sadece adının her yerde duyulması onlara gerekli olan; bütün iyi insanların adlarını tekelemesi, onları yutması gerek. Onların işi adla yalnız adla.

Salaheddin: Demek istiyorsun ki: Sen ve Melek Hıristiyanları eş olarak sevmeden önce acaba neden Hıristiyan olmanızı isterler?

Sittah: Evet! Yaradanın erkeklere ve kadınlara bağışladığı sevgiyi sanki yalnız Hıristiyanlar Hıristiyanlara sağlayabiliyorlarmış gibi!

Salaheddin: Hıristiyanlar daha çok yoksulluğa inandıklarından, başka şeye inanabilecek halleri kalmıyor! Ama yine de yanıyorsun. Suç Hıristiyanlarda değil, Templier'lerde; onlar, Hıristiyan olarak değil, Templier olarak bunda suçlu. Yalnız

onların yüzünden olmadı bu. Richard'ın kız kardeşinin, kardeşimiz Melek'e drahoma olarak vermesi gereken Akkâ kentini, asla ellerinden kaçırmak istemezler. Şövalyenin kazancı tehlikeye düşmesin diye keşişlik, budalaca keşişlik taslarlar. Şöyle ani bir baskınla iyi bir oyun çevirebilir miyiz diye ateşkesin bitimini bile zor bekletiler. Haydi bakalım. Devam edin efendiler! Devam edin! Bana göre hava hoş! Yalnız her şey gerektiği gibi olmalı.

Sittah: Eee? Ya seni şaşırtan nedir? Soğukkanlılığımı bu kadar kaybettiren şey ne?

Salaheddin: Beni her zaman çileden çıkararak şey. Lübnan'da babamın yanındaydım. Endişeliydi çok...

Sittah: Vah! Vah!

Salaheddin: İşin içinden çıkamıyor; Sıkıntılı her yönden; Zaman zaman eksikliği duyulan şeyler var...

Sittah: Ne sıkıntısı? Ne eksikliği?

Salaheddin: Benim adını bile anmak istemediğim başka ne olabilir? Elimde olduğu zaman lüzumsuz gördüğüm, ama olmadığı zaman da o kadar gerekli olan şey. Al Hafî de nerede kaldı? Onu çağırılmaya kimse gitmeli mi? O uğursuz, baş belası para! Hafî, iyi ki geldin.

İKİNCİ SAHNE

Derviş Al Hafî, Salâheddin, Sittah

Al Hafî: Anlaşılan para Mısır'dan geldi. Bari çok olsa,

Salâheddin: Haber getirdin mi?

Al Hafî: Ben mi? Getirmedim. Ben burada haber alacağımı sanıyordum.

Salâheddin: Sittah'a bin dinar öde! *(Düşünceli düşünceli doluşur.)*

Al Hafî: Öde! Karşılama bu herhalde! Çok güzel! Bu hiçbir şey yapmamaktan daha kötü. Sittah'a mı? Yine mi Sittah'a? Oyunda mı yenildiniz? Yine Sittah'a mı yenildiniz? Satranç tahtası da hâlâ daha burada!

Sittah: Şanslı olmamı bana çok görmüyorsun ya?

Al Hafî: *(Satranç tahtasına bakar.)* Neyi çok görmemem gerekiyor? Şayet... Sizin bileceğiniz bir şey.

Sittah: *(Ona işaret ederek)* Sus Hafî! Sus!

Al Hafî: *(Gözleri hâlâ satranç tahtasına dikili)* Önce siz kendinize çok görmeyin!

Sittah: Al Hafî! Sus!

Al Hafî: *(Sittah'a)* Beyazlar mı sizindi? Siz mi kış dediniz?

Sittah: İyi ki konuşulanları duymuyor!

Al Hafi: Taş sürme sırası onda mıydı?

Sittah: *(Ona yaklaşıarak)* Paramı alabileceğimi söylesene ona!

Al Hafi: *(Gözleri hâlâ oyunda)* Öyle ya; her zaman aldığınız gibi yine alırsınız.

Sittah: Nasıl? Deli misin sen?

Al Hafi: Oyun daha bitmemiş ki. Siz yenilmemişsiniz Salaheddin.

Salaheddin: *(Onu duymuyor gibidir.)* Yenildim! Yenildim! Öde! Öde!

Al Hafi: Öde! Öde diyorsunuz ama! Veziriniz hâlâ satranç tahtasında duruyor.

Salaheddin: *(Hâlâ ayn.)* Sayılmaz; artık oyun dışı.

Sittah: Haydi, ona paramın hemen getirilmesini söyle!

Al Hafi: *(Hâlâ satranç tahtasına dalgın dalgın bakarak)* Tabii, her zamanki gibi. Öyle de olsa, vezir sayılmasa bile, yine de henüz mat edilmiş değilsiniz.

Salaheddin: *(Yanına gelip tahtayı devirir.)* Mat oldum; olmak istiyorum.

Al Hafi: Demek öyle! Nasıl oynanıyorsa öyle de kazanılıyor! Nasıl kazanılıyorsa öyle de ödeniyor!

Salaheddin: *(Sittah'a)* Ne diyor bu? Ne?

Sittah: *(Ara sıra Al Hafî'ye işaret ederek)* Bilirsin onu sen. Kafa tutmasını sever; yalvarılmasını ister: biraz da kıskanıyor galiba.

Salaheddin: Seni değil herhalde? Kardeşimi mi kıskanacak? Ne işitiyorum Hafî? Kıskanıyorsun ha? Sen?

Al Hafî: Olabilir! Olabilir! Onun beyninin bende olmasını çok isterdim; onun kadar iyi olmayı da.

Sittah: Ama her zaman ödemeleri tamamı tamamına yaptı o. Bugün de ödeyecek. Bırak onu! Git artık. Al Hafî, git! Parayı aldırılmak istiyorum ben.

Al Hafî: Hayır; bu oyunu daha fazla oynayamam ben. Günün birinde nasıl olsa öğrenmesi gerekecek.

Salaheddin: Kim? Neyi?

Sittah: Al Hafî! Senin verdiği söz bu muydu? Sen böyle mi tutarsın sözünü?

Al Hafî: İşin buraya varacağını nereden bilirdim ben.

Salaheddin: Eee? Öğrenemeyecek miyim ne olup bittiğini?

Sittah: Yalvarırım sana Al Hafî; çeneni tut!

Salaheddin: Tuhaf! Nasıl oluyor da her zaman çok resmi olan Sittah, bir yabancıya karşı böyle samimi davranabiliyor, benden, kardeşinden rica edecek yerde tutmuş bir dervişe yalvarıyor? Al Hafî şimdi emrediyorum. Konuş, derviş!

Sittah: Küçük bir şey, canın sıkılmasın kardeşim. değmez buna, biliyorsun çeşitli zamanlarda yine bu kadar parayı satrançta kazanmıştım. Şimdilik paraya ihtiyacım yok; Hafî'nin kasasında da her zaman para bulunmadığı için bunları almıyorum. Ama endişelenme! Ben onları ne sana, ne Hafî'ye, ne de hazineye bağışlayacak değilim kardeşim.

Al Hafî: Evet, ama yalnız bu olsa! Sadece bu!

Sittah: Buna benzer paralar da halen kasada. Bana bağlamış olduğun maaş da birkaç aydan beri ödenmiyor.

Al Hafî: Dahası da var, hepsi bu kadar değil.

Salaheddin: Bu kadar değil mi? Söyle, daha başka ne var?

Al Hafî: Mısır'dan para beklediğimizden beri o...

Sittah: (*Salaheddin'e*) Onu niye dinliyorsun?

Al Hafî: Yalnız para almamakla kalmadı...

Salaheddin: İyi yürekli kız! Zaman zaman borç da verdi değil mi?

Al Hafî: Bütün sarayı o geçindirdi; sizin masraflarınızı tek başına o karşıladı.

Salaheddin: İşte benim kardeşim bu! (*Sittah'ı kucaklayarak*)

Sittah: Beni bunu yapabilecek kadar senden başka kim zengin edebilir. sevgili kardeşim?

Al Hafî: Kendisinden daha yoksul hale getirecek olan da yine o.

Salaheddin: Ben mi yoksul kalacağım? Senin kardeşin? Daha azına ya da daha çoğuna ne zaman sahip oldum? Bir elbisem, bir kılıcım, bir atım ve bir Tanrı'm oldu hep! Bundan fazlasını ne yapayım? Bunlardan da yoksun olur muyum? Ama Al Hafî, sana ne kadar kızsam azdır.

Sittah: Kızma ona kardeşim. Keşke babamın endişelerini de böyle hafifletebilsem!

Salaheddin: Ah! Ah! Birden neşemi kaçırdın! Yokluğunu hissettiğim bir şey yok, zaten olamaz da. Ama onun var; ondan ötürü bizim de var. Söyleyin ne yapmam gerek? Mısır'dan belki de uzun süre bir şey gelmeyecek. Nedeni bilinmiyor. Orada herhangi bir sorun da yok. Kendi payıma ben masrafları kısmayı, savurganlık yapmamayı ve tutumlu davranmayı elbette isterim, seve seve katlanırım bu duruma; yeter ki sıkıntı çekecek olan yalnız ben olayım, başka kimse değil. Ama ne gelir elimden? Bir atımla bir kılıcım hep olmalı. Tanrı'mdan da vazgeçemem. Zaten o çok azıyla da yetinir, yalnız benim kalbim bile yeter ona. Senin kasandaki paraya çok güvenmiştim Al Hafî.

Al Hafî: Kasamdaki paraya mı? Eğer ödenek fazlam olduğunu anlasaydınız beni kazığa oturtmaz, en azından boğdurmaz mıydınız, kendiniz söyleyin! Sizin yanınızda ancak zimmete para geçirilebilir!

Salaheddin: Eee, ne yapacağız şimdi? Şimdilik Sittah'tan başka kimseden borç alamaz mısın?

Sittah: Bu ayrıcalığı elden bırakır mıyım kardeşim? Bırakır mıyım bunu? Henüz tümüyle parasız kalmış değilim ki.

Salaheddin: Sadece tümüyle değil! Bir bu eksikti! Hemen git, çare bul Al Hafi! Kimden alabilirsen al; borç al, söz ver! Yalnız, benim zengin ettiklerimden borç alma Hafi. Çünkü onlardan borç almak, verdiği geri istemek demek olur. En cimrilere git; bana sevinerek borç verecek onlardır. Çünkü onlar, bendeki paralarının ne kadar iyi faiz getireceğini iyi bilirler.

Al Hafi: Ben onlardan hiçbirini tanımam.

Sittah: Hafi, şimdi aklıma geldi. Dostunun döndüğünü duydum.

Al Hafi: (*Şaşırarak*) Dostum mu? Benim dostum mu? Kimmiş o?

Sittah: Senin o, öve öve göklere çıkardığın Yahudi.

Al Hafi: Övdüğüm Yahudi mi? Ben mi göklere çıkarmışım onu?

Sittah: Senin bir zamanlar onun için söylediklerini çok iyi anmıyorum. Taurı'nın, bu dünyadaki büyük küçük bütün nimetleri kendisine sunduğu Yahudi.

Al Hafi: Böyle mi demişim? Ne demek istemişim bununla?

Sittah: En küçüğü zenginlik. En büyüğü de bilgelik.

Al Hafi: Nasıl? Bir Yahudiden? Bir Yahudiden böyle mi söz ettim ben?

Sittab: Nathan için böyle dememiş miydin?

Al Hafı: Ha! Ondan! Nathan'dan! Aklıma hiç gelmedi o. Sahi mi? Nihayet geri dönebildi mi? Eh! Durumu pek o kadar kötü olmasa gerek. Çok doğru, bir zamanlar insanlar ona Bilge derdi! Zengin de derlerdi.

Sittab: Şimdi onun için eskisinden de zengin diyorlar. Bütün kent onun ne değerli şeyler, ne hazineler getirdiği hikâyesiyle çalkalanıyor.

Al Hafı: Eh, ~~yeniden zengin demek~~: O halde ~~yeniden~~ bilge de olur.

Sittab: Ne dersin Hafı, ona başvursan?

Al Hafı: Başvurup da ne yapacağım? Borç almak için değil ya? Evet, bilmezsiniz siz onu. O ve borç vermek! Onun asıl bilgeliği, hiçbir zaman borç vermemesidir.

Sittab: Ama sen her zaman bana ondan çok farklı söz etmiştin.

Al Hafı: Çok zorunlu bir durumda borç olarak mal vermeye razı olur. Ama para, para? Asla para vermez! Gerçi o, Yahudiler arasında eşi az bulunur bir Yahudidir: Akıllıdır, yaşamasını bilir, iyi satranç oynar. Ama iyilikte olduğu kadar kötülükte de, öbür Yahudilerden aşağı kalmaz. Yalnız yoksullar söz konusu olunca hesap kitap yapmaz. Yoksullara yardım eder; belki de Salaheddin'le yarışacak kadar eder. Onun kadar çok değilse de severek verir; ama din farkı götürmez. Yahudi, Müslüman ve Parsi onun için birdir.

Sittah: Demek öyle bir adam...

Salaheddin: Nasıl oldu da böyle birinden haberim olmadı benim?

Sittah: Salaheddin'e borç vermez, öyle mi? Salaheddin'e, aslında başkalarının ihtiyacı olan bu parayı vermez mi?

Al Hafi: İşte burada yine Yahudi karşınıza çıkar; tam bir Yahudi! İnanın bana! O sizin verdiğiniz sadakaları öyle kıskanıyor ki! Elinden gelse, her yerde söylenen Allah versin sözünün yalnız kendisi için gerçekleşmesini ister. Her zaman bağışlayabilecek parası olsun diye, kimseye borç vermez. Tevrat'ta şefkat, yerine getirilmesi gereken bir ödev olduğu, ama iyilik böyle olmadığı için şefkat nedeniyle dünyanın en iyilik bilmez adamıdır. Gerçi onunla uzun zamandır aramız biraz açık; ama ona karşı haksızlık ettiğimi sanmayın. Her işe yarar o; yalnız bu işe yaramaz; buna gerçekten yaramaz. Ben hemen gidip başka kapıları çalayım... Aklıma şimdi bir Habeş geldi; hem zengin hem de cimridir o. Gidiyorum; gidiyorum.

Sittah: Ne acele ediyorsun Hafi?

Salaheddin: Bırak gitsin! Bırak gitsin!

ÜÇÜNCÜ SAHNE

Sittah. Salaheddin.

Sittah: Sanki benden kaçmak istiyormuş gibi koşuyor! Bu ne demek? Gerçekten, Nathan konusunda yanılmış mıydı, yoksa sadece bizi mi aldatmak istiyor?

Salaheddin: Nasıl? Bana mı soruyorsun bunu? Ben kimden söz edildiğini bile pek anlamış değilim; sizin Yahudinizden, sizin Nathan'ınızdan bahsedildiğini ilk kez bugün duyuyorum.

Sittah: Nasıl olur? Süleyman ve Davud'un mezarlarını aradığı ve onların mühürlerini, kudretli bir gizli sözcük ile çözmeyi başardığı söylenen böyle bir adamı nasıl tanımazsın? Bu mezarlardan ara sıra büyük servetler çıkarıyormuş, bu servetlerin daha sıradan bir kaynaktan gelmediği belliymiş.

Salaheddin: Eğer bu adam zenginliğini mezarlara borçluysa, bu mezarlar herhalde ne Süleyman'ın ne de Davud'undur. Olsa olsa deliler gömülüdür bu mezarlarda!

Sittah: Ya da kötü insanlar! Onun zenginliğinin kaynakları da, hazinelerle dolu bir mezardan daha verimli, daha tükenmez.

Salaheddin: Yanlış duymadıysam ticaretle uğraşıyormuş.

Sittah: Onun kervanları çöllerin her yanında yol alıyor; gemileri her limanda demir atmış. Bunu Al Hafî kendi söylemişti bana; dostunun para harcama konusunda ne kadar cömert ve asil davrandığını, küçük şeylere önem vermeden kazanma konusunda nasıl akıllı ve hırslı olduğunu, ön yargısız düşüncelere sahip olduğunu, kalbinin bütün erdemlere açık olduğunu, her güzelliğe kendini nasıl verdiğini de eklemişti.

Salaheddin: Hafî, ondan şimdi hayli kuşkulu, hayli soğuk söz ediyor.

Sittah: Pek de soğuk değil; ama biraz şaşkın gibi. Sanki onu övmeyi tehlikeli, onu yermeyi de haksız buluyormuş gibi. Değil mi? Yoksa bir milletin en iyisi bile, milletinden tamamen farklı olamıyor mu? Al Hafî gerçekten, dostunun bu yönünden mi utanıyor? Ne olursa olsun: Yahudi ister az, ister çok Yahudi olsun; zengin olması, bize yeter!

Salaheddin: Ama sen onun elindekileri zorla alacak değilsin herhalde kardeşim?

Sittah: Zorla ne demek? Kılıç ve ateşle mi? Hayır, hayır, zayıflara karşı, onların zayıflıklarından başka zor kullanmak gerekli mi? Gel şimdi, harcım gidelim de daha dün satın aldığım şarkıcı kızını dinleyelim. Bu arada da belki bu Nathan'a oynayacağım oyun da kafamda olgunlaşır. Gel hadi!

DÖRDÜNCÜ SAHNE

Sahne: Nathan'ın evinin önündeki hurmalık.

Recha ve Nathan evden çıkarlar. Arkalarından da Daja.

Recha: Çok geciktiniz baba. Artık onu bulamayız.

Nathan: Haydi, haydi! Eğer artık burada, hurma ağaçlarının altında değilse başka bir yerdedir mutlaka. Şimdi sakın ol sen. Bak! Şuradan bize doğru gelen Daja değil mi?

Recha: Kesin kaybetmiştir onu.

Nathan: Öyle olduğunu sanıyam.

Recha: Kaybetmeseydi daha çabuk gelirdi.

Nathan: Bizi daha görmemiş olacak...

Recha: İşte, şimdi bizi gördü.

Nathan: Adımlarını da sıklaştırdı bak! Sakin ol ama! Sakin ol!

Recha: Şu anda bile sakın olabilecek bir kızımız olsun ister miydiniz? Hayatını borçlu olduğu kişiyi umursamayacak bir kızımız? Öncelikle size borçlu olduğu için bu kadar çok sevdiği hayatını.

Nathan: Seni olduğundan başka türlü istemem: hatta ruhunda bambaşka şeylerin uyandığını bilsem bile.

Recha: O ne demek baba?

Nathan: Bana mı soruyorsun? Böyle çekingen bana mı? Senin içinden geçen her şey doğanın ve masumiyetin eseridir. Dert etme kendine bence zararı yok bunun. Yalnız bana söz ver; eğer zamanı gelir de kalbin sana açıkça bir şeyler söylese içinden geçenleri benden gizlemeyeceksin.

Recha: Kalbimden geçenleri sizden gizleme düşüncesi bile beni titretiyor.

Nathan: Artık bırakalım bu konuyu! Anlaştık! İşte Daja da geldi. Eee?

Daja: Hâlâ hurma ağaçlarının altında dolaşüyor; neredeyse şu duvarın arkasından çıkar. Bakın işte geliyor!

Recha: Ah! Nereye gideceğine karar veremiyor sanki. Dosdoğru mu, aşağıya mı, yukarıya mı, yoksa sola mı?

Daja: Hayır, hayır; manastırın etrafındaki yolu mutlaka dolaşır, o zaman bizim önümüzden geçmesi gerek. Bahse girer misiniz?

Recha: Doğru! Doğru! Onunla konuştun mu? Bugün nasırlı mı?

Daja: Her zamanki gibi.

Nathan: Haydi, sizi burada görmemeli. Daha geriye çekilin. En iyisi içeri girin.

Recha: Sadece bir defa daha bakayım! Ah! Onu görmeme engel olan şu çit!

Daja: Gelin! Gelin! Babanız yerden göğe haklı. Eğer sizi görürse geri dönme tehlikesi var.

Recha: Ah! Şu çit var ya!

Nathan: Eğer aniden çitin arkasından çıkıverirse, sizi görmemesi olanaksız. Onun için girin içeriye!

Daja: Gelin! Gelin! Onu gözetleyebileceğimiz bir pencere biliyorum ben.

Recha: Sahi mi?

(İkisi de içeriye girerler.)

BEŞİNCİ SAHNE

Nathan, biraz sonra da Templier.

Nathan: Sanki bu garip adamdan çekiniyorum. Onun gereğinden fazla erdemli oluşu adeta elimi ayağımı dolaştırıyor. Bir insan, bir başka insanı nasıl böyle ne yapacağını bilmez bir hale sokabilir! Hah! Geliyor. Allah için tam erkek gibi bir delikanlı. Onun iyi, inatçı bakışını da sağlam yürüyüşünü de sevdim! Kabuk acı olabilir: Özü herhalde öyle değildir. Ama

ben ona benzeyen birini bir yerde görmüş müydüm acaba?
Affedersiniz asil Frenk...

Templier: Ne var?

Nathan: İzin verir misiniz?

Templier: Neye, Yahudi? Neye?

Nathan: Sizinle konuşma cesaretinde bulunmama.

Templier: Bunu önlemem olası mı? Kısa olmak şartıyla. evet.

Nathan: Bekleyin ve sonsuza kadar minnet borcu altında bıraktığımız bir insanın önünden böyle kibirle, böyle herkesi küçümser bir ifadeyle geçip gitmeyin.

Templier: Bu da ne demek? Ha, galiba anladım. Değil mi? Siz...

Nathan: Adım Nathan; asil yüreğinizle yangından kurtardığınız kızın babasıyım ben; size...

Templier: Eğer teşekkür içinse, söylemeyin daha iyi! Bu ufak meseleden dolayı aldığım teşekkürlerden çekmediğim kalmadı. Siz bana hiç. ama hiçbir şekilde borçlu değilsiniz. Bu kızın sizin kızınız olduğunu biliyor muydum sanki? Templier'lerin görevi, kim olursa olsun tehlikeye düşmüş olanların yardımına koşmaktır. Zaten ben o sırada canımdan bezmiştim. Başka birinin canını kurtarmak için kendi canımı seve seve tehlikeye attım: Başka birinin, isterse bu sadece bir Yahudi kızının canı olsun, hiç farketmezdi.

Nathan: Büyüklük! Büyüklük ve çirkinlik! Bu sözlerden anlaşılıyor. Gösteriştten kaçınan büyüklük, hayranlıklardan kaçmak için çirkinliklerin arkasına saklanıyor. Ama siz hayranlık duygularını böyle hor görürseniz, hor görmeyeceğiniz şey nedir. Şövalye, eğer siz burada yabancı ve tutsak olmasaydınız, size böyle saygısızca soramazdım. Söyleyin, emredin: size nasıl bir hizmette bulunabilirim?

Templier: Bana mı? Hiçbir hizmette.

Nathan: Ben zengin bir adamım.

Templier: Zengin Yahudi, bence asla daha iyi bir Yahudi değildir.

Nathan: Böyle de olsa, onda bulunan iyi şeyden neden faydalanmıyorsunuz? Zenginliğinden faydalanmıyorsunuz?

Templier: Pekala, buna da büsbütün hayır diyecek değilim, pelerininin hatırı için bunu yapmayacağım. Ne zaman pelerinin tamamen yıpranırsa; ne dikiş ne de yama tutarsa: O zaman size gelirim ve yenisi için ödünç kumaş ya da para alırım. Kötü kötü bakmayın hemen! Şimdilik içiniz rahat olsun; henüz o hale gelmedi. Görüyorsunuz ya, daha oldukça iyi durumda. Yalnızca eteğinde hoş görünmeyen bir leke var; ateşin yalazı vurmuş. Bu da kızınızı taşırken olmuştu.

Nathan: *(Eteğini tutarak ona bakar.)* Böyle kötü bir lekenin, böyle bir ateş damgasının bir insana, kendi ağzından daha i-

yi tanıklık etmesi ne tuhaf. Onu, bu lekeyi öpmek istiyorum!
Ah, affedersiniz ! İstemeyerek yaptım bunu.

Templier: Neyi?

Nathan: Bir damla gözyaşım üzerine düştü.

Templier: Zararı yok. Bu damla da fazlası olsun. *(Ama böyle giderse bu Yahudi benim aklımı karıştıracak.)*

Nathan: Bir iyilik yapıp bu pelerini bir defa da kızıma gönderebilir misiniz?

Templier: Niçin?

Nathan: O da dudaklarını bu lekeye değdirsin diye. Çünkü sizin dizlerinize kapanmayı umması herhalde boşuna.

Templier: Ama Yahudi, adınız Nathan'dı değil mi? Ama Nathan siz çok çok iyi, çok hesaplı kitaplı konuşuyorsunuz. Şaşırdım ne diyeceğimi. Gerçi, ben...

Nathan: İstediginiz kadar kendinizi başka türlü göstermeye çalışın. Ben sizin neden böyle davrandığınızı gayet iyi anlıyorum. Daha nazik olamayacak kadar iyi ve dürüstsünüz. Kızım baştan aşağı duygulu biri; aracı olarak gönderdiği kadın da her türlü hizmete hazır; babası ise uzaklardaydı. Kızın adına leke gelmesini istemediniz: onu sınamaktan kaçındınız. Onu elde etmemek için kaçtınız. Bunun için de size teşekkür ederim.

Templier: İtiraf edeyim ki, siz Templier'lerin nasıl düşünmeleri gerektiğini biliyorsunuz.

Nathan: Yalnız Templier'lerin mi? Yalnızca gerekmek mi? Ve yalnız tarikat kuralları böyle emrettiği için mi? Ben, iyi insanların nasıl düşündüklerini bilirim ve her ülkede iyi insanların bulunduğunu da bilirim.

Templier: Ama yine de birbirlerinden farklıdırlar, değil mi?

Nathan: Evet; tenleri, giyimleri ve tipleri farklıdır.

Templier: İyiler burada oralarda olduğundan bazen daha çok, bazen daha az.

Nathan: Bu fark da pek büyütülecek gibi değil. Büyük ağaç her yerde çok toprak ister; birçoğu bir araya sıkça dikilirse, o zaman birbirlerinin dallarını kırarlar. Bizim gibi ortalama olanlarsa, her yerde çok sayıda vardır. Yalnız biri diğerini yok yere küçümsememelidir; kendi gözündeki merteye görmezken elin gözündeki çöpü görmemelidir; bir tepecik yer yüzünde sadece kendisinin en yüksek olduğunu iddia etmemelidir.

Templier: Çok güzel söylediniz! Ama siz de insanları tarihte ilk kez küçümseyen milleti bilirsiniz değil mi? Hangi milletin ilk kez kendisi için en üstün millet dediğini de bilirsiniz değil mi, Nathan? Bilirsiniz? Ya şimdi ben bu milleti her ne kadar onlara düşman olmasam da, bu kendini beğenmişlikleri yüzünden aşağılamaktan kendimi alamazsam? Onun, Hıristi-

yan ve Müslümanlara miras bıraktığı, yalnız kendi Tanrısının gerçek Tanrı olduğu yolundaki gururu yüzünden yaparsam bunu! Benim gibi bir Hıristiyanın, bir Templier'in böyle konuşması sizi şaşırtıyor değil mi? Kendi Tanrısının daha iyi olduğunu söyleyen ve bu Tanrıyı tüm dünyada en iyi Tanrı diye kabul ettirmeye çalışan bağınaz görüş, her yerde ve her zaman en karanlık yüzünü şimdi burada olduğundan çok daha belirgin bir şekilde gösterecektir... Ve bunun böyle olduğunu anlamayan, kör kalmaya devam etsin isterse! Unutun söylediklerimi ve bırakın beni gideyim! *(Gitmek ister.)*

Nathan: Aah! Bundan sonra size kendimi ne kadar bağlı hissedeceğimi bilemezsiniz. Gelin, biz dost olmalıyız! Olmamız gerekir. İstedığınız kadar benim milletimi hor görün. İkimiz de milletimizi kendimiz seçmedik, milletimiz biz miyiz? Millet ne demektir? Hıristiyan ve Yahudinin, Hıristiyanlığı ve Yahudiliği insanlığından önce mi gelir? Ah, keşke sizin şahsınızda, kendisine sadece insan denmesini yeterli bulan birini bulmuş olsaydım!

Templier: Evet, Allah için buldunuz onu Nathan! Buldunuz onu! Verin elinizi! Sizi bir an için yanlış tanımış olmaktan dolayı utanıyorum.

Nathan: Ben de bundan gurur duyarım. Yalnızca sıradan insanlar nadiren yanlış tanırlar.

Templier: Ve nadir olan zor unutulur. Nathan, evet, biz dost olmalıyız, dost olmalıyız.

Nathan: Olduk bile. Recha'm buna ne kadar sevinecek! Ah! Ne aydınlık ufuklar açılıyor gözlerimin önünde! Onu bir tanısanız!

Templier: Ben de bu arzuyla yanıyorum. Evinizden dışarı fırlayan kim? Daja değil mi bu?

Nathan: Evet. Neden böyle korkmuş gibi?

Templier: Recha'mıza bir şey mi oldu acaba?

ALTINCI SAHNE

Önceki sahnede yer alan kişiler ve acele içindeki Daja.

Daja: Nathan! Nathan!

Nathan: Ne oldu?

Daja: Konuşmanızı böldüğüm için affediniz asil şövalye.

Nathan: Evet, ne var?

Templier: Ne var?

Daja: Sultan adam göndermiş, sultan sizinle konuşmak istiyor.
Tanrım sultan!

Nathan: Benimle mi? Sultan mı? Herhalde getirdiğim yeni şeyleri merak etmiştir. Henüz daha yilklerin pek azının açıldığını ya da hiç açılmadığını söyle.

Daja: Hayır, hayır; görmek istediği bir şey yok, sizinle konuşmak istiyormuş, doğrudan doğruya sizinle, hem de hemen, ne kadar çabuk olabilirsiniz, o kadar iyi.

Nathan: Gelirim. Sen git şimdi.

Daja: Darılmayın saygı değer şövalye! Tanrım, sultan acaba ne istiyor, öyle endişelendik ki!

Nathan: Göreceğiz, git artık sen, git!

YEDİNCİ SAHNE

Nathan ve Templier.

Templier: Demek onu henüz daha tanımadınız? Şahsen demek istiyorum?

Nathan: Salaheddin'i mi? Dalia görünceyim. Ondan ne kaçtım, ne de onu tanımaya çalıştım. Herkes onun hakkında iyi şeyler söylüyor, onun için de, ne bunlara inanmayı ne de onu görmeyi istedim. Ama şimdi, eğer gerçekten öyleyse, sizin hayatınızı bağışlamakla...

Templier: Evet, gerçekten öyle. Hayatımı bana bağışlayan o-
dur.

Nathan: Böylece bana iki kez, üç kez hayat vermiş oldu. Ara-
mızdaki her şeyi bu değiştirdi, bana öyle bir ilmik geçirdi ki,
artık sonsuza kadar onun hizmetindeyim. Bana vereceği ilk
emri nasıl sabırsızlıkla bekliyorum. Her şeye hazırım, size
yaptığı iyiliğe karşılık her şeyi yapmaya hazır olduğumu iti-
raf etmeye de hazırım.

Templier: Kaç kere yoluna çıktım, ama hâlâ ona teşekkür e-
demedim. Beni o kadar az gördü ki, yüzümü unutmuştur
çoktan. Beni hatırlayıp hatırlamadığı bile şüpheli. Ama ka-
derimi çizmek için bir kez olsun beni hatırlamalı. Onun em-
riyle var olmam, onun iradesiyle hâlâ yaşamam yetmez. Ar-
tık ondan kimin iradesine göre yaşamam gerektiğini de öğ-
renmem gerekir.

Nathan: Sırf bunun için bile bu fırsatı kaçırmak istemem. Belki
de sözü size getirmeme yarayabilecek bir şeyler konuşulur.
Affedersiniz, müsaadenizle acele ediyorum, sizi ne zaman e-
vimizde görebileceğiz?

Templier: Ne zaman izin verirsiniz.

Nathan: Ne zaman isterseniz.

Templier: Öyleyse bugün.

Nathan: Ya adınız? Rica edebilir miyim?

Templier: Benim adım Curd von Stauffen'dir. Curd von Stauffen! Curd!

Nathan: Von Stauffen mi? Stauffen? Stauffen?

Templier: Neden bu kadar dikkatinizi çekti?

Nathan: Von Stauffen? Herhalde bu soyadımdan çok insan vardır.

Templier: Elbette! Bu sülaleden birçok insan buradaydılar. burada öldüler. Benim dayım da. babam demek istemiştim! Ama neden bana öyle gittikçe daha dikkatli bakıyorsunuz?

Nathan: Yok! Bir nedeni yok! Size bakmaktan yorulmam düşünülebilir mi?

Templier: İşte bunun için şimdilik sizden ayrılıyorum. Araştırmacının bakışları çoğu zaman, aradığından fazlasını bulur. Korkarım bundan Nathan! Bırakın da bizi birbirimize merak değil, zaman yavaş yavaş tanıtın. *(Gider.)*

Nathan: *(Hayretle arkasından bakar.)* "Araştırmacı çoğunlukla aradığından fazlasını bulur." Sanki benim ruhumu okumuş gibi! Gerçekten öyle; bu da başıma gelebilir. Sadece tipi, yürüyüşü değil, sesi de aynı Wolf gibi; böyle, aynen böyle sallardı başını Wolf da; hatta Wolf da kılıcını kolunda taşırdı; kaşlarını eliyle aynı böyle, sanki gözlerinin ateşini saklamak ister gibi sıvazlardı. Böyle içimize işlemiş olan görüntüler ruhumuzda uyurken, tek bir söz, tek bir ses onları nasıl da uyandırıyor! Von Stauffen! Doğru, çok doğru; Filnek von Stauffen! Yakında doğrusunu öğrenirim bunun,

çok geçmez, ama önce Salaheddin'e gitmeliyim. Ama o ne? Şurada kulak kabartan Daja değil mi? Yaklaş bakalım Daja.

SEKİZİNCİ SAHNE

Daja. Nathan.

Nathan: Bahse girerim ki, şimdi, ikinizi de üzen şey. Salaheddin'in benden ne istediği değil, tamamen farklı bir şeydir.

Daja: Recha için böyle mi düşünüyorsunuz? Şövalyeyle daha yeni samimi konuşmaya başlamıştınız ki, sultanın habercisi geldi, biz de pencereden ayrılmak zorunda kaldık.

Nathan: Pekala, öyleyse Recha'ya onu her an bekleyebileceğini söyle.

Daja: Sahi mi? Sahi mi?

Nathan: Sana güvenebilirim değil mi Daja? Dikkatli ol, rica ediyorum. Buna pişman olmazsın. Bu arada vicdanın da rahatlayacaktır. Yalnız benim planlarımı bozma, yalnız akıllı konuş ve ihtiyatlı soru sor. Şu şartla ki...

Daja: Böyle bir şeyi hiç de unutmuyorsunuz! Ben gidiyorum; siz de gidin. Çünkü bakınız, sultanın ikinci habercisi de geliyor, Al Hafî, sizin derviş. *(Gider.)*

DOKUZUNCU SAHNE

Nathan. Al Hafî.

Al Hafî: İşte yine size gelmek istedim.

Nathan: Bu kadar mı aceleydi? Benden istediği ne?

Al Hafî: Kimin?

Nathan: Salaheddin'in. Gidiyorum. gidiyorum.

Al Hafî: Kime? Salaheddin'e mi?

Nathan: Seni Salaheddin yollamadı mı?

Al Hafî: Beni mi? Yok. Size haberci mi gönderdi?

Nathan: Gönderdi ya!

Al Hafî: Öyleyse doğru.

Nathan: Doğru olan ne?

Al Hafî: Şu... Suç benim değil, Allah biliyor ya, suç benim değil. Bu işi önlemek için sizin arkanızdan neler söyledim, ne yalanlar uydurdum!

Nathan: Neyi önlemek için? Doğru olan ne?

Al Hafî: Şimdi sizin ona defterdar olduğunuz. Acıyorum size. Ama ben bunu görmek istemem. Hemen şimdi gidiyorum, nereye mi gidiyorum? Bunu duymuştunuz. yolu da biliyorsunuz. Bana ısmarlayacağınız bir şey var mı, söyleyin; hiz-

merinizdeyim. Ama ısmarlayacağınızın, bir çıplağın yanında taşıyabileceğinden fazla olmaması lazım. Gidiyorum, hemen!

Nathan: Aklını başına topla Al Hafî. Benim henüz bir şey bilmediğimi düşün. Neler saçmalyorsun böyle?

Al Hafî: Torbalarla birlikte mi gidiyorsunuz?

Nathan: Torbalarla mı?

Al Hafî: Hani şu Salaheddin'e ödünç vereceğiniz paralar.

Nathan: Bütün mesele para mı?

Al Hafî: Ben de sizin her geçen gün, iliğimize kemiğimize kadar kurutulduğunuzu görmek durumunda mı kalayım? Bilgece hayırseverliğin asla tükenmeyen ambarlarından, israfın boyuna borç aldığı, sonunda zavallı yerli sıçancıkların da açlıktan öldüğünü mü göreyim? Sizin paranıza muhtaç olanın, sizin öğütlerinizi tutacağını mı sanıyorsunuz? Öğüdünüzü tutmak ha? Salaheddin de ne öğüt dinler hani. Nathan, az önce onun yanında ne oldu, biliyor musunuz?

Nathan: Anlat bakalım, ne oldu?

Al Hafî: Yanına gitmeden az önce kız kardeşiyle satranç oynamış. Sittah fena oynamaz. Salaheddin'in kaybettiğini sandığı, artık bıraktığı oyun, olduğu gibi duruyordu. Ben baktım, oyun kaybedilmiş değildi.

Nathan: Bak hele! Ne keyifli buluş senin için!

Al Hafi: Şahı piyonla koruyarak onun şahına karşı sürebilirdi.
Bunu size şurada gösterebilseydim!

Nathan: Gereği yok. inanıyorum sana!

Al Hafi: Çünkü böylelikle kalenin yolu açılacaktı. Sittah'ta mat olmuş olacaktı. Bütün bunları ona göstermek istedim ve ona seslendim. Düşünün!...

Nathan: Senin gibi düşünmüyor muydu?

Al Hafi: Beni dinlemedi bile, bütün taşları sinirlenerek yere döktü.

Nathan: Nasıl olur bu?

Al Hafi: Mat olmak istediğini bile söyledi; böyle istiyordunuz!
Oyun mu derler buna?

Nathan: Demezmiş gibi görünüyor; buna oyunla oynamak denir.

Al Hafi: Ama bir çürük cevzine oynamıyorlardı.

Nathan: Evirip çevirip lafı paraya getirme! İşin en kolay tarafı bu. Ama seni hiç dinlemeyiş! Bu kadar önemli bir konuda seni bir kez olsun dinlememesi! Senin kartal bakışlarından etkilenmemek! İşte intikam diye bağırın bu: değil mi?

Al Hafi: Ben bunu size sadece onun nasıl biri olduğunu göresiniz diye anlattım. Kısacası, ben artık ona daha fazla dayanamayacağım. Bütün pis Habeşleri dolaştım durdum, ona kimin borç verebileceğini sordum. Ben hiçbir zaman kendim için bile dilenmiş değilim, şimdi başkaları için mi borç ala-

cağım. Borç almak dilemekten daha iyi bir şey değil; aynı borç vermekle, faizle borç vermenin çalmaktan üstün olmadığı gibi. Benim gibi inananların arasında, Ganj'ın kıyısında, bunların ikisi de lazım değil bana, her ikisinin de maşası olmak zorunda değilim. Yalnız Ganj kıyısında insanlar vardır. Ganj kıyısında yaşamaya layık olan bir siz varsınız burada. Gelir misiniz benimle? Gözünü diktığı aşâğılık şeylerin hepsini ona bırakın. Nasıl olsa yavaş yavaş alacak sizden. Böylece bir kez üzölmüş olursunuz. Size bir aba bulurum. Gelin! Gelin, ne olur!

Nathan: Gerçi ben de, sonunda nasıl olsa bu yol bize açıktır diye düşünmüştümdür. Ama Al Hafî önce biraz düşünmeliyim. Bekle...

Al Hafî: Düşünmek mi? Hayır, böyle şey düşünölmez.

Nathan: Sadece sultanın yanından dönönceye vedalaşınca kadar...

Al Hafî: Düşünmek isteyen kişi, yapmamak için bahaneler arıyor demektir. Kendisi için yaşamaya karar veremeyen kişi, başkalarının kölesi olarak yaşar. Nasıl isterseniz! Hoşça kalın! Nasıl hoşlanıyorsanız öyle yapın! Benim yolum buradan, sizinki oradan!

Nathan: Al Hafî! Önce hesabını kesmen gerekmez mi?

Al Hafı: Saçma! Benim kasa mevcudumu saymaya bile değmez; hesabıma gelince, ona da siz, ya da Sittah kefil olunuz. Hoşça kalın! *(Gider.)*

Nathan: *(Onun arkasından bakarak)* Kefil olurum ona! Yabani, iyi, seçkin. Başka ne ad vereyim ona ben? Gerçekte kral olan sadece ve yalnızca, gerçek dilencidir! *(Diğer taraftan çıkar.)*

ÜÇÜNCÜ PERDE

BİRİNCİ SAHNE

Sahne:Nathan'ın evi.

Recha ve Daja.

Recha: Nasıl demişti babam, Daja? “Onu her an bekleyebilir.” böyle mi? Bundan da, sanki o, her an çıkıp geliverecekmiş manası çıkıyor, değil mi? Ama aradan ne kadar zaman geçti! Ama, ah, kim geçenleri hatırlıyor ki? Ben sadece gelecek am yaşamak istiyorum. Elbette onun buraya geleceği bir an da olacak.

Daja: Ah sultanın o uğursuz haberi! O olmasaydı, Nathan onu mutlaka hemen getirirdi.

Recha: Ya o şimdi gelirse; ya en sıcak en içten arzum böylece yerine gelirse. Ya o zaman? O zaman ne olacak?

Daja: Ne mi olacak? O zaman, umuyorum ki benim en sıcak, en içten arzum da yerine gelecek.

Recha: O zaman, en büyük arzumu içine alacak kadar büyümeyi artık unutmuş olan kalbimde, onun yerine artık ne geçecek? Hiç mi? Ah, korkuyorum!...

Daja: O zaman benim arzum, gerçekleşmiş bu arzunun yerine geçer; seni Avrupa'da, sana layık olanların elinde görmek dileğim.

Recha: Yanılıyorsun: Senin bu arzun benim arzumun gerçekleşmesini önlüyor. Seni vatanın çekiyor. Ya benimki, benimki de beni alıkoymaz mı? Senin ruhunda henüz sönmemiş olan seninkilerin hayali, benim görebildiklerim ve elimle dokunabildiklerimden daha üstün müdür?

Daja: Sen istediğin kadar dik başlılık et! Tanrı'nın yolları Tanrı'nın yollarıdır. Ya seni kendi ülkene, ait olduğun millete götürmeye kurtarıcını memur eden, onun uğrunda savaştığı Tanrı'sı ise?

Recha: Daja! Yine neler söylüyorsun sevgili Daja! Senin görüşlerin gerçekten çok tuhaf! "Onun uğrunda savaştığı Tanrı'sı!" Kimin Tanrı'sı? Bu nasıl Tanrı'dır ki, bir insana ait olabilir? Kendisi için insanı savaştırır? Hem eğer bir insan için üzerinde doğmuş olduğu toprak parçası bir hiçse, hangisi için doğmuş olduğu nereden bililir? Babam senin böyle konuştuğunu bir duyarsa! Bana mutluluğumu ondan çok uzaklarda göstermekle eline ne geçiriyor? Onun temiz bir şekilde ruhuma ektiği akıl tohumlarını, senin ülkenin yabani otlarıyla ya da çiçekleriyle karıştırmakla eline ne geçer? Sevgili, sevgili Daja'm, babam benim toprağında senin o renkli çiçeklerini istemiyor işte! Ben de şunu söylemek zorundayım

ki, senin çiçeklerinle benim toprağım istendiği kadar güzel süslensin, onların benim toprağımın gücünü tükettiklerini, onu kuruttuklarını biliyorum; onların kokularının, iç bayılan kokularının beni ne kadar sersemlettiğini, başımı döndürdüğünü hissediyorum! Senin beynin onlara daha alışık. Bu yüzden ona tahammül eden daha güçlü sinirleri kınanıyorum. Yalnız uygun değil bunlar bana, senin meleğin de az kalsın beni deli etmeyecek miydi? Hâlâ bu maskaralık yüzünden babamdan utanıyorum! Maskaralık!

Daja: Maskaralık ha! Sanki aklın yeri sadece burasıymış gibi! Maskaralık! Keşke konuşabilsem!

Recha: Söyleyebilir misin? Ne zaman kendi inancınla ilgili ermişlerden söz etsen, kulak kesilmedim mi? Yaptıkları işleri hayranlıkla, çektikleri eziyetleri gözyaşlarımla karşılamadım mı? Gerçi inançları bana onların hiçbir zaman en kahramanca yönleri gibi gelmedi. Ama bizim Tanrı inancımızdan tamamen ayrılan, o, Tanrı'ya bağlılık öğretisi, benim için çok teselli edici bir öğretiydi. Sevgili Daja, babam bize bunu kaç kez söyledi; sen de onunla hep aynı fikirdeydin. Onunla birlikte kurduğun yapının temelini, şimdi neden yıkmaya kalkıyorsun? Sevgili Daja, bu konuşma dostumuzu en iyi şekilde karşılamamıza yaramaz. Gerçi benim için bu böyle değil! Çünkü onun da böyle düşünüp düşünmediğini bilmek bence

çok önemli... Dinle, Daja! Kapımıza gelen o değil mi? Keşke o olsa! Dinle!

İKİNCİ SAHNE

Recha. Daja ve Templier.

Birisi Templier'e kapıyı açar ve şöyle der:

Buradan buyurun!

Recha: *(İrkilir, kendini toparlar ve onun ayaklarına kapanmak ister.)* O! Benim kurtarıcım, ah!

Templier: Salt bu durumu yaşamamak için bu kadar geç geldim, ama yine de...

Recha: Ben de mert bir insanın ayaklarına kapanarak sadece Tanrı'ya bir kez daha teşekkür etmek istiyorum, sana değil! Yangın söndürürken hayli iş gören su kovası nasıl teşekkür beklemezse, siz de öyle beklemiyorsunuz. Su kovası dolar boşalır, o kadar! Siz de öyle! Siz de ateşe itiliverdiniz; derken ben kendiliğinden kollarınıza düşüverdim, yine öyle kendiliğinden, tıpkı pelerininizdeki kıvılcımlar gibi kollarınızda kalıverdim; ta ki yeniden ikimizi bilmediğim bir şey ateşten dışarı çıkarıncaya kadar! Bunda teşekkür edecek ne var? Avrupa'da şarap bile insanlara çok daha büyük işler

yaptırır. Templier'ler zaten böyle davranmak zorundadırlar; biraz eğitilmiş köpekler gibi yangından da sudan da insanı çıkarabilirler.

Templier: *(Bu sırada şaşkınlık ve huzursuzluk içinde ona bakmaktadır.)* Ah, Daja, Daja! Kederli ve sinirli bir anımda seni tersledimse, neden ağzımdan çıkan her saçmalığı ona yetiştirdin? Bu, çok acı bir intikam oldu Daja! Ama bundan sonra, onun yanında bana daha iyi sözcülük edin bari!

Daja: Onun kalbinize fırlattığı bu küçük dikenler, sanmam ki size fazla zarar vermiş olsun, şövalye.

Recha: Nasıl? Kederli miydiniz? Canınız için o kadar cömert-siniz de kederleriniz için neden öyle değilsiniz?

Templier: İyi, güzel çocuk! Ruhum nasıl da şaşkınlık içinde! Bu o kız değil, hayır, hayır, yangından kurtardığın kız değil bu. Çünkü kim onu tanıyıp da kurtarmazdı? Kim benim gelmemi bekledi? Gerçi yüzü değişmişti korkudan. *(Durur ve kendinden geçmiş gibi ona bakar.)*

Recha: Ama ben sizi yine hep aynı buluyorum. *(Şövalye yine şaşkın şaşkın bakmaya devam etmektedir, Daja onu önlemek ister.)* Söyleyin bize şövalye, bu kadar zamandır nere-lerdeydiniz? Hatta şimdi bile neredesiniz diye soracağım ge-liyor.

Templier: Ben belki de olmamam gereken yerdeyim.

Recha: Neredeydiniz? Belki de olmamanız gereken yerde mi? İyi değil bu.

Templier: Şey... şey, neydi o dağın adı? Sina'da.

Recha: Sina'da mı? Ah, ne güzel! Artık güvenilir kaynaktan öğrenebilirim, doğru olup olmadığını...

Templier: Neyi? Neyi? Musa'nın Tanrı'nın huzuruna çıktığı yerin hâlâ görülebildiğinin doğru olup olmadığını...?

Recha: Yok bunu sormayacağım. Çünkü o nerede olursa olsun hep Tanrı'nın huzurundaydı. Bunu yeterince biliyorum. Ben sadece sizden şunun doğru olup olmadığını öğrenmek istiyorum: Söylendiği gibi bu dağa çıkış, gerçekten inişten daha az mı yorucu? Çünkü bakın, ben ne zaman dağa çıksam, hep bunun aksi olur. Eee, şövalye? Nasıl? Bana sırtınızı mı dönüyorsunuz? Beni görmek istemiyor musunuz?

Templier: Çünkü sizin sesinizi dinlemek istiyorum.

Recha: Budalalığım güldüğünüzü sezdirmek istemiyorsunuz da ondan; bu kutsal dağ için so acak bundan daha önemli bir şey bulamadığım için gülüyorsunuz? Değil mi?

Templier: Öyleyse yine sizin gözlerinize bakmalıyım. Nasıl? Şimdi de siz mi yere bakıyorsunuz. Şimdi siz mi gülmenizi zorla tutuyorsunuz? Benim, yüzünüzün ifadesinden, belli belirsiz ifadesinden okumak istediğimi, açıkça duyduğumu, sizin bana açık açık söylediğinizi, saklıyor musunuz? Ah!

Recha! Ne kadar doğru söylemiş : “Onu bir tanısınız!” dediği zaman.

Recha: Kim, kimin için söyledi size bunu!

Templier: “Onu bir tanısınız!” demişti babanız! Sizin için söylemişti bunu.

Daja: Yaa, ben dememiş miydim? Dememiş miydim ben de bunu?

Templier: Ama nerede o şimdi? Babanız nerede? Hâlâ sultanın yanında mı?

Recha: Hiç şüphesiz orada.

Templier: Hâlâ nu, hâlâ mı orada? Ah, ne unutkanım ben! Hayır, hayır; orada olamaz artık. Beni aşağıda manastırın orada bekliyordur; mutlaka öyledir. Yani böyle sözleşmiştik biz. İzinizle; gidip getireyim onu...

Daja: Ben giderim. Siz kalın, şövalye, kalın. Ben hemen getiririm onu.

Templier: Yok, yok, olmaz, olmaz! Beni bekliyor o, sizi değil. Üstelik, olabilir ki... kim bilir?... Olabilir ki sultanın yanında... Siz sultanı tanımazsınız!... Olabilir ki zor duruma düşmüştür. İnanın bana, eğer ben gitmezsem tehlikeli olabilir.

Recha: Tehlike mi? Nasıl bir tehlike?

Templier: Benim için, sizin için, onun için tehlike, şayet ben çabuk çabuk gitmeyecek olursam. (Gider.)

ÜÇÜNCÜ SAHNE

Recha ve Daja.

Recha: Bu da ne Daja? Bu kadar çabuk? Böyle ansızın ne oldu ona? Aklına ne geldi? Onu kaçıran ne?

Daja: Aldırmayın, kendi haline bırakın. Sanırım kötüye işaret değil bu.

Recha: İşaret mi? Peki neye işaret?

Daja: İçinden bir şeylerin geçtiğine işaret. Kaynıyor ama taşmaması lazım. Bırakın hele. Şimdi size ne oluyor.

Recha: Bana mı ne oluyor? Sen de, onun kadar, benim için anlaşılmaz davranıyorsun.

Daja: Çok geçmez, onun size çektiği bütün huzursuzlukları ödeebilirsiniz. Ama siz de o kadar sert, o kadar öç almaya meraklı olmayın.

Recha: Söylediklerinin ne anlama geldiğini ancak kendin biliyorsun.

Daja: Siz artık yeniden huzur içindesiniz ya?

Recha: Öyleyim; evet, öyleyim...

Daja: Hiç değilse itiraf edin ki, onun huzursuzluğuna sevinmektesiniz ve Şimdi keyfini çıkardığınız huzuru, onun huzursuzluğuna borçlusunuz.

Recha: Hiç de farkında değilim bunun! Çünkü , olsa olsa sana Şunu itiraf edebilirim ki, kalbimdeki öyle bir fırtınadan sonra ansızın böyle bir durulmanın ortaya çıkması beni bile Şaşırtıyor. Onu böyle karŐımda görmem, onun sözleri, davranıŐı, beni...

Daja: Yetti mi?

Recha: Evet demek istemiyorum; hayır, hiç de öyle değil.

Daja: Sadece delice açlığı giderdi.

Recha: Eh; eğer öyle diyorsan, öyle olsun.

Daja: Böyle diyen ben değilim.

Recha: Benim için çok değerli, canımdan çok daha değerli kalacak. Nabzımın atıŐı artık onun sadece adını duymakla deęiŐmese bile; onu ne zaman düŐünsem, kalbim daha kuvvetli daha hızlı çarpmasa bile. Ne samalyorum? Gel, sevgili Daja, yine hurmalığa bakan pencereye gidelim.

Daja: Demek sizin çılgın alığınızı henüz tam gidermemiŐ!

Recha: Şimdi artık hurma ağalarınıu da görebileceğim, sadece hurma ağaçlarının altında dolaşan onu değil.

Daja: Bu soğukluk, herhalde sadece yeni bir ateşin baŐlangıı olacak.

Recha: Ne soğukluğu? Soğuk değilim. Huzur içinde gördüğüm şeye keyifle bakıyorum.

DÖRDÜNCÜ SAHNE

Sahne: Salaheddin'in sarayındaki bir kabul salonu.

Salaheddin ve Sittah.

Salaheddin: (İçeri girerken kapıya doğru konuşur.) Yahudiye, gelir gelmez buraya getirin. Anlaşılan pek acele ettiği yok.

Sittah: Herhalde ortalıkta değildi, hemen bulunamadı.

Salaheddin: Kardeşim! Kardeşim!

Sittah: Sanki savaşa girmek üzereymişsin gibi bir halin var.

Salaheddin: Hem de kullanmasını bilmediğim silahlarla bu savaşa girmem lazım. Kendimi başka türlü göstermem, korkutmam, tuzak kurmam, oyuna getirmem lazım; ben bunları ne zaman yapabildim ki? Nerede öğrendim bunları? Hem de bütün bunlar, ah, nıçden? Nıçden? Para bulmak için! Para! Bir Yahudiye korkutarak parasını almak için? Para? Sonuçta hiç önemi olmayan bir şeyi ele geçirmek için böyle küçük hilelere başvuracak kadar mı düştüm ben?

Sittah: Her önemsiz şey, küçümsendiği takdirde, öcünü alır kardeşim.

Salaheddin: Yazık ki doğru. Ayrıca bu Yahudi, dervişin geçenlerde anlattığı gibi iyi, bilge bir adamsa?

Sittah: Öyleyse daha iyi ya! O zaman bir sorun yok demektir! Tuzak, yalnız cimri, vesveseli, korkak Yahudiler içindir; iyi, bilge birisi için değil. Böylesi tuzak olmadan da elimizde sayılır. Böyle bir adamın kurtulmak için neler söylediğini duymak; nasıl inatçı bir kuvvetle tuzak iplerini paramparça ettiğini, ya da nasıl kurnazca bir dikkatle ağların yanından kıvrılarak geçtiğini görmek. Bunu görme keyfi de cabası.

Salaheddin: Evet, doğru. Kuşkusuz, şimdiden seviniyorum buna.

Sittah: Ondan çekinmene gerek yok. Çünkü eğer o, sadece ortalama biriye, sadece tipik bir Yahudiye: Onun bütün insanları gördüğü gibi ona görünmekten çekinecek değilsin ya? Dahası, ona kendini daha iyi gösteren kişi, ona budala, deli gibi görünür.

Salaheddin: Demek kötü biri, benim hakkımda kötü düşünmesin diye, kötü davranmam gerek?

Sittah: Elbette! Eğer her şeyi olması gerektiği gibi kullanmaya kötü davranmak diyorsan, öyle.

Salaheddin: Hangi kadın bir şeyi düşünür de, onu güzelleştirmenin yolunu bulamaz!

Sittah: Güzelleştirmek mi?

Salaheddin: Sadece bu zarif ve keskin şeyin, benim kaba elimde kırılacağından korkarım! Böyle şeyler icat edildiği gibi

değil, olanca kurnazlık ve beceriklilikle kullanılmalıdır. Ama yine de olsun! Bu oyunu elimden geldiği kadar iyi oynayacağım! Ama bu oyunu kötü oynamak, iyi oynamaktan daha çok hoşuma giderdi doğrusu.

Sittah: Yapacağın tek şey, kendine bu kadar az güvenmemek! Sana güveniyorum! Yeter ki bunu iste. Senin gibi insanlar, kendilerini sadece kılıçlarının, yalnızca kılıçlarının bu kadar yücelttiğine bizi inandırmayı çok isterler. Gerçi aslan tilkiyle birlikte avlanmaktan utanır, ama hile yaptığı için değil, tilkinin kendisinden utanır.

Salaheddin: Kadınlar da erkekleri aşağıya, kendilerine çekmeyi çok isterler! Haydi git artık, git! Sanırım, dersimi iyi öğrendim.

Sittah: Nasıl? Gitmem gerekli mi?

Salaheddin: Kalmak istemiyorsun herhalde?

Sittah: Kalmak olmasa bile... Sizi uzaktan görebilsem. Şuradan, yan odadan.

Salaheddin: Oradan dinlemek için mi? Bu işi başarabilmem için, o da olmaz kardeşim. Git, git! Perde hışırdadı; geliyor! Ama orada da kalayını deme! Ben arkandan bakıyorum.

(Sittah bir kapıdan çıkarken, Nathan öteki kapıdan girer, Salaheddin oturmuştur.)

BEŞİNCİ SAHNE

Salaheddin ve Nathan.

Salaheddin: Yakına gel, Yahudi! Daha yakına! İyice yaklaş!
Korkmana gerek yok!

Nathan: Düşmanların korksun senin!

Salaheddin: Adın Nathan mı?

Nathan: Evet.

Salaheddin: Bilge Nathan?

Nathan: Hayır.

Salaheddin: Tabii! Kendini sen böyle adlandırıyor değilsin. İnsanlar seni böyle adlandırıyor.

Nathan: Olabilir, insanlar!

Salaheddin: İnsanların sesini hor gördüğümü sanmıyorsun değil mi? Onların bilge dediği insanı çoktandır tanımayı istiyordum.

Nathan: Ya alay etmek için böyle diyorlarsa? Ya insanlar için bilge demek akıllı demekten başka bir şey değilse? Ve akıllı demek de, sadece çıkarlarının peşinden koşmaksa?

Salaheddin: Gerçek çıkarlarının demek istiyorsun herhalde?

Nathan: O zaman çıkarlarının ne olduğunu en iyi bilen, en akıllı demek olur. O zaman akıllıyla bilge, gerçekten aynı şey demek olur.

Salaheddin: İşte bu ifadeyle karşı çıktığın şeyi kanıtladığımı görüyorum. İnsanların bilmediği gerçek çıkarların, ne olduğunu sen biliyorsun. En azından bunu bilmek için uğraş vermişsin, bu konu üzerinde düşünmüş olman bile, bilge olmaya yeter.

Nathan: Herkes öyle olduğumu sanıyor.

Salaheddin: Bu kadar alçakgönüllülük yeter! İnsanın salt akıl görmek istediği yerde, sürekli bunu duyması can sıkıcı. *(Yerinden fırlar.)* Konuya gelelim! Ama açık olalım, Yahudi, açık!

Nathan: Sultanım, gelecekte de müşterim olarak kalman için, sana layık olabilecek şekilde hizmet vereceğim elbette.

Salaheddin: Hızlıca mi? Nasıl?

Nathan: Her şeyin en iyisini sana getireceğim; onları en ucuz fiyatla vereceğim.

Salaheddin: Neden söz ediyorsun sen? Herhalde mallarından değil? Bu konuda seninle kız kardeşim pazarlık eder. *(Hani şu kapıdan dinleyen.)* Benim tüccarlarla işim yok.

Nathan: Yine kıpırdanmaya başlayan düşmanlar hakkında yolda bir şeyler duydum mu, bir şeylere rastladım mı, bunu bilmek istiyorsunuz kesin? Açık konuşmam gerekirse...

Salaheddin: Benim istediğim bu da değil. Zaten bu konuyla ilgili yeterince bilgim var. Kısacası; ...

Nathan: Emret Sultanım.

Salaheddin: Senden öğrenmek istediğim başka, bambaşka bir şey. O kadar bilge olduğuna göre; şunu söyleyiver bana, hangi din, hangi kitap senin için en doğrusu?

Nathan: Sultanım, ben bir Yahudiyim.

Salaheddin: Ben de bir Müslümanım. Hıristiyan da ikimizin arasında sayılır: Ama üç dinden yalnız biri gerçek olabilir. Senin gibi birisi, kendisinin doğumla tesadüfen atıldığı yerde kalamaz; ya da eğer kalacak olursa, bilerek, nedenini anlayarak, iyiyi seçerek kalır. Haydi! Düşüncelerini paylaş benimle. Üzerinde düşünmeye fırsat bulamadığın nedenleri bana söyle. Bu seçimin dayandığı nedenleri, aramızda kalacak, öğret bana, ta ki ben de onları benimseyebileyim. Nasıl? Çekiniyor musun? Gözlerinle beni sınavdan mı geçiriyorsun? Böyle tuhaf bir meraka kapılan ilk sultan ben olabilirim; ama bana kalırsa bir sultana yakışınayacak şey değil bu. Doğru değil mi? Öyleyse söyle! Söyle hadi! Yoksa biraz düşünmek ister misin? Pekala, biraz düşün. *(Acaba dinliyor mu? Doğru davranıp davranmadığım konusunda, onun ne*

düşündüğünü, duymak, öğrenmek istiyorum.) Düşün! Çabuk düşün! Hemen geliyorum ben.

(Sittah 'ın bulunduğu yan odaya gider.)

ALTINCI SAHNE

Nathan yalnızdır.

Nathan: Mm! Mm! Tuhaf! Bana nasıl davranıyor? Ne istiyor sultan benden? Ne? Ben konunun para olduğunu sanıyordum, o ise benden hakikati istiyor! Hakikati! Hem de, hakikat sanki paraymış gibi, öyle çil çil, geçer akçe olarak istiyor. Evet eğer tartılarak kullanılan eski paralar olsaydı, yine neyse! Ama üzerine damga vurulmuş, sadece tahta üzerinde sayılabilen yeni paralar gibi; ama hakikat böyle değil ki. Para torbaya nasıl koyulursa, hakikat de kafaya öyle mi sokulur? Burada Yahudi kim? Ben mi? O mu? Ama, gerçekten hakikati öğrenmek istiyor olamaz mı? Hakikati sadece tuzak olarak kullandığı şüphesi pek ulak bir olasılık, ama! Çok küçük mü? Büyük biri için küçük var mıdır? Açık bu. Paldır küldür konuya giriyor! Önce kapıya vurur insan, gelen dostsa, hisseder insan. Dikkatli olmalıyım! Ama nasıl? Öyle ko-yu Yahudi gibi davranmak olmaz. Hiç Yahudi gibi davranmamak, bu daha da kötü olur. Çünkü eğer Yahudi değilsen,

o zaman neden Müslüman değilsin, diye soramaz mı bana?
Hah bu olur! Bu beni kurtarabilir! Sadece çocuklar masalla
kandırılmaz ya! Geliyor! Gelsin bakalım!

YEDİNCİ SAHNE

Salaheddin ve Nathan.

Salaheddin: *(Bizi dinleyen yok!)* Çok çabuk gelmedim ya? Düşündün mü? Eh, öyleyse şöyle! Rahat konuş, kimse duymaz bizi.

Nathan: İsterse bütün dünya duysun.

Salaheddin: Nathan düşüncelerinden bu kadar emin demek?
Hah! İşte ben, bilge diye buna derim! Hiçbir zaman gerçeği gizlememek! Onun için her şeyini tehlikeye atmak! Kendini ve yaşamını! Canını ve malını!

Nathan: Evet! Gerekli ve faydalıysa.

Salaheddin: Bundan sonra, dünyanın gidişinin ve kanunların iyileştiricisi olduğumu söyleyenleri haklı çıkartmayı umabiliyim artık.

Nathan: Vallahi güzel bir yakıştırma! Ama Sultanım sana içimi açmadan önce, küçük bir öykü anlatmama izin verirsin herhalde?

Salaheddin: Neden vermeyeyim? Ben iyi anlatılan öyküleri her zaman sevmişimdir.

Nathan: Eh, iyi anlatmak benim tam olarak becerebildiğim bir şey değil ama.

Salaheddin: Yine mi o büyük alçakgönüllülük? Haydi! Anlat, anlat!

Nathan: Çok eski zamanlarda doğuda bir adam yaşarmış. Onun, kendisini çok seven birinin verdiği, paha biçilmez bir yüzüğü varmış. Yüzüğün taşı, içinde yüz güzel rengin oynadığı bir opalmış, hem de onu bu güvenle taşıyanı, insanlar ve Tanrı katında beğenilir kılmak gibi gizli bir güç varmış bu yüzükte. Bu doğulu adamın, bu yüzden onu parmağından çıkarmayışında ve sonsuzluğa dek onun kendi soyunda kalmasına çalışmasında şaşılacak bir şey yok elbet! Öykü şöyle. Yüzüğü oğullarından en çok sevdiğine bırakmış ve onun da bunu en sevdiği oğluna bırakmasını vasiyet etmiş; büyük ya da küçük oluşlarına bakılmadan, oğulların en sevileni yüzüğün sayesinde hep, o soyun başı, hükümdarı olurmuş. Anlıyor musun heni Sultanım?

Salaheddin: Anlıyorum seni. Devam et!

Nathan: Böylece yüzük, oğuldan oğula geçmiş, sonunda, üç oğlu olan bir babaya kalmış; oğulların üçü de babanın sözünden çıkmazlarmış, o da bu yüzden, her üçünün aynı şekilde sevmekten kendini alamazmış. Yalnız bazen biri, bazen

öteki, bazen de üçüncüsü, onunla baş başa kalıp, onun sevgi dolu yüreğini diğerleriyle paylaşmadığı zamanlarda yüzüğe layık görünürlermiş, baba da bu günahsız zaafı yüzünden yüzüğü her üçüne de vaat etmiş. Bu durum böyle sürmüştü gitmiş. Ama sonunda ölüm vakti gelince bu iyi baba, ne yapacağını bilemez olmuş. Oğullarından kendine ümit bağlamış ikisini kırmak ona acı geliyormuş. Ne yapsın? Gizlice, bir sanatçıyı çağırmış, ona yüzüğünün aynısından iki tane daha ısmarlamış; bu yüzüklerin kendi yüzüğünün tıpkısının aynısı olması için ne masraftan ne de emekten kaçınmamasını söylemiş. Sanatçı da bunu başarmış. Yüzükler geldiği zaman, baba bile onları kendi yüzüğünden ayırt edememiş. Sevinç ve neşe içinde oğullarını, tek tek, yanına çağırmış, her birisine ayrı, ayrı hayır dua etmiş ve birer yüzük vermiş, sonra da ölmüş. Dinliyor musun, Sultanım?

Salaheddin: *(Şaşırmıştır, ona arkasını döner.)* Dinliyorum, dinliyorum! Masalını bitir artık. Sonuna geldik mi?

Nathan: Sonuna geldim. Çünkü bundan sonra olacaklar ortada zaten. Baba ölür ölmez, her biri yüzüğüyle çıkagelmiş ve her biri soyunun prensi olmak istemiş. Araştırıp, kavga edip, dava etmişler, boşuna! Gerçek yüzüğün hangisinde olduğunu kanıtlamak olanaksızlaşmış! *(Sultanın cevabını bekleyerek biraz sustuktan sonra)* Hemen hemen bizim gerçek dini bilmemiz kadar olanaksız.

Salaheddin: Nasıl? Benim sorumun karşılığı bu mu?

Nathan: Bu, sadece babanın birbirinden ayırt edilmesinler diye yaptırdığı yüzükleri, doğru olarak ayırt etmeye kalkışamadığım için dilediğim öztürdür.

Salaheddin: Yüzükler! Şaka etme benimle! Sana saydığım dinlerin kılık kıyafetten yemek içmeye kadar birbirinden kolaylıkla ayırt edilebileceğini sanıyordum.

Nathan: Ama yalnız üzerine kuruldukları esaslar bakımından böyle değiller. Çünkü hepsi öyküler üzerine kurulmuyorlar mı? Yazılı ya da anlatılarak gelen öykülere. Öykülerin de sadece sadakat ve inançla benimsenmeleri gerekmez mi? Öyle değil mi? Evet, kimin sadakatinden, inancından şüphe edilmez? Kendin gibi olanların değil mi? Kanından olduklarımızın değil mi? Çocukluğumuzdan beri bize karşı sevgilerini kanıtlamış olanlarınkinin değil mi? Aldatılmanın bizim için faydalı olacağı yerlerde bile, bizi asla aldatmamış olanlardan değil mi? Nasıl olur da ben, babama, senin babana inandığından daha az inanabilirim? Ya da bunun tersi? Benim dedelerimi yalancı çıkarmamak için, kendi dedelerini yalancılıkla suçlamamı isteyebilir miyim? Ya da tersini? Aynı şey Hıristiyanlar için de böyledir. Değil mi?

Salaheddin: *(Allah için, adam doğru söylüyor. Susmam lazım.)*

Nathan: Yine bizim yüzüklere dönelim. Dediğim gibi: Oğullar birbirlerinden davacı olmuşlar; her biri yargıç karşısında,

yüzüğü babasının kendi eliyle vermiş olduğuna yemin etmiş ki bu doğrudu! Ve çok daha önceden, bir gün yüzüğün verdiği haklara sahip olacaklarına babalarının söz verdiğini eklemişler ki bu da daha az doğru değildir! Hepsi de babalarının kendilerine karşı ikiyüzlülük etmeyeceğini kesin olarak söylemiş; böyle sevgili bir babadan şüphe etmektense, başka konularda dürtüstlükleri şüphe götürmeyecek kardeşlerin, bu konuda sahtekâr olduklarının kabul edilmesi gerektiğini, haini meydana çıkarıp, ondan öç alacağını söylüyormuş her biri.

Salaheddin: Peki ya yargıç? Yargıcın ne söylediğini duymayı çok istiyorum. Anlat!

Nathan: Yargıç şöyle demiş: Eğer babanızı hemen buraya getirmezsene, sizi huzurumdan kovarım. Benim işimin bilmece çözmek olduğunu mu sanıyorsunuz? Yoksa yüzük ağzını açıp konuşuncaya kadar burada bekleyecek misiniz? Ama durun! Duyduğuma göre gerçek yüzüğün sevdirme, Tanrı ve insanlar katında beğenilir hale getirme gibi sihirli bir gücü varmış. İşte bu bir karara varmamızı sağlayabilir! Çünkü sahte yüzükler bunu başaramayacaktır! Haydi. İçinizden ikisi hanginizi en çok seviyor bakalım? Söyleyin! Susuyor musunuz? Yüzükler yalnız insanın içinde mi etkili oluyor? Dışarıdan bir şey belli olmuyor mu? Her biriniz, sadece kendini mi seviyor en çok? Ah, siz üçünüz de aldatılmış sahte-

kârlarsınız. Her yüzünüzün de yüzüğü sahici değil. Herhalde gerçek yüzük kaybolmuş olacak. Kaybolduğunu gizlemek, yerine, yenisini koymak için de babanız bir yerine üç tane yaptırmıştır.

Salaheddin: Harika! Harika!

Nathan: Yargıç bundan sonra şunları söylemiş: Eğer yargı yerine bir öğüt vermemi istemiyorsanız; gidin buradan! Ama benim öğüdüm şu: Bu işi olduğu gibi bırakın. Her biriniz yüzüğünü babasından aldığına göre; her biriniz kendi yüzüğünün gerçek yüzük olduğuna inansın. Belki de babanız, bir yüzüğün kayıtsız şartsız egemenliğini soyunun içinde artık daha fazla sürdürmek istememiştir! Hiç şüphesiz sizin her üçünüzü de sevmiş, eşit sevmiştir. Birinizi gözetip ikinizi ezmek de istememiştir. Haydi bakalım! Her biriniz çıkarsız ve ön yargılardan arınmış sevginin peşinden koşun! Her biriniz yüzüğünün taşıdaki gücü göstermek için ötekilerle yarışın! Bu güce tatlılıkla, iyi geçinmekle, iyilik etmekle, Tanrı'ya içten bağlılıkla katkıda bulunsun. Eğer taşın gücü oğullarınızın oğullarının oğullarında kendini gösterirse, o zaman, binlerce yıl sonra yine bu kürsünün karşısına gelin. O zaman, benden daha bilge biri bu makamda oturacak ve kararını bildirecektir! İşte adil yargıç bunu söylemiş.

Salaheddin: Tanrım! Tanrım!

Nathan: Salaheddin, eğer sen kendini, sözü edilen bilge yargıç olarak görebiliyorsan...

Salaheddin: *(Nathan'ın yanına koşar. onun elini tutar ve sahenin sonuna kadar bırakmaz.)* Ben toz muyum? Ben hiçbir şey değil miyim? Ah Tanrım!

Nathan: Ne oldu, Sultanım?

Salaheddin: Nathan, sevgili Nathan! Senin yargıcının binlerce bin yılı henüz daha geçmedi. Onun yargıç kürsüsü benim değildir. Git! Git! Ama dostum ol!

Nathan: Bana söyleyecek başka bir şeyin yok mu, Salaheddin?

Salaheddin: Yok.

Nathan: Yok mu?

Salaheddin: Yok. Hem neden olsun?

Nathan: Ben de senden bir ricada bulunmak için fırsat kolluyordum.

Salaheddin: Bir rica için fırsat mı arıyordun? Söyle!

Nathan: Ben alacaklarımı toplamak için çıktığım uzun bir yolculuktan döndüm. Elimde çok para var. Zaman yine tehlikeli oldu; ben de bu paraları nerede güvence altına alabileceğimi pek bilmiyorum. Onun için düşündüm ki, belki bu para, yapılacak bir savaş için boyuna para gerektiğine göre, senin işine yarayabilir.

Salaheddin: *(Dik dik onun gözlerine bakar.)* Nathan! Al Hafî'nin daha önce senin yanına gelip gelmediğini sormak istemiyorum; böyle kendiliğinden bana bu teklifte bulunmaya, seni başka bir kuşkunun sürüklenmiş olup olmadığını da araştırarak değilim...

Nathan: Bir kuşku mu bu?

Salaheddin: Hak ettim bunu. Affet beni! İnkâr etmek neye yarar? İtiraf etmek zorundayım, niyetim...

Nathan: Benden para istemek olmasın?

Salaheddin: Gerçekten öyleydi.

Nathan: Öyleyse ikimizin de istediği oldu! Ama bütün hazır paramı sana gönderemeyeceğim, genç Templier'in yüzünden bu. Tanırsın onu sen. Daha önce ona büyük bir para ödemem lazım.

Salaheddin: Templier'mi? Sen herhalde benim en kötü düşmanlarıma paranla yardım etmek istemezsin?

Nathan: Ben sadece birinden, hayatımı bağışladığın birinden söz ediyorum.

Salaheddin: Ah! İyi ki hatırlattın hana! Ben o delikanlıyı büsbütün unutmuştum! Tanıyor musun onu? Nerede o?

Nathan: Nasıl? Ona olan lütfunun ne kadarının onun vasıtasıyla bana da ulaştığını bilmiyorsun demek? Ona bağışladı-

ğın canını, benim kızımı yangından kurtarmak için tehlikeye attı.

Salaheddin: O mu? O mu, yaptı bunu? Evet! Görünüşünden belliydi bu. O kadar benzediği kardeşim de bunu yapardı! Hâlâ burada mı o? Getir o zaman buraya! Kız kardeşime, yüzünü hiç görmediği kardeşimi o kadar çok anlattım ki, benzerini de ona göstermem lazım! Git, getir onu! Sadece bir özlem yüzünden olan bir iyilikten, bu kadar çok iyiliklerin doğması! Git, getir onu!

Nathan: *(Salaheddin'in elini bırakır.)* Hemen şimdi! Öteki iş de kararlaştırdığımız gibi, değil mi? *(Çıkar.)*

Salaheddin: Ah! Kardeşimi bıraksaydım da dinleseydi keşke! Ona gideyim! Ona gideyim! Şimdi bütün bunları ona nasıl anlatacağım? *(Öteki taraftan çıkar.)*

SEKİZİNCİ SAHNE

Sahne: Templier'in Nathan'ı beklediği manastırın yanındaki hurma ağaçlarının altı.

Templier: *(Kendi kendisiyle mücadele halinde aşağı yukarı dolaşır, sonunda heyecanla konuşmaya başlar.)* Suçsuz kurban, yorgun ve sessiz bekliyor burada. Olsun! İçimde o-

lup bitenleri daha yakından bilmek istemiyorum ben; olacak şeyleri daha önceden sezmem de istemiyorum ben. Yeter, ben boşuna kaçmışım; boşuna! Kaçmaktan başka bir şey gelmezdi elimden! Şimdi, ne olacaksa olsun artık! O kadar zaman direndiğim darbe, önleyemeyeceğim kadar çabuk gerçekleşti. Hiç istemediğim halde onu görmek, onu görmek ve artık hiç gözümün önünden uzak tutmama kararı. Hangi karar? Önceden tasarlanmıştı bu, peşin bir tasarımın sonucuydu. Ve ben, acı çekiyorum. Onu görmemle, ona bağlanmam, onun ağına dolandığımı hissetmem bir oldu. Ve öyle kaldı. Ondan ayrı yaşamak, benim için düşünülebiyecek bir şey değil; bu benim ölümüm olur. Ölümümüzden sonra nerede olursak olalım, orada da ölümüm olur. Eğer bu aşksa; Templier şövalyesi aşık gerçekten, benim gibi bir Hristiyan, Yahudi kızına aşık gerçekten. Hımm! Ne çıkar bundan? Kendimi sonsuza kadar adadığım bu kutsal topraklarda çoktan önyargılardan arındım. Tarikatımın arzusu ne? Templier olarak ben bir ölüyüm artık; Salaheddin esir aldığından beri tarikat için ölü sayılıyorum ben artık! Salaheddin'in bana bağışladığı kafi, artık benim eski kafam mı? Yeni kafam, ne eskisine doldurulan boş sözleri, ne de onu bağlayan şeylerin hiçbirini bilmiyor. Göksel babamız için daha çok çalışsan, daha iyi bir kafa. Bunu hissediyorum ben, çünkü ilk olarak bu kafayla ben, babamın buralarda neler düşünmüş olabileceğini düşünüyorum; eğer onunla ilgili olarak bana

masal anlatmamışlarsa tabii. Masal mı? Ama yine de çok inandırıcı bir masal; onun savaşta öldüğü yerde, kendimi kaybetme tehlikesiyle karşılaştığım için, bu masal bana hiç bir zaman şimdiki kadar inanılır gelmedi... Savaşta mı ölmüştü? Çocuklarla ayakta olmaktansa, erkeklerle savaşta ölmeyi yeğlerim. Babamın da bunu takdirle karşılayacağını kanıtı, bizzat kendisinin oluşturduğu örnek. Başka kimin takdiri, onunki kadar önemli olabilir? Nathan'ınki mi? Onun bana verdiği cesaret, benimle ilgili takdir duygularını da aşıyor. Ne Yahudidir o! Tam bir Yahudi olarak tanınmak istiyor! İşte geliyor, hem de aceleyle; yüzü sevinçten parlıyor. Kim Salaheddin'in yanından başka türlü döner ki! Hey! Nathan hey!

DOKUZUNCU SAHNE

Nathan ve Templier.

Nathan: Kimsiniz? Siz müsünüz?

Templier: Sultanın yanında çok kaldınız.

Nathan: Pek fazla değil. Giderken yolda çok oyalandım. Biliyor musun Curd, bu adam ününe gerçekten çok layık biri.

Sahip olduğu ün, onun sadece gölgesi. Ama hepsinden önce size şunu söylemeliyim...

Templier: Neyi?

Nathan: Sizinle konuşmak istiyor; vakit geçirmeden yanına gitmenizi istiyor. Ama önce benimle birlikte eve gelin, evde onun için bazı şeyler hazırlamam lazım. Sonra da gideriz.

Templier: Nathan, evinize tekrar gelmeden önce...

Nathan: Demek bu arada evime geldiniz? Onunla konuştunuz ha? Söyleyin, Recha'yı beğendiniz mi?

Templier: Anlatılamayacak kadar! Yalnız onu bir daha görmek, bunu asla istemiyorum! Asla! Asla! Bana hemen şurada onu bir daha görmeyeceğime dair söz vermelisiniz!

Nathan: Bu sözlerinizi nasıl yorumlamam gerekiyor?

Templier: (Kısa bir duraklamadan sonra birden onun boynuna sarılarak) Babacığım!

Nathan: Delikanlı!

Templier: (Yine aniden çekilerek) Oğlum demiyor musunuz? Yalvarırım size Nathan!

Nathan: Sevgili delikanlı!

Templier: Oğlum değil mi? Yalvarırım size Nathan! Size, doğanın bize sunduğu ilk bağlar üzerine yemin ederim! Daha sonraki zincirleri onlardan üstün tutmayın! Bir insan olduğunuzu unutmayın! Kovmayın beni!

Nathan: Sevgili, sevgili dostum!...

Templier: Ya oğlum? Oğlum demek yok mu? Şükran duygusu, kızınızın yüreğindeki sevginin yolunu açmış olduğu halde, yine de yok mu? Tek bir vücut olmak için, her ikimiz de bir işaretinizi beklediğimiz halde, yine mi? Susuyorsunuz?

Nathan: Beni şaşırtıyorsunuz genç şövalye.

Templier: Ben mi şaşırtıyorum? Kendi düşüncelerinizle mi şaşırtıyorum sizi? Benim ağzımdan duyunca tanıyorsunuz onları değil mi? Ben mi sizi şaşırtıyorum?

Nathan: Babanızın hangi Stauffen olduğunu öğrenmeden önce!

Templier: Ne diyorsunuz Nathan? Nasıl yani? Şu anda basit bir merakı gidermekten başka hiçbir şey hissetmiyor musunuz?

Nathan: Bakın, şöyle! Ben eskiden adı Conrad olan bir Stauffen tanımıştım.

Templier: Eee, şayet babamın adı da aynıysa ne olmuş?

Nathan: Sahi mi?

Templier: Benim adım da babamınkinin aynıdır. Curd ve Conrad aynı isimdir.

Nathan: Öyle de olsa, tanıdığım Conrad sizin babanız olamaz. Çünkü benim tanıdığım Conrad sizin gibi, hiç evlenmemişti.

Templier: Olabilir!

Nathan: Nasıl?

Templier: Öyle olsa bile, yine de benim babam olabilir.

Nathan: Şaka ediyorsunuz.

Templier: Siz de detayların üzerinde fazla duruyorsunuz. Peki, ne olur yani? Piç, nikahsız çocuk filan! Bu da küçümsenecek bir tokat değil. Siz benim dedelerimi araştırmaktan vazgeçerseniz iyi olur. Ben de sizinkilerle ilgilenmem. Yanlış anlamayın, sizin soy ağacınızdan şüphe ediyordum değilim. Allah saklasın! Siz onu ta İbrahim'e kadar sayfa sayfa belgelendirebilirsiniz. Ondan öncekileri de ben biliyorum; bunun için yemin bile edebilirim.

Nathan: Acı konuşuyorsunuz. Hak ettim mi bunu ben? Size herhangi bir şey için, olmaz dedim mi? Ben, sadece bir an için de olsa, sizi bir sözle bağlamak istemiyorum. Hepsi bu!

Templier: Gerçekten mi? Hepsi bu mu? Çok affedersiniz öyleyse...

Nathan: Haydi gelin şimdi, gelin!

Templier: Nereye? Hayır! Beraber, evinize mi? Olmaz bu! Olmaz! Orası acı veriyor bana! Ben sizi burada beklerim. Gidin! Onu yine göreceksen, hep görmeliyim. Yok şayet göremeyeceksem, şimdiye kadar görmüş olduğum yeter.

Nathan: Elimden geldiğince çabuk döneceğim.

ONUNCU SAHNE

Templier, biraz sonra da Daja.

Templier: Artık fazla bu! İnsan beyni inanılmayacak kadar çok şey alabiliyor; ama yine de bazen birdenbire doluveriyor! Ufacık bir şeyle doluveriyor! Neyle dolu olursa olsun, hiçbir işe yaramıyor, bir şeye yaramıyor. Sabır gerek! Ruh, kabaran maddeyi hemen içine alır, ona yer bulur, ışık ve düzen hizaya girer. İlk defa mı aşk oluyorum? Yoksa benim aşk diye bildiğim şey, aşk değil miydi? Aşk, şu anda hissettiğim şey mi yoksa?...

Daja: (*Yan taraftan yavaş yavaş içeriye girer.*) Şövalye! Şövalye!

Templier: Kim sesleniyor? Ha, Daja, siz misiniz?

Daja: Onun yanından sezdirmeden geçtim. Ama durduğunuz yerde, bizi görüyor olabilir. Onun için bana daha çok yaklaşın, şu ağacın arkasına gelin.

Templier: Ne var? Bu kadar gizli? Ne istiyorsunuz?

Daja: Evet, gerçekten de size gelmemin sebebi bir sır; hem de çifte sır. Birini yalnız ben biliyorum; diğerini de yalnız siz biliyorsunuz. Ne dersiniz, değişelim mi? Siz, sizinkini bana açın, ben de benimkini size açarım.

Templier: Seve seve. Sadece, benim olduğunu sandığınız sırrın, ne olduğunu bir bilsem. Ama bunun ne olduğu, herhalde sizin sırrınız sayesinde anlaşılır. Önce siz başlayın bakalım.

Daja: Bak hele! Hayır, şövalye: Önce sizinki; ben arkamdan anlatırım. Çünkü emin olun. benim sırrım, sizinkini öğrenmeden bir işe yaramaz. Haydi çabuk! Yok eğer ben bu sırrı sizin ağzınızdan sora sora alırsam, o zaman bana kendiliğinizden açılmamış olacaksınız. O zaman da benim sırrım yine benim sırrım olarak kalacak, siz, bu arada sizinkini de ele vermiş olacaksınız. Zavallı şövalye! Siz erkekler biz kadınların karşısında böyle bir sırrı saklayabileceğinize nasıl da inanıyorsunuz!

Templier: Çoğu zaman bu sırların varlığını, kendimiz de bilmiyoruz.

Daja: Olabilir. Onun için ben bir iyilik yapıp, onun ne olduğunu size söyleyeyim. Söyleyin bakalım, öyle birden bire kaçıp gitmeniz ne demek oluyor? Bizi böyle yüzüstü bırakmanız? Yine Nathan'ı mı öne süreceksiniz? Recha'nın sizin üzerinizdeki etkisi bu kadar mı az? Yoksa pek mi fazla? Pek çok! Pek çok! Ökseyc tutulmuş siz zavallı kuşun çırpınması, bunu bana gayet güzel anlatıyor! Kısacası: Onu sevdiğinizi hemen itiraf ederseniz,delice sevdiğinizi, benim de size söyleyeceğim bir şey var...

Templier: Delice mi? Gerçekten siz bunu çok iyi anlamışsınız.

Daja: Siz sadece sevdiğinizi kabul edin, deliliği bağışlayayım.

Templier: Bu pek de anlaşılacak bir şey olmadığı için mi? Bir Templier'in bir Yahudi kızını sevmesi!...

Daja: Gerçekten pek de akıllı işi gibi görünmüyor. Ama bazen bir şeyin iç yüzü, tahmin edilenden daha anlamlıdır; İsa efendimizin bizi, akıllı insanın kendiliğinden bulamayacağı yollara sokması da pek az görülen bir şey değil.

Templier: Bu ne ciddiyet? (*Eğer İsa'nın yerine alın yazısını koyarsam: Haklı değil mi, o zaman?*) Gizli şeyleri öğrenmeye meraklı değilim ama, siz de meraklandırıyorsunuz insanı.

Daja: Eh! Burası mucizeler ülkesi!

Templier: Daha doğrusu acayiplikler ülkesi. Başka türlü olması mümkün mü? Bütün dünya burada bir araya sıkışmış. Sevgili Daja, benden duymak istediğin şeyi itiraf edilmiş say. Onu sevdiğimi; onsuz nasıl yaşayabileceğimi düşünemediğimi; onu...

Daja: Sahi mi? Sahi mi? Öyleyse şövalye, onu Hıristiyan yapacağımıza; onu kurtaracağımıza; onu hayattayken dünyada, sonsuza kadar da ahrette kurtaracağımıza yemin edin bana!

Templier: Peki nasıl? Nasıl yapabilirim bunu? Gücümün yetmeyeceği şeye, nasıl yemin edebilirim?

Daja: Sizin gücünüz yeter buna. **Ben,** tek bir sözle bu gücü size verebilirim.

Templier: Babası bu duruma karşı olsa bile mi?

Daja: Haydi canım, hangi baba! Babasıymış! Babası buna mecbur.

Templier: Mecbur mu? Haydutların eline mi düştü ki mecbur olsun!

Daja: Peki, bunu kabullenmek zorunda diyelim öyleyse, sonunda isteyerek bunu kendiliğinden kabullenmek zorunda kalacak.

Templier: İsteyerek zorunda kalmak! Ama Daja, ben şimdi size, ona bütün bunları anlatmaya çalıştığımı söylesem?

Daja: Nasıl? Anlamadı mı?

Templier: Öyle tuhaf karşıladı ki, üzüldüm doğrusu.

Daja: Ne diyorsunuz? Recha'ya karşı hissettiklerinizin ona sadece ufak bir gölgesini gösterdiniz de, sevincinden havalara uçmadı mı? Soğuk mu davrandı? Zorluk mu çıkardı?

Templier: Hemen hemen öyle.

Daja: Madem öyle, ben de bir an olsun tereddüt etmeyeceğim.
(Kısa bir duraklama)

Templier: Ama yine de tereddüt içinde görünüyorsunuz?

Daja: Bu adam başka yönlerden öyle iyidir ki! Bir türlü kabul-
lenmese de kendisine çok şey borçluyum! Tanrı biliyor ya,
onu böyle zora sokmak, yüreğimi parça parça ediyor.

Templier: Sizden rica ediyorum Daja, bu kararsızlıktan hemen
kurtarın beni. Ama kafanızdaki şeyden, iyi ya da kötü, ayıp
ya da onurlu olduğundan kendiniz de emin değilseniz, söy-
lemeyin kalsın. Ben de sizin söylememekte ısrar ettiğiniz şe-
yi unuturum gider.

Daja: Bu sözler susturacak yerde kamçılıyor beni. Pekala, öy-
leyse bilmelisiniz: Recha Yahudi değildir! O, o bir
Hiristiyanır.

Templier: *(Soğuk)* Tebrik ederim sizi! Zorluk çektiniz mi bun-
da? Doğum sancılarınızdan korkmayın sakın! Artık yeryüzü-
nün nüfusunu arttıramayacağınıza göre, gökyüzününkini ar-
tırmak gayretinin arkasını sakın bırakmayın!

Daja: Ne diyorsunuz, şövalye? Benim size verdiğim haberin
karşılığı, benimle alay etmek mi olacaktı? Recha'nın Hiristi-
yan olması, onu seven bir Templier'i, bir Hiristiyan olan si-
zi, sevindirmesi gerekmez mi?

Templier: Hele de o, sizin yapıp yakıştırdığınız bir
Hiristiyanısa.

Daja: Ah! Demek anladığınız sadece bu! Öyle olsun! Hayır, yi-
ne de ben onu dininden döndürecek olanı görmek isterim!
Ama bu mutluluğu yakalama şansı kalmadı artık.

Templier: Ya açık konuşun, ya da gidin!

Daja: Recha bir Hıristiyan çocuğudur; Hıristiyan ana babadan doğmuştur ve vaftiz edilmiştir...

Templier: *(Heyecanlı)* Ya Nathan?

Daja: O, onun babası değil!

Templier: Nathan onun babası değil mi? Ne söylediğinizin farkında mısınız?

Daja: Bana kanlı yaşlar döktüren gerçek bu. Hayır, Nathan onun babası değildir...

Templier: Onu kendi kızı olarak büyüttü demek? Hıristiyan çocuğunu Yahudi olarak mı yetiştirdi?

Daja: Tamamen öyle.

Templier: Recha doğuştan ne olduğunu bilmiyor mu? Nathan'dan, kendisinin bir Yahudi değil bir Hıristiyan olduğunu öğrenmedi mi hiç?

Daja: Asla!

Templier: Çocuğu bu yalanla büyütmele kalmayıp, onu bu aldatmacanın içinde mi bıraktı?

Daja: Ne yazık ki öyle!

Templier: Nathan ha, nasıl olur? O bilge, iyi Nathan doğanın huzurunu böyle nasıl kaçırabilir? Kendi haline bırakılmış olsa, bambaşka yollarda yürüyecek olan bir hayatın akışını, nasıl böyle başka yataklara çevirir? Daja, siz bana gerçekten

çok önemli bir sırrı açtınız. Bunun olası sonuçları şaşırtabilir beni, ne yapmam gerektiğini hemen kestiremiyorum. Bunun için zaman tanıyın bana. Bunun için gidin! Yine buradan geçebilir o. Konunun üstüne gelmesin. Gidin!

Daja: Ölümüm olur bu benim!

Templier: Şimdi onunla konuşacak halim yok. Eğer ona rastlarsanız, sultanın yanında beni bulabileceğini söyleyin ona.

Daja: Ama sakın ona bir şey belli etmeyin. Bu işin en son aşamasında Recha'nın hatırı için çok dikkatli olmalısınız! Ama sonradan, onu Avrupa'ya götüreceğiniz zaman, beni burada bırakmazsınız, değil mi?

Templier: Hele o gün bir gelsin. Gidin artık, gidin!

DÖRDÜNCÜ PERDE

BİRİNCİ SAHNE

Sahne: Manastırın iç avlusundaki sütunlu koridor.

Keşiş, hemen arkasından da Templier belirir.

Keşiş: Öyle, öyle! Patriğin de hakkı var! Onun bana verdiği işlerden pek azını başarabildim. Ama neden benden hep böyle şeyler istiyor? Ben kurnazlığı sevmem: adam kandırmayı sevmem: minik burnumu her şeye sokmayı sevmem: her işe bulaşmayı sevmem. Başkaları için sonunda dünya ile sarmaş dolaş olayım diye mi, dünyadan el etek çektim ben?

Templier: *(Aceleyle ona yaklaşarak)* Aziz kardeş! Nihayet buldum sizi. Ne kadar aradım sizi.

Keşiş: Beni mi efendim?

Templier: Beni tanıyamadınız mı?

Keşiş: Elbette tanıdım! Yalnızca ben ömrüm oldukça bir daha sizinle karşılaşmayacağımızı sanıyordum. Çünkü Tanrı'dan bunu diliyordum. Allah biliyor ya, efendime yapmak zorunda olduğum teklif bana ne kadar acı gelmişti. Anlayış göstermenizi isteyip istemediğimi de bilir o: sizin tam bir şöval-

yeye yaraşır biçimde, bunu hemen reddedişinize ne kadar sevindiğimi, ne kadar içten sevindiğimi de bilir. Ama yine de geldiniz; siz sonradan etkilenmiş olacaksınız!

Templier: Demek ne için geldiğimi biliyorsunuz? Oysa ben bile pek bilmiyorum bunu.

Keşiş: Sonradan düşündünüz; sonradan patriğin pek de haksız olmadığı kanısına vardınız; onun planıyla hem şeref hem para kazanılacağı aklınıza geldi; bir düşmanın, isterse yedi misli melek olsun, yine de düşman olduğunu hesapladınız. İnceden inceye düşündünüz, şimdi de gelmiş bu işe istekli olduğunuzu söylüyorsunuz. Ah Tanrım!

Templier: Benim dindar, sevgili dostum! İçin rahat olsun. Bunun için gelmedim; patrikle bunu konuşmak istemiyorum ben. O konuyla ilgili düşüncelerimde hâlâ bir değişiklik yok. Bu kadar dürüst, dindar ve sevgili bir insanın, bana layık gördüğü güzel düşüncelerden, dünyaları verseler yoksun kalmak istemem. Ben patrikten, yalnızca bir mesele için öğüt almaya geldim...

Keşiş: Siz, patrikten ha? Bir şövalye. bir papazdan? (*Çekingen bir şekilde etrafına bakarak*)

Templier: Evet; mesele de hayli papazca zaten.

Keşiş: Ama bir mesele ne kadar şövalyeye olursa olsun, bir papaz hiçbir zaman bir şövalyeye danışmaz.

Templier: Çünkü onun kendi günahını kendisinin bağışlama yetkisi vardır. Bizler bu nedenle ona pek de özenmeyiz. Eğer ben sadece kendim için bir şey yapacak olsaydım; eğer yalnız kendime hesap vermem gerekseydi, sizin patriğinize ihtiyacım olur muydu sanıyorsunuz? Ama ben, bazı şeyleri, başkalarının isteği doğrultusunda kötü yapmayı, sadece kendi isteğim doğrultusunda iyi yapmaya yeğlerim. Üstelik açıkça görüyorum ki, din de bir taraf tutmaktır, insan kendini istediği kadar tarafsız sansın, kendisi de farkında olmadan, yine yalnız kendi dinine bağlı kalıyor. Mademki hu böyle, doğru olan da bu olmalı.

Keşiş: Susmam daha iyi. Çünkü efendinin dediklerini pek anlamıyorum.

Templier: Ama durun! *(Bakalım bana asıl gerekli olan ne? Kesin bir yargı mı, yoksa öğüt mü? Suf bir öğüt mü, yoksa bilgince bir öğüt mü?)* Size teşekkür ederim keşiş, verdiğiniz güzel öğüt için teşekkür ederim... Patrik olması şart mı? Siz benim patriğin olun! Ben Hıristiyanın içindeki patrikten çok, patriğin içindeki Hıristiyana akıl danışmak istiyordum. Mesele şu...

Keşiş: Daha fazla konuşmak, neye yarar? Efendim beni yanlış tanıyor. Çok bilenin derdi de çok olur: benim uğruna ant içtiği tek bir derdim var. Ne iyi! Bakın! Şansımıza, oradan kendisi geliyor. Buradan ayrılmayın. Sizi gördü hile.

İKİNCİ SAHNE

Patrik. iç avludaki sütunlu koridorda karşıdan dinî bir görkem içinde gelmektedir.

önceki sahnede yer alan kişiler.

Templier: Ben ona görünmeyeyim daha iyi. Bu benim aradığım adam değil! Şişman, kırmızı suratlı, sevimli bir başrahip! Bu ne ihtişam böyle!

Keşiş: Siz onu asıl saraya giderken görmelisiniz. Şu anda sadece bir hasta ziyaretinden geliyor.

Templier: O zaman Salaheddin'in kendi kılığından utanması gerekmiyor!

Patrik: *(Yaklaşırken eliyle keşişe işaret eder.)* Buraya gel! Bu Templier değil mi? Ne istiyor?

Keşiş: Bilmiyorum.

Patrik: *(Templier'e doğru gider. muiyeti ile keşiş geri çekilir.)*
Evet, şövalye! Yiğit genç delikanlıyı görmek çok sevindirici! Aman ne kadar da gençmiş! Eh, Allah'ın izniyle o da bir şeyler olabilir.

Templier: Oduğundan daha fazlası herhalde zor, saygıdeğer efendi. Olsa olsa biraz daha azı olur.

Patrik: Ben, en azından böyle dindar bir şövalyenin, Tanrı adına sevgili Hıristiyanlığımıza daha uzun yıllar en parlak başarıları getirmesini diliyorum! Eğer gençliğin cesareti, ihtiyarlığın olgun öğütlerini dinlerse, olmayacak şey değildir bu! Size nasıl yardım edebilirim efendi?

Templier: Gençliğimden kaynaklanan eksikliğimi, öğütlerinizle gidererek.

Patrik: Seve seve! Yalnız verilen öğüdün tutulması da gerekir.

Templier: Körü körüne değil herhalde?

Patrik: Bundan söz eden kim? Tabii ki kimse Tanrı'nın kendisine verdiği akıllı kullanmayı elden bırakmamalıdır. Ama her yerde gerekli midir bu? Hayır. Örneğin: Eğer Tanrı, tüm Hıristiyanlığın mutluluğunu, kilisenin selametini, herhangi özel bir şekilde sağlamlaştıırıp koruyacak bir çareyi meleklerinden biri, yani kelamının bir hizmetkârı aracılığıyla bildirmek lütfunda bulunursa: Kim kalkıp da akıllı yaratmış olanın iradesini, akılla inceleme cüretini gösterebilir? Tanrı'nın azametinin ehdi kanununu, manasız bir şerefın kurallarına göre ölçmeye kalkışır? Ama hu kadar yeter. Şimdi efendi bizden ne ile ilgili öğüt istemektedir?

Templier: Diyelim ki, muhterem peder, bir Yahudinin bir çocuğu olsun, bu bir kız çocuğu olsun, Yahudi onu büyük bir özenle, her bakımdan iyi yetiştirmiş olsun, onu canından çok sevmiş olsun, kız da onu en temiz sevgiyle sevsin. Derken

bu kızın bir Yahudi kızı olmadığı bilinsin; Yahudi onu çocukken bulmuş, satın almış, çalmış, ne isterseniz öyle deyin, olsun; Kızın bir Hıristiyan çocuğu olduğu ve vafiz edildiği, bilinsin. Yahudi de onu Yahudi olarak yetiştirmiş olsun. Onu Yahudi olarak ve kendi çocuğu diye tanıtsın. Söyleyin, muhterem peder, buna karşı ne yapmak gerektir?

Patrik: Tüylerim ürperdi! Ama önce açıklamalısınız şövalye, bu gerçek bir olay mıdır, yoksa bir varsayım mıdır? Yani: Efendi bunu sadece tasarladı mı, yoksa bu oldu, hâlâ da olmakta devam mı ediyor?

Templier: Patrik hazretlerinin fikirlerini bildirmeleri için, her iki durumun da aynı olduğunu sanırım.

Patrik: Aynı mı? İşte efendi de görüyor ya, mağrur insan aklı, dinî konularda nasıl yanılabiliyor. Fark olmaz mı hiç! Çünkü, eğer anlatılan olay sadece bir zeka oyunu ise: Üzerinde ciddi düşünmek yorgunluğuna değmez. Bunun için efendiye tiyatroya gitmesini tavsiye ederim, orada böyle şeyler zıtlıklar içinde ele alınabilir, çok da alkışlanır. Ama efendi eğer benimle tiyatromsu bir şaklabanlığa kalkışmak istemiyorsa, o zaman olay gerçektir; hem de olay, eğer bizim piskoposluk bölgemizde, sevgili kentimiz Kudüs'te olduysa: İşte o zaman...

Templier: Peki, o zaman ne olur?

Patrik: O zaman Yahudinin hemen, vakit geçirmeden, papalık ve imparatorluk hukukuna göre böyle bir suç ve alçaklık için uygun görülen cezalara çarptırılması gerekir.

Templier: Yaa?

Patrik: Söz konusu hukuk, bir Hıristiyanı inançsızlığa sürükleyen bir Yahudi için, diri diri yakılmayı, odun ateşinde yakılmayı hükme bağlar.

Templier: Yaa?

Patrik: Ya zavallı bir Hıristiyan kızını zorla, vaftiz bağlarından koparan Yahudiye başka ne ceza verilmelidir, sizce! Çünkü çocuklara karşı yapılan her şey zorlama değil midir? Yalnız sunu eklemek gerekir: Kilisenin çocuklar için yaptıkları ayrı.

Templier: Ama, ya Yahudi acımamış olsaydı, çocuk sefalet içinde ölüp gitmeyecek miydi?

Patrik: Ne olursa olsun! Yahudi yakılmalıdır. Çünkü bu dünyada sefaletten ölmek, böyle ebedi felaket pahasına kurtulmaktan iyidir. Hem Yahudi kim oluyor da Tanrı'nın işine karışıyor? Tanrı, birini korumak isterse, onsu da koruyabilir.

Templier: Hem de, Yahudiye rağmen cennetlik kılabileceğini de sanırım.

Patrik: Çaresi yok! Yahudi yakılmalıdır.

Templier: Duyduklarıma göre, kıza ne kendi dinini, ne de başka bir dini aşlamış, ona Tanrı hakkında aklın kestirebileceğinden ne azını ne de fazlasını öğretmiş.

Patrik: Ne olursa olsun! Yahudi yakılmalıdır... Evet, sırf bu nedenle üç defa yakılması caizdir! Nasıl? Bir çocuğu bütünü imansız yetiştirmek mi? Nasıl? Yüce iman vazifesini bir çocuğa hiç mi hiç öğretmemek ha? Bu kadarı da fazla değil mi? Çok şaşırdım. Şövalye, sizin bizzat...

Templier: Saygıdeğer efendim, geri kalanı da, eğer Tanrı izin verirse, günah çıkarırken. *(Gitmek ister.)*

Patrik: Nasıl? Cevap vermek bile istemiyor musunuz bana? Onu hemen karşıma çıkarmayacak mısınız? Ama ben bunun çaresini bulurum! Hemen sultana gideceğim. Salaheddin, yeminle onayladığı anlaşma gereğince, bizi korumak zorunda, kutsal dinimizle ilgili bütün haklarımızı, bütün inançlarımızı korumak zorunda! Tanrı'ya şükür ki, anlaşmanın aslı bizde, tuğrası, bastığı mühür bizde. Bizde! Ayrıca sultana kolayca hiçbir şeye inanmamanın, devlet için ne kadar tehlikeli olduğunu da anlatabilirim! Eğer insanın bir dini yoksa, tüm vatandaşlık bağları kopmuş, parçalanmış sayılır. Bizden uzak olsun, uzak olsun böyle bir günah...

Templier: Ne yazık ki bu mükemmel vaazı zevkle dinlemek için zamanım yok! Salaheddin'in yanına çağırıldım.

Patrik: Yaa? Öyleyse, öyleyse gerçekten, o zaman...

Templier: Eğer patrik **hazretleri arzu buyururlarsa**, ben sultanı bu konuya önceden **hazırlarım**.

Patrik: Evet, biliyorum. efendi, Salaheddin'in lütfuna mazhardır! Benim istirhamım, onun yanında benden iyi bir şekilde söz edilmesi. Beni eyleme zorlayan tek şey Tanrı aşkıdır. Çok yaptığım her şeyi onun için yaparım. Efendi bunu herhalde göz önünde bulundurur. Ve az önce Yahudi ile ilgili olarak söyledikleri sadece varsayımды, değil mi şövalye efendi?

Templier: Evet. sadece bir varsayım! *(Gider.)*

Patrik: *(Ama ben bunun aslını astarımı öğrenmek zorundayım. Bu yine keşiş Bonafides'e göre bir iş.)* Buraya gel, oğlum!
(Keşişle konuşarak çıkar.)

ÜÇÜNCÜ SAHNE

Sahne: Salaheddin'in sarayında bir oda.

Köleler birçok para torbasını taşımakta ve yan yana dizmektedir.

Salaheddin, biraz sonra da Sittah girer.

Salaheddin: *(İçeri girer.)* Olamaz! Sonu gelmiyor. Geride daha çok var mı?

Bir köle: Bir bu kadar daha.

Salaheddin: Öyleyse geri kalanı Sittah'a götürün. Hem Al Hafî nerede kaldı? Buradakileri Al Hafî'nin kendisi için alması lazım. Yoksa babama mı yollasam? Burada elimde bir şey kalmayacak. Gerçi bundan böyle sertleşmemiz gerekiyor; benden bir şey koparmak artık biraz maharet isteyecek. Hiç değilse Mısır'dan para gelinceye kadar, yoksullar başlarının çaresine baksınlar. Yalnız Kutsal Mezar'a bağışlar devam etsin! Yalnız Hristiyan hacılar buradan boş elle ayrılmasınlar! Yalnız...

Sittah: Bu da ne demek oluyor? Bu para neden bana veriliyor?

Salaheddin: Alacaklarını içinden al, geriye bir şey kalırsa onu da gelecek günler için sakla.

Sittah: Nathan, Templier'i hâlâ getirmede mi?

Salaheddin: Her yerde arıyor onu.

Sittah: Baksana, eski mücevherlerime bakarken ne buldum.

(Küçük bir resim göstererek)

Salaheddin: Ah, kardeşim! İşte o Oydu! Oydu ah, ah sevgili, yiğit çocuk, seni neden bu kadar erken kaybettim! Ancak seninle birlikte, senin yanında çok şey başarabiliyordum ben! Sittah, bu resmi bana bırak. Bunu görmüştüm ben. Bu resmi, bir sabah, ona sarılmış olan ablan Lilla'dan kurtulmak için ona vermişti. Bu onun atına binip gittiği son sabah! Ah, ah ben onun gitmesini önlemedim, öyle yalnız gitmesine izin verdim! Ah, Lilla kederinden öldü ve onun yalnız gitme-

sine izin verdiğim için beni asla affetmedi. Dönüşü olmayan bir yoldu bu!

Sittah: Zavallı kardeşim!

Salaheddin: Bırakalım bunu artık! Bir gün hepimiz gideceğiz ve dönmeyeceğiz! Ayrıca, kim bilir? Belki de onun gibi bir delikanlıyı hedefinden alıkoyan, sadece ölüm değildir. Düşmanı çoktu onun, çoğunlukla da en güçlü, en güçsüze yenilir. Eh, her neyse! Bu resmi, genç Templier ile karşılaştırmalıyım! Bakalım hafızam beni ne kadar yanıltmış.

Sittah: Ben de işte bunun için getirdim resmi. Ama ver onu, ver! Sana ben söylerim; bir kadın gözü bunu daha iyi anlar.

Salaheddin: *(İçeri girmekte olan bir kapı bekçisine)* Kim o? Templier mi? Evet, o geliyor!

Sittah: Sizi rahatsız etmemek, onu da meraklandırmamak için, kenara çekileyim. *(Yandaki bir sedire oturur ve peçesini örter.)*

Salaheddin: Böyle iyi! İyi! *(Ya onun sesi! Sesi nasıl acaba! Assad'ın sesi de ruhumun derinliklerinde uyuyor olmalı!)*

DÖRDÜNCÜ SAHNE

Templier ve Salaheddin.

Templier: Ben, esirin, Sultanım...

Salaheddin: Esirim mi? Yaşamını bağısladığın kişinin, özgürlüğünü de bağıslamış olmaz mıyın ben?

Templier: Senin yapmayı uygun gördüğün şeyde, bana düşen dinlemektir önce, şartlar öngörmek değil. Bir de Sultanım, canımı bağısladığın için teşekkür etmek, sadece teşekkür etmek, ne karakterime ne de durumuma yakışır. Her zaman o can senin emrinde olacaktır.

Salaheddin: Onu bana karşı kullanma, yeter! Gerçi, düşmanlarıma karşı bir çift elin fazla olması bana hiç de çok gelmez. Yalnızca onlara böyle bir yüreği bağıslamak zor gelir bana. Sende hiç yanılmamışım delikanlı! Sen ruhunla ve bedeninle tam benim Assad'ımsın. Bak, sana şunu sorabilirim: Bunca zaman neredeydin? Hangi mağaradaydın? Hangi cinler diyarında, hangi iyi huylu peri, bu çiçeği hep böyle taze saklayabildi? Bak, sana orda burda beraber yaptığımız şeyleri a-nımsatabilirdim. Benden sakladığın bir sırtın olduğu, benden bir serüvenini gizlediğin için kavga edebilirdim seninle. Evet, eğer yalnızca kendimi değil seni görseydim, yapabiliirdim bunları. Eh olsun! Bu tatlı rüyalardan, hiç değilse biri,

ömrümün sonbaharında Assad'ım gibi birinin serpilip büyüdüğünü görmek rüyası gerçekleşti ya! Sen de mutlu musun şövalye?

Templier: Senden bana gelen her şey, her ne olursa olsun, sanki ruhumun derinliklerinde yatan kendi arzumdur.

Salaheddin: Bunu hemen deneyebiliriz. Benimle kalır mısın? Yanımda. İster Hıristiyan, ister Müslüman ol; hepsi bir! İster beyaz pelerin, ister maşlah giy, ister sarık tak, istersen de fesle dolaş; nasıl istersen! Hepsi bir! Ben hiçbir zaman, bütün ağaçların kabuğunun aynı olmasını istemedim.

Templier: Böyle olmasaydın, şimdi olduğun gibi olman zordu. Aslında Tanrı'nın bahçıvanı olmak isteyen kahramandır.

Salaheddin: Peki öyleyse; eğer benim hakkımda kötü düşünmüyorsan; o zaman yarı yarıya anlaştık demektir?

Templier: Tamamen!

Salaheddin: *(Elini uzatarak)* Söz mü?

Templier: *(Uzatılan eli tutarak)* Söz! Böylece senin benden alabileceğinden daha çoğunu kabul et. Senin olan her şeyi.

Salaheddin: Bir günde bu kadar kazanç fazla! Pek fazla. Seninle gelmedi mi o?

Templier: Kim?

Salaheddin: Nathan.

Templier: *(Soğuk soğuk)* Hayır. Ben yalnız geldim.

Salaheddin: Yaptığın çok büyük bir işti! Hem böyle bir olayın, böyle bir adamın mutluluğuna sebep olması da ne kadar güzel bir tesadüf!

Templier: Evet, evet!

Salaheddin: Bu ne kayıtsızlık? Hayır, delikanlı! Eğer Tanrı, bizim aracılığımızla bir iyilik yapacak olursa, böyle ilgisiz kalmamak gerekir! Hatta sırf alçakgönüllülük olsun diye bile, böyle kayıtsız görünmemelidir!

Templier: Ama dünyada her şeyin, o kadar çok yönü var ki. Bunların nasıl olup da birbirlerine uyum sağladıkları çoğunlukla anlaşılamiyor!

Salaheddin: Her zaman iyiye güven ve Tanrı'ya şükret! O, bunların birbirlerine nasıl uyduklarını bilir. Ama eğer sen bu kadar alingan olacaksan, delikanlı, benim de ayağımı denk almam mı gerekecek dersin? Ne yazık ki ben de, çoğu kez birbiriyle uyumsuz gibi görülen yönleri olan biriyim.

Templier: Acı veriyor bu! Çünkü kuşkulanmak başka zamanlarda benim kusurlarımdan biri değildir.

Salaheddin: Eh, söyle öyleyse, kimden kuşkulanıyorsun? Nathan'dan kuşkulanıyor gibi görünüyorsun. Nasıl olur? Nathan'dan kuşkulanmak ha? Sen? Açıkla bunu! Söyle! Gel, bana olan güvenini göster.

Templier: Nathan'a karşı değilim. Ben sadece kendime kızmıyorum.

Salaheddin: Peki, ne için?

Templier: Bir Yahudinin, Yahudi olduğunu unutabileceği rüyasına kapıldığım için; ayıkken bu rüyayı gördüğüm için.

Salaheddin: Ayıkken gördüğün bu rüyayı anlat bakalım!

Templier: Nathan'ın kızını duymuşsundur. Sultanım, onun için ne yaptımsa öylesine yaptım. Ekmediğim bir şeye karşılık, teşekkür almayı istemeyecek kadar gururlu olduğumdan, kızını bir kere daha görmeyi günlerce reddettim. Babası uzaklardaydı; geldi, olanları duydu, beni aradı, teşekkür etti, kızını beğenmemi istedi, umutlar verdi, uzak ama güzel şeylerden bahsetti. Eh, ben de kandım, gittim gördüm, kız gerçekten... Ah, utanıyorum Sultanım!

Salaheddin: Utanıyor musun? Üzerinde bir Yahudi kızının bu kadar etkili olmasına mı? Herhalde böyle düşünmüyorsun değil mi?

Templier: Her şeye çabuk kanan gönlümün, babasının tatlı sözleri yüzünden, bu etkiye çok az karşı koymuş olmasından dolayı utanıyorum! Ben budalayım. İkinci kez ateşe atladım. Bu sefer, ben istediğim için, küçümsendim.

Salaheddin: Küçümsendin mi?

Templier: Gerçi bilge baba, beni kesin reddetmiş değil. Ama bilge babanın önce düşünmesi gerekiyormuş! Gerçi bunu ben de yapmamış mıydım? Kız alevlerin içinde bağırırken,

ben de düşünmemiş miydim? Allah için, bu kadar akıllı, bu kadar düşünceli olmak da güzel bir şey!

Salaheddin: Haydi, haydi, bir ihtiyarı biraz hoş gör! Direnmesi ne kadar sürebilir ki? Senden öncelikle Yahudi olmanı mı isteyecek sanki?

Templier: Kim bilebilir?

Salaheddin: Kim mi? Nathan'ı kim daha iyi tanıyorsa o!

Templier: Bizim içinde yetiştiğimiz batıl inanç, yanlış olduğu anlaşılrsa da, üzerimizdeki gücünü kaybetmiyor. Zincirleriyle alay eden herkes özgür sayılmaz.

Salaheddin: Çok doğru bir söz! Ama Nathan gerçekten, Nathan...

Templier: Batıl inançların en kötüsü, kendininkileri en hoş görülür olarak değerlendirmektir...

Salaheddin: Olabilir! Nathan'a gelelim...

Templier: Gerçeğin daha parlak ışığına alışıncaya kadar, bu dala insana güven besleyen insana, yalnızca ona...

Salaheddin: Doğru! Ama Nathan! Bu zayıflık Nathan'a yakışmaz.

Templier: Ben de öyle düşünmüştüm!... Ama, ya bu örnek insan, Yahudi olarak yetiştirmek için, Hıristiyan çocuklarını eline geçirmeye uğraşan adi bir Yahudiyse, o zaman?

Salaheddin: Onun için bunu kim diyor?

Templier: Bunu boşuna yapmış olmayayım diye, sözde karşılığını verir gibi görünmek için, bana karşı yem olarak kullandığı kız, onun kızı değildir; Bir Hıristiyan kızı o.

Salaheddin: Böyle olduğu halde, onu yine de sana vermek istemiyor mu?

Templier: *(Öfkeyle)* İstese ne olacak, istemese ne olacak? Foyası meydana çıktı. Hoşgörülü gevezenin foyası meydana çıktı! Bu, felsefi zırha bürünmüş koyun postunun içindeki Yahudi kurdunun peşine, onun postunu yolacak köpekleri düşürmenin yolunu bulurum elbet!

Salaheddin: *(Ciddi)* Sakin ol, Hıristiyan!

Templier: Nasıl? Sakin ol Hıristiyan mı? Yahudi ve Müslüman, Yahudilik ve Müslümanlıkta ısrar eder de, yalnız Hıristiyan mı Hıristiyanı tutamaz?

Salaheddin: *(Daha da ciddi)* Sakin ol, Hıristiyan!

Templier: *(Kayıtsızca)* Salaheddin'in bu sözün arasına sıkıştırdığı bütün sitemleri hissediyorum! Ah, keşke Assad benim yerimde olsaydı, keşke onun nasıl davranacağını bilebilseydim!

Salaheddin: Senden daha iyi davranmazdı! Belki de aynı böyle heyecana kapılırdı. Ama kim, tıpkı onun gibi, böyle tek bir sözle beni kandırınayı öğretti sana? Gerçi, eğer her şey senin bana söylediğin gibiyse, ben de Nathan hakkında artık ne düşüneceğimi bilemeyeceğim. Ama o benim dostumdur ve

dostlarımdan hiçbiri diğeriyle çatışmamalıdır. Bunu bilmiş ol! Dikkatli davran! Onu hemen, senin kendini kaybetmiş ayak takımının eline verme! Papazlarının, ondan öğ almak için bana anlatacakları şeyleri onlara söyleme! Hiçbir Yahudiye, hiçbir Müslümana inat olsun diye Hıristiyan olma!

Templier: Bunun için artık çok geç denebilir. Gerçi, patriğin kana susamışlığı bu duruma alet olmaktan tiksindirdi beni!

Salaheddin: Nasıl? Benden önce patriğe mi gittin?

Templier: Tutkunun fırtınası, kararsızlığın kasırgası içinde! Affet! Korkarım ki bundan böyle artık benim kişiliğimde Assad'ından hiçbir şey bulamayacaksın.

Salaheddin: Eğer bu korku olmasaydı belki! Ama erdemlerimizin hangi yanılgılardan doğduğunu bildiğimi sanıyorum. Sen yalnız bunları geliştir, ötekiler, benim yanımda sana az zarar verirler. Ama git! Nathan seni nasıl arıyorsa, sen de onu ara ve buraya getir. Ben ikinizi anlaştırmalıyım. Eğer kıza karşı niyetin ciddiye, üzülme. O senindir! Nathan da, bir Hıristiyan çocuğunu domuz eti yedirmeden yetiştirmenin ne olduğunu anlar! Hadi git!

(Templier çıkar, Sittah da sedirden kalkar.)

BEŞİNCİ SAHNE

Salaheddin ve Sittah.

Sittah: Şaşılacak şey!

Salaheddin: Ne dersin Sittah? Benim Assad'ım yiğit, güzel bir delikanlı değil miymiş?

Sittah: Eğer o, gerçekten böyle idiyse, ya da bu resim Templier'e bakarak yapılmadıysa! Nasıl oldu da ona annesini babasını sormayı unuttun?

Salaheddin: Özellikle annesini sormalıydım değil mi? Acaba annesi burada hiç bulunmuş mu? Değil mi?

Sittah: Evet, öyle!

Salaheddin: Eh, olmayacak şey değil bu! Assad'ı güzel Hıristiyan hanımlar çok beğenirlerdi, o da onlara pek düşküdü, o zamanlar ortalarda dolaşan bir söz vardı, neyse canım, böyle şeylerin konuşulması hoş değil. Bu kadarı yeter; yine yanımda ya. Artık o benim! Bütün kusurlarıyla, yumuşak yüreğinin her türlü haliyle onu yeniden yanımda istiyorum! Nathan kızı ona vermeli. Sence de öyle değil mi?

Sittah: Ona vermeli mi? Ona bırakmalı mı?

Salaheddin: Bu da doğru! Babası olmaktan çıkınca, Nathan'ın onun üzerinde ne hakkı kalır. Kızı bu şekilde yaşattığı için,

sadece ona hayat vermiş olan kişinin haklarını çiğnemiş olur.

Sittah: Ne dersin Salaheddin? Acaba kızı hemen yanına getirtsen? Haksız sahibinin elinden hemen alsan?

Salaheddin: Hemen gerekli mi bu?

Sittah: Hemen değil ama, sadece o tatlı merak yüzünden sana bunu söylüyorum. Çünkü bazı erkeklerin nasıl bir kıza aşık olduklarını görmek için sabırsızlanıyorum.

Salaheddin: O zaman adam gönderip getirt onu.

Sittah: Yapabilir miyim bunu kardeşim?

Salaheddin: Yalnız, Nathan'a dikkat et! Nathan onun kendisinden zorla kopartıldığını asla düşünmesin.

Sittah: Hiç merak etme.

Salaheddin: Ben de Al Hafî'nin nerelerde kaldığına bakayım.

ALTINCI SAHNE

Sahne: Nathan'ın evinin avlusu, aynı birinci perdedeki gibi hürmalığa bakan taraf.

Daha önce sözü edilen malların ve değerli eşyaların bir bölümü ortaya dökülmüştür.

Nathan ve Daja.

Daja: Ah, hepsi muhteşem! Hepsi seçme! Hepsi de sadece sizin ona verebileceğiniz şeyler! Şu sarmaşık şeklinde, altın rengi

sırmaları olan kumaş nerenin malı? Fiyatı ne? İşte gelinlik diye buna derim! Hiçbir kraliçe bundan iyisini istemez.

Nathan: Gelinlik mi? Neden gelinlik oluyormuş?

Daja: Eh! Siz satın alırken bunu düşünmemişsinizdir belki. Ama Nathan, gerçekten bu kumaş gelinlikten başka bir şey olmaz! Sanki gelinlik için ısmarlanmış. Beyaz zemin; masumiyeti gösterir. Bu zeminin her tarafındaki kıvrım kıvrım altın renkli sarmaşıklar ise zenginliğin işareti. Görüyor musunuz? Ne kadar güzel!

Nathan: Şaka mı ediyorsun benimle? Böyle bilgiç bilgiç kimin gelinliğini sembolleştiriyorsun? Gelin mi olacaksın yoksa?

Daja: Ben mi?

Nathan: Başka kim olacak?

Daja: Ben mi? Allah Allah!

Nathan: Kim öyleyse? Kimin gelinliğinden bahsediyorsun o zaman? Bütün bunlar başkasının değil, senin!

Daja: Benim mi? Benim mi olacak bunlar? Recha'nın değil mi?

Nathan: Recha'ya getirdiklerim bir başka denkte. Haydi, al bunları! Sana ait olanları götür!

Daja: Uyanık! Hayır isterse bütün dünyanın en değerli malları olsun! Elimi bile sürnem! Önce Tanrı'nın size ikinci bir kez tanımayacağı bu fırsattan yararlanacağınıza yemin ederseniz, başka.

Nathan: Faydalanmak mı? Neden? Fırsat mı? Ne fırsatı?

Daja: Böyle anlamıyormuş gibi davranmayın! Sözün kıtası; Templier, Recha'yı seviyor. Verin kızınızı ona! Böylece artık daha fazla gizleyemeyeceğim günahınız da son bulur. Kız da yeniden Hıristiyanlar arasına katılır; aslına, vaktiyle sahip olduğu dine döner. Siz de, nasıl teşekkür edeceğimizi bilemediğimiz bütün iyiliklerinize rağmen, başınıza ateş yağdırmamış olursunuz.

Nathan: Yine eski saz hikâyesi ha? Sadece yeni bir tel takılmış, ama bu telin, ne dayanacağını ne de akort tutacağını sanıyorum.

Daja: Nedenmiş o?

Nathan: Bana kalsa Templier çok uygundu. Recha'yı, bütün dünyada herkesten çok ona layık görüyordum. Ama... Sabredin biraz!

Daja: Sabır mı? Sabretmek de sizin eski saz hikâyeniz, değil mi?

Nathan: Sadece birkaç gün daha sabredin!... Bak, bak! Kim geliyor oradan? Bir keşiş mi? Git, sor bakalım ne istiyor.

Daja: Ne isteyebilir? *(Onun yanına giderek sorar.)*

Nathan: İstemesini beklemeden ver! *(Merakımın nedenini açıklamadan önce Templier'in zayıf tarafını yakalayıp onu etkileyebilsem iyi olur. Çünkü ona bunu önce söyleyip son-*

ra da şüphem yersiz çıkarsa; o zaman babayı işin içine boşuna karıştırmış olurum.) Neymiş?

Daja: Sizinle konuşmak istiyorum.

Nathan: Öyleyse bırak gelsin; sen de gidebilirsin.

YEDİNCİ SAHNE

Nathan ve Keşiş.

Nathan: *(Recha'nın babası olarak kalmayı ne kadar isterim! Artık bu işin sonuna gelinmiş olursa da yine de babası olarak kalamaz mıyım acaba? Recha, benim babası olarak kalmayı çok istediğimi bir anlasa, artık hep babası olurum.)* Haydi bakalım! Size nasıl bir hizmette bulunabilirim, aziz kardeşim?

Keşiş: Fazla bir şey yok aslında. Sizi hâlâ sıhhatte görebildiğime sevindim, Bay Nathan.

Nathan: Demek tanıyorsunuz beni?

Keşiş: Öyle, sizi kim tanımaz? Siz birçoklarının hayatına damganızı vurmuşsunuzdur. Ayrı şekilde benimkine de.

Nathan: *(Kesesine davranır.)* Gelin aziz kardeş, gelin, yardım edeyim size!

Keşiş: Teşekkür ederim! Benden daha yoksullarından çalmış olurum; bir şey istemem. Yalnız, izin verirseniz kim olduğumu size hatırlatmak isterim. Çünkü ben de size hiç de küçümsenmeyecek bir yardımda bulunmuş olmakla övünebilirim.

Nathan: Affedersiniz! Kusura bakmayın ama, olayın ne olduğunu anımsayamıyorum? Unutmamın cezası olarak, bu iyiliğin değerinin yedi katını benden isteyin.

Keşiş: Önce dinleyin, bakın size vermiş olduğum emanet bana da nasıl ilk kez bugün anımsatıldı.

Nathan: Bana vermiş olduğunuz emanet mi?

Keşiş: Bundan kısa bir süre önce, Ceriko'ya yakın Quarantana tepesinde münzevi olarak yaşıyordum. Derken Arap haydutları geldi; kiliseciğimi ve kulübemi yıkıp beni kaçırdılar. Allahtan ellerinden kurtulabildim ve Tanrı'mdan, yalnızlık içinde, ona kavuşacağım mutlu güne kadar hizmet edebileceğim bir başka köşecik dilemek için buraya, patriğin yanına sığındım.

Nathan: Sanki ateş üzerindeyim, kısa kesin aziz kardeş, kısa kesin de emanete gelin! Bana bıraktığınız emanete!

Keşiş: Şimdi o konuya geleceğim Bay Nathan. Patrik de, Tabor dağındaki keşiş kulübesini, boşaltır boşalmaz bana vereceğine söz verdi ve o zamana kadar manastırda çırak keşiş olarak kalmamı söyledi. Şimdi oradayım Bay Nathan ve günde

belki yüzlerce kez, Tabor'a gitme özlemi içinde yanıyorum. Çünkü patrik beni çok rahatsız olduğum çeşitli işlerde kullanıyor. Örneğin:

Nathan: Kısa kesin, rica ediyorum sizden!

Keşiş: Söylemek istediğime geliyorum şimdi! Biri onun kulağına sokmuş; buralarda bir Yahudi varmış, bir Hıristiyan çocuğunu kendi kızı diye yetiştiriyormuş.

Nathan: Nasıl? (*şaşkın*)

Keşiş: Sözümlü bitirinceye kadar dinleyin beni! Kutsal Ruh'a karşı işlenmiş bir günah olarak gördüğü böyle bir suçta, dehşetli kızdı ve bu Yahudi'nin izini çabucak bulmamı emretti. Bu günah bizler için, günahlar arasında en büyük günah sayılır; yalnız Tanrı'ya şükür ki bunun neden böyle olduğunu pek bilmeyiz, derken birdenbire anımsadım; sizin uzun bir zaman önce bu affedilmez büyük günahı işlemenize olanak sağlamış olabilirim diye düşündüm. Şimdi söyleyin: Bundan on sekiz yıl önce, bir at uşağı, size birkaç haftalığına bir kız çocuğu getirmiş miydi ?

Nathan: Efendim? Evet, gerçekten öyle.

Keşiş: Şimdi, iyi bakın bana! O at uşağı benim işte!

Nathan: Siz misiniz?

Keşiş: Çocuğu benimle birlikte gönderen efendinin adının von Filnek olduğuna eminim. Wolf von Filnek.

Nathan: Doğru!

Keşiş: Anne bir süre önce ölmüş, baba da aniden Gazza'daki savaşa katılmak zorunda kalmıştı, yavrucağı da beraberinde götürmeyeceği için size göndermişti. Ben onu size Darun'da getirmemiş miydim?

Nathan: Hepsi doğru!

Keşiş: Eğer belleğim beni yanıltıyorsa bunda şaşılacak bir şey yok. Pek çok yiğit efendim olmuştu. Ona kısa bir süre hizmet etmiştim. Sonra Askalon'da öldü o. Çok çok değerli bir efendiydi.

Nathan: Evet! Evet! Ben ona çok teşekkür burçluyum! Beni kaç kez ölümden kurtarmıştı.

Keşiş: Güzel! Siz de, onun küçük kızına bu nedenle daha da sevgiyle bağlanmışsınızdır.

Nathan: Tahmin ettiğiniz gibi.

Keşiş: Peki, nerede kız şimdi? Herhalde ölmemiştir, değil mi? İnşallah ölmemiştir! Bu durumu başka kimse bilmesin yeter, o zaman bir sorun yok demektir.

Nathan: Acaba?

Keşiş: İnanın bana Nathan! Çünkü bakın, benim düşüncem şu: Eğer yapmak istediğim iyi bir iş, çok kötü bir şeyin sınırındaysa, o zaman iyilik yapmaktan vazgeçerim daha iyi; çünkü biz kötünün ne olduğunu oldukça net bir biçimde anlarız

ama, iyinin ne olduğunu pek bilmeyiz. Hıristiyan kızının sizin tarafınızdan iyi yetiştirilebilmesi için, onu kendi kızınız gibi büyütmeniz gayet doğal. Sizin sevgi ve sadakatle baş koyduğunuz bir şeyin karşılığı bu mu olmalı? Benim aklım almaz bunu. Gerçi Hıristiyan kızını bir başkasına Hıristiyan olarak yetiştirtseydiniz, daha akıllıca olurdu: ama o zaman dostunuzun çocuğunu da sevmemiş olurdunuz. Çocuklara da sevgi bu yaşta, yabancı bir hayvanın sevgisi bile olsa, Hıristiyanlıktan daha gereklidir. Hıristiyanlık nasıl olsa öğrenilir. Kız, gözünüzün önünde, sıhhatli ve iyi yetiştikten sonra, Tanrı'nın gözünde zaten ne ise öyle kalır. Hem de bütün Hıristiyanlık, Yahudiliğin üzerine kurulmamış mıdır. İsa Efendimizin de bir Yahudi olduğunu, Hıristiyanların böylesine unutabilmeleri beni ne kadar üzüyor, ne kadar gözyaşı döktürüyor bana.

Nathan: Aziz kardeş, eğer olmuş bir şey, ah evet, olmuş bir şey yüzünden bana karşı nefret ve kin uyanacaksa, davamı savunun! Ama siz, yalnız siz bilmelisiniz bunu! Bu sırrı mezarra kadar götürün! Şimdiye kadar gösteriş hevesine kapılıp da bunu başkalarına anlatmaya kalkmadım. Yalnız size anlatıyorum bunu. Ancak saf bir dindara anlatabilirim bunu. Çünkü, kendini Tanrı'nın iradesine vermiş bir insanın tutabileceği yolu, yalnız o anlar.

Keşiş: Üzgün müsünüz, neden gözleriniz yaşlı?

Nathan: Çocukla gelip beni Darun'da bulmuştunuz. Ama herhalde bilmezsiniz. İki gün önce Hıristiyanlar Gath'da, kadınlar ve çocuklar dahil, bütün Yahudileri öldürmüşlerdi. Sanırım yine bilmezsiniz; onlar arasında karım ve geleceklelerinden çok ümitli olduğum yedi oğlum da vardı. Onları kaçırmış olduğum kardeşimin evinde hepsi yanmışlardı.

Keşiş: Ey adil Tanrım!

Nathan: Siz bana geldiğinizde ben, üç gün üç gece Tanrı'nın önünde diz çökmüş ağlamıştım. Yalnız ağlamak mı? Bir yandan da Tanrı'ya hesap sormuş, kızmış, köpünnüş, kendime ve dünyaya lanet okumuştum; Hıristiyanlığın asla barışmaz düşmanı olacağıma ant içmiştim.

Keşiş: Ah! İnanıyorum size!

Nathan: Ama yavaş yavaş aklım başıma geldi ve tatlı bir sesle konuştu benimle: "Ama Tanrı'dır o! Her şey Tanrı'nın iradesiyle oldu! Haydi gel! Çoktan beri kavramış olduğun şeyi uygulama zamanın geldi; eğer istersen bunu yapmak, kavramaktan daha güç değildir. Kalk!" Ayağa kalktım ve Tanrı'ya seslendim: "İstiyorum! İstediyi sadece benim istemem mi?" Bu sırada siz attan indiniz ve pelerininize sarılı çocuğu bana uzattınız. O sırada benim size ne dediğimi, sizin bana ne dediğinizi unuttum. Yalnız çocuğu aldığımı biliyorum, onu yattığım yere götürüp öptüm ve diz çöküp hıçkıra hıçkı-

ra: “Tanrım! Yedisini aldın ama, hiç olmazsa birini geri verdin bana!” dedim.

Keşiş: Nathan! Nathan! Siz bir Hıristiyansınız; Allah için, siz bir Hıristiyansınız! Sizden daha iyi bir Hıristiyan şimdiye kadar görülmedi!

Nathan: Ne mutlu bize! Çünkü beni size karşı Hıristiyan yapan, sizi de bana karşı Yahudi yapıyor! Ama bırakalım artık böyle acıklı sözleri. Şimdi harekete geçme zamanı! Ben, yedi kat sevgiyle bu biricik yabancı kıza hemen bağlanmış olsam da; yedi oğlumu onunla birlikte yeniden kaybetme düşüncesi, beni şimdiden öldürse de, eğer alın yazım onu benden geri istiyorsa, kaderime boyun eğmeye razıyım!

Keşiş: Şimdi oldu! Ben de size bu öğüdüyü vermeyi düşünmüştüm! Koruyucu meleğiniz daha önceden aklınıza getirdi bunu!

Nathan: Ama rasgele biri onu benim elimden almaya kalkmalıdır!

Keşiş: Hayır, gerçekten olmaz bu!

Nathan: Onun üzerinde benden daha fazla hakkı olmayan bu kişinin, en azından onun dünyaya gelişi ile ilgili haklara sahip olması gerekir.

Keşiş: Elbette!

Nathan: Kendisine kan bağı ile verilen haklar.

Keşiş: Ben de öyle düşünüyorum!

Nathan: Onun için bana onun erkek kardeşi ya da amcası, yegeni yahut ailesinden birinin adını verin; onu zorla yanımda tutmayacağım. Her ailenin, her dinin süsü olmak için yaratılmış ve yetiştirilmiş olan onu. Efendiniz ve onun ailesi hakkında benden çok daha fazla şeyler bildiğinizi umuyorum.

Keşiş: Bu zor, Nathan! Çünkü söyledim ya, onun yanında çok kısa bir süre kaldım ben.

Nathan: Hiç değilse annesinin hangi aileden geldiğini biliyor musunuz? Stauffenler'den değil miydi?

Keşiş: Olabilir! Evet, öyle sanıyorum.

Nathan: Kardeşinin adı Conrad von Stauffen'di ve aynı zamanda bir Templier'di, değil mi?

Keşiş: Eğer yanılmıyorsam. Ama durun! Aklıma geldi, merhum efendimin bir kitapçığı var bende. Onu Askalon'da çabucak gömdüğümüz sırada göğsünden çıkarmıştım.

Nathan: Eee?

Keşiş: İçinde dualar var. Biz, Brevier deriz bu kitaba. Ancak bir Hıristiyanın işine yarar bu, diye düşünmüştüm. Gerçi bana yaramaz ya. Okuma bilmem ben.

Nathan: Ne çıkar! Konuya gelelim!

Keşiş: Bu kitapçığın başında ve sonunda, sorup öğrendiğime göre, efendimin eliyle yazdığı, kendisinin ve karısının akrabalarının isimleri var.

Nathan: Tam da aradığım şey! Gidin! Koşun! Bu kitapçığı bana getirin. Çabuk! Ağırlığınca altın vermeye hazırım; ayrıca binlerce teşekkür! Acele edin! Koşun!

Keşiş: Seve seve! Ama efendimin yazmış oldukları Arapçadır.
(Gider.)

Nathan: Ne olacaksa olsun artık! Tanrım! Kızın yanında kalmasını sağlayabilsem, üstüne de böyle bir damat edinebilsem! Zor bu herhalde! Eh, her şey olacağına varır! Ama acaba patriğe bunları söyleyen kim? Bunu sormayı unutmamalıyım. Yoksa bu Daja'nın işi mi?

SEKİZİNCİ SAHNE

Daja ve Nathan.

Daja: (Telaşlı ve mahcup) Ne dersiniz, Nathan?

Nathan: Anlamadım?

Daja: Zavallı çocuk fena halde korktu! Adam göndermiş...

Nathan: Patrik mi?

Daja: Hayır, sultanın kız kardeşi, Prenses Sittah...

Nathan: Gelen patrik değil mi?

Daja: Hayır, Sittah! Duymuyor musunuz? Prenses Sittah adam gönderdi, onu istiyor...

Nathan: Kimi? Recha'yı mı istiyor? Sittah onu mu istiyor? Patrik değil de Sittah istiyorsa...

Daja: Neden aklınıza patrik geldi?

Nathan: Yakınlarda ondan haber almadın mı? Gerçekten mi? Ona gizlice haber de göndermedin değil mi?

Daja: Ben mi? Ona mı?

Nathan: Gelenler nerede?

Daja: Ön tarafta.

Nathan: Ne olur ne olmaz, önce ben konuşayım onlarla. Gel! Bu işin içinde patrik olmasa bari. *(Çıkar.)*

Daja: Ben, ben çok daha başka bir şeyden korkuyorum. Bahse girelim mi? Böyle zengin bir Yahudinin tek evladı sanılan kız, bir Müslüman için de yabana atılır şey midir? Templier kaçırdı Recha'yı elinden. Eğer ben ikinci adımlı da göze almazsam, gitti elinden! Aldırma! Yeter ki onunla yalnız kalacağım ilk fırsatı, bu iş için kullanabileyim! Bu da olacaktır, belki de onunla birlikte giderken, hemen şimdi. Yolda şöyle bir hissettireyim, hiç değilse zarar vermez, öyle öyle! *Haydi!* Ya şimdi, ya da hiçbir zaman! *Haydi bakalım! (Nathan'ın arkasından gider.)*

BEŞİNCİ PERDE

BİRİNCİ SAHNE

Sahne: Salaheddin'in sarayında para dolu torbaların bulunduğu oda.

Salaheddin ve hemen arkasından birkaç Memluk *

Salaheddin: (İçeri girerken) Paralar hâlâ burada duruyor! Kimse de dervişin nerede olduğunu bilmiyor; belki de bir yerlerde satranca tutulmuştur, kendini bile unutturmuştur bu ona; beni niye unutmasın? Ne yapalım. sabır gerek! Ne oluyor orada?

Birinci Memluk: Beklediğiniz haber, Sultanım! Müjde, Sultanım!... Kahire kervanı geldi; sağ salım geldi! Bereketli Nil'in yedi yıllık haracını getirdi.

Salaheddin: Aferin İbrahim! Sen gerçekten iyi bir habercisin! Oh! Nihayet! Nihayet! Teşekkür ederim güzel haberine.

Birinci Memluk: (Beklemektedir.) Eee? Haydi bakalım!

Salaheddin: Ne bekliyorsun? Gidebilirsin.

Birinci Memluk: İyi haber getirene başka bir şey yok mu?

---

* Memluk : Yanında çalıştığı kişiyi korumakla görevli Türkistanlı köle.

Birinci Memluk: İyî haberciye bahşîş yok mu? Salaheddin'in sözle ödül vermeyi, nihayet öğrendiğini gören ilk adam ben oluyorum demek! Bu da bir şeref! Cimrilik ettiğini ilk adam olma şerefi!

Salaheddin: Öyleyse bir torba al şuradan.

Birinci Memluk: Hayır, artık istemem! Hepsini bana bağışlasan da almam.

Salaheddin: Dik kafalılık etme! Buraya gel! Al iki torba. Sahiden gidiyor mu? Cömertlikte benden önce mi geliyor? Çünkü benim vermem, onun almasından daha zor olsa gerek. İbrahim! Tam da sefere çıkmadan az önce böyle birden bambaşka biri olmak da nereden aklıma esti? Salaheddin, Salaheddin olarak ölmek istemediğini gibi, Salaheddin olarak da yaşamak istemiyor.

İkinci Memluk: Sultanım!...

Salaheddin: Eğer bana haber getirdinse...

İkinci Memluk: Mısırdan gelen kervan burada!

Salaheddin: Biliyorum bunu.

İkinci Memluk: Demek geç kaldım!

Salaheddin: Neden geç olsun? Al işte, iyi niyetine karşılık, bir ya da iki torba.

İkinci Memluk: Hakkı üç torbadır!

Salaheddin: Madem ki hesap biliyorsun, peki! Al bakalım.

İkinci Memluk: Herhalde bir üçüncü kervan da gelecek, eğer başka türlü gelmezse.

Salaheddin: Ne demek bu?

İkinci Memluk: Pek belli olmaz; boynu kırılmış olabilir! Çünkü üçümüz, kervanın geldiğine emin olunca, atlarımıza atladık. En öndeki attan düştü; böylece öne ben geçtim, kente gelinceye kadar hep öndeydim, ama İbrahim, o uyanık, kentteki yan sokakları benden daha iyi biliyordu.

Salaheddin: Attan düşen dostuma, ona koş, atınla ona koş!

İkinci Memluk: Bunu yapacağım elbette! Eğer yaşıyorsa, torbaların yarısı onun. *(Gider.)*

Salaheddin: Bak, ne iyi, ne yüce kalpli bir babayiğit bu da! Başka kimin böyle memlukleri var? Onların böyle yetişmelerine jizzat kendimin örnek olduğunu düşünemez miyim? Onlara başka türlü örnek olmam, zaten söz konusu olamazdı!...

Üçüncü Memluk: Sultanım...

Salaheddin: Attan düşen sen misin?

Üçüncü Memluk: Hayır. Ben sadece kervanı getiren Emir Mansur'un atından inmekte olduğunu haber vermeye geldim...

Salaheddin: Buraya getirin onu! Çabuk! Hah, geldi işte!

İKİNCİ SAHNE

Emir Mansur ve Salaheddin.

Salaheddin: Hoş geldin. Emir! Nasıl oldu bu? Mansur, Mansur, çok beklettin bizi!

Mansur: Bu mektupta bizim yola çıkabilmemiz için, senin Ebu'l-Kasım'ının Thebai'deki kargaşaları bastırması gerektiği yazılı. Ondan sonra ben, yolculuğu elimden geldiği kadar çabuklaştırdım.

Salaheddin: İnanırım! Sevgili Mansur, hemen hazırlan... Mansur, hemen, ama bilmem bunu yapmak ister misin?... Yeni kuvvetler al yanına. Hemen yola devam etmen lazım, paraların çoğunu Lübnan dağlarına, babama götürmen gerekiyor.

Mansur: Baş üstüne, memnuniyetle!

Salaheddin: Zayıf kuvvet alma sakın yanına. Lübnan dağları artık güvenilir olmaktan çıktı. Duymadın mı? Templierler yine huzursuz. Dikkati elden bırakma! Şimdi gel! Adamların nerede? Kendim görmek ve her şeyi kendim düzene sokmak isterim. Hey, oradakiler! Ben birazdan Sittah'ın yanında olacağım.

ÜÇÜNCÜ SAHNE

Sahne: Templier 'in aşağı yukarı dolaştığı Nathan 'ın evinin önündeki hurmalık.

Templier: Eve girmek istemiyorum artık. Nihayet görecek! Oysa başka zamanlar benim burada olduğumu fark edip bundan hoşlanırlardı! Evinin önüne gelmemi yasaklasın da göreyim. Hmm! Ben de çok alinganım doğrusu. Beni ona böyle düşman eden neydi? Benimle ilgili hiçbir şeyi reddetmeyeceğini söylemişti. Salaheddin de onu ayartma işini üzerine aldı. Bendeki Hıristiyan, ondaki Yahudiden daha mı derinlere kök salmış? Kim kendini tam olarak tanıyabilir? Öyle olmasa, Hıristiyandan kurtulmayı kendine iş edinmiş birinin, bu küçük hırsızlığını nasıl olur da hoş görmezdim! Gerçi böyle bir yaratığı çalmak, küçük bir hırsızlık sayılmaz! Yaratık mı? Kimin yaratığı? Herhalde bir mermer külçesini, hayatın ıssız sahiline çıkarıp sonra da kaçan köle olmayacak bu? Asıl o atılmış mermerdeki, Tanrısal varlığı sezen ve onu şekillendiren sanatçının yarattığı bir eser değil midir o? Ah, Recha'nın gerçek babası, Recha'yı dünyaya getiren Hıristiyana rağmen, kendisi sonsuza kadar Yahudi olarak kalacaktır! Eğer ben onu, sadece Hıristiyan kızı olarak dü-

şünürsem, onu ancak, böyle bir Yahudinin ona verebileceği şeylerden soyutlayarak düşünmüş olurum. Söyle kalbim: Senin onda hoşlanacağın ne kalırdı o zaman? Hiç! Azıcık bir şey! Hatta gülümseyişi bile, yüz kaslarının tatlı, güzel bir gerilişinden başka bir şey olmazdı; gülümsemesinin ona verdiği ifade, ona alımlı bir hava vermezdi. Hayır, hatta onun gülümsemesinin bile bir anlamı kalmazdı! Ben, budala, ruhsuz, kendini beğenmiş, iki yüzlü, zevkine düşkün, ama daha güzel sayısız kadının bol bol gülümsemediğini gördüm! Beni büyülediler mi? Hayatımı, gülümsemelerinin yaydığı güneş ışığında uçarak geçirme isteğini bende uyandırabildiler mi? Hiç olmadı böyle bir şey. Bir de, ona bu üstün değerleri veren biricik adama küsüyorum ha? Nasıl oluyor bu? Neden? Salaheddin'in beni uğurlarken ettiği alayı hak etmedim mi? Salaheddin'in buna inanabilmesi bile yeteri kadar acı? Kim bilir, ne kadar küçük görünmüşümdür ona ben! Ne kadar küçük düşmüşümdür onun gözünde! Bütün bunlar da bir kız için mi? Curd! Curd! Bu böyle gitmez. Kendine gel! Ya Daja bana, sadece kanıtlanması olanaksız bir masal anlattıysa? Bak, nihayet evinden çıkıyor, biriyle konuşmaya dalmış! Aa, kiminle! Onunla mı? Benim keşişle mi? Öyleyse artık her şeyi biliyordur! Patriğe de çoktan onun ismini bildirmişlerdir! Ben dik kafalının biriyim, neler yaptım! Bu tutkunun tek bir kıvılcımı, beynimizi nasıl bu kadar yakabiliyor! Çabuk, bundan sonra ne yapmak gerektiğine karar

ver! Burada, Şu kenarda onu bekleyeceğim, belki keşiş yanından ayrılır.

DÖRDÜNCÜ SAHNE

Nathan ve Keşiş.

Nathan: *(Yaklaşır.)* Tekrar çok teşekkürler, aziz kardeş!

Keşiş: Ben de aynı Şekilde.

Nathan: Bana mı? Siz mi? Ne için? Gereksinmediğiniz bir Şeye sizi zorladđım için mi? Evet, keşke razı olsaydımz, benden daha zengin olmamak için bu kadar direnmeseydiniz!

Keşiş: Zaten kitap benim değildi, kızın malıydı o; kızı babasından miras kalan tek Şey oydu. Ama siz varsınız ya, Tanrı size, onun için yaptıklarımızdan dolayı asla pişman olduğunuzu göstermesin!

Nathan: Olur muyum? Asla olamam. Dert etmeyin siz!

Keşiş: Öyle demeyin! Patriklerle Templierler...

Nathan: Bana, herhangi bir Şeye pişman olacağım kadar kötülükleri dokunamaz. Daha fazlasını da beklemiyorum. Siz, patriğinizi bana karşı kışkırtan kişinin bir Templier olduğuna emin misiniz?

Keşiş: Tahminen öyle. Geçenlerde bir Templier onunla konuştu, işitliklerimden de bu anlaşılıyor.

Nathan: Ama şimdi Kudüs'te tek bir Templier var. Onu tanıyorum. Benim dostumdur. Genç, asil, dürüst bir adamdır!

Keşiş: Tamam, işte o! Ama insanın dünyada olduğu ve olması gerektiği durumlar, her zaman birbirine uymaz.

Nathan: Yazık ki öyle! Kim olursa olsun, herkes elinden geleni yapıyor! Getirdiğiniz kitapla ben her şeye karşı koyarım. Doğruca sultana gideceğim.

Keşiş: Bol şans! Ben sizden burada ayrılıyorum.

Nathan: Onu bir kere olsun görmediniz mi? Sık sık uğrayın! Tabii, patrik bugün her şeyi öğrenmezse! Aman, ne olur sanki? Bugün ne istiyorsanız söyleyin ona.

Keşiş: Ben söylemem. Hoşça kalın! *(Gider.)*

Nathan: Unutma bizi keşiş! Tanrım! Neden, hemen şurada, gökyüzünün altında diz çökmüyorum! Beni o kadar korkutan düğümler, nasıl da kendiliğinden çözülüyorlar. Tanrım! Artık dünyada gizleyecek bir şeyim kalmayınca nasıl da hafifleyeceğim! İnsanları nadiren kendilerinin sorumlu oldukları davranışlara göre yargılamak zorunda olmayan Sen, beni, huzurunda insanların arasında olduğu gibi özgürce dolaşırken göreceksin, ey Tanrım!

BEŞİNCİ SAHNE

Nathan ve yan taraftan ona doğru gelen Templier.

Templier: Hey! Durun. Nathan, beni de alın yanınıza!

Nathan: Kim sesleniyor? Siz misiniz şövalye? Neredeydiniz?
Sultanın yanında neden buluşamadık?

Templier: Ben geldiğimde siz gitmişsiniz. Kusura bakmayın!

Nathan: Ben değil; ama Salaheddin...

Templier: Siz yeni ayrılmıştınız...

Nathan: Onunla konuşmuşsanız, o zaman mesele yok.

Templier: Ama ikimizle birden konuşmak istiyor.

Nathan: Daha iyi. Gelin benimle. Ben de ona gidiyordum zaten.

Templier: Yanınızdan ayrılan kişinin kim olduğunu sorabilir
miyim, Nathan?

Nathan: Tanımıyor musunuz onu?

Templier: Patriğin hafıye olarak kullandığı babacan manastır
uşağı değil miydi o?

Nathan: Olabilir! Patriğin yanında kalıyor.

Templier: Oynanan oyun hiç de fena değil: Alçaklıktan önce
saflığı göndermek.

Nathan: Evet, cahili; baġnazı değil.

Templier: Baġnaz insanlara hiçbir patrik inanmaz.

Nathan: Ona ben kefil olurum. Hiçbir uygunsuz iş için patriġe yardım etmez o.

Templier: Hiç deġilse kendini böyle gösteriyor. Size benim için bir Şey söylemedi mi?

Nathan: Sizin için mi? Sizin adınızı vererek bir Şey söylemedi. Adınızı pek bilmiyor galiba?

Templier: Galiba.

Nathan: Gerçi bir Templier'den bana söz etti...

Templier: Ne dedi?

Nathan: Sizin için asla söz konusu olmayacak bir Şey!

Templier: Belki düşündüğünüz gibi deġildir. Söyleyin hele.

Nathan: Birinin beni patriġe Őikyet ettiġini...

Templier: Sizi Őikyet ettiġini mi? Hiç de öyle deġil, yalan bu! Dinleyin beni Nathan! Ben yaptığı herhangi bir Şeyi inkâr edecek insan deġilim. Ne yaptım sa söylerim! Hem ben, yaptığı her Şeyi iyimiş gibi savunmak isteyenlerde de deġilim. Bir hatadan dolayı neden utanayım? Onu düzeltmek için kesin karar vermedim mi? İnsanların neler yapabildiklerini bilmez miyim ben? Dinleyin beni Nathan! Manastır uřaġının sylediġi, sizi Őikyet eden Templier benim gerçi. Beni kızdıran Şeyi biliyorsunuz! Bütün damarlarımdaki kanı kaynatan Şeyi! Ben budalanm biriyim. Bütün varlıġımla kendimi

sizin kollarınıza atmaya gelmişim. Beni nasıl karşıladınız; nasıl soğuk, nasıl ilgisiz. Çünkü ilgisizlik, soğukluktan da beterdir: beni başınızdan atmak için nasıl uğraştınız; nasıl uydurma sorularla bana karşılık verir gibi görünmek istediniz. Rahat olmak için şimdi bunları aklıma getirmemem gerek. Dinleyin beni, sonuna kadar, Nathan! Ben böyle için için yanarken, Daja yanıma sokuldu ve sırrınızı bana anlattı-verdi, bu da sizin muammalı davranışınızın sebebini açıklıyor gibi geldi bana.

Nathan: Ne gibi?

Templier: Bırakın da sözümü bitireyim, bana öyle geldi ki; siz bir kez Hıristiyanların elinden kaptığımızı, bir Hıristiyanaya vererek elden kaçırmak istemiyorsunuz. Bu işin kestirmesi, sizi tehdit etmek gibi geldi bana.

Nathan: Kestirmesi ha? İyisi bu mu? Bunun iyilik neresinde?

Templier: Dinleyin beni, Nathan! Gerçi doğru değildi yaptığım! Sizin bu işte hiç suçunuz yok. Deli Daja ne dediğini bilmiyor, şize karşı kin besliyor. Böylece başımıza çorap örmek istiyor. Olabilir! Olabilir! Ben hep aşırılıkları olan toy bir delikanlıyım. Bazen bir şeyin gereğinden fazlasını, bazen de azını yapıyorum. Bu da olabilir! Affedin beni Nathan.

Nathan: Eğer konuyu böyle ele alırsanız...

Templier: Kısacası patriğe gittim! Ama sizin adınızı vermedim. Dedğim gibi, yalan bu! Ben sadece onun düşüncesini öğ-

...irmek için meseleyi genel olarak ortaya attım. Bunu yap-
masam iyi olurdu: Doğru! Çünkü patriğin alçağın biri oldu-
nu bilmiyor muydum sanki? Sizinle hemen açık açık ko-
nuşamaz mıydım? Böyle bir babayı kaybetmek tehlikesine
evlâtlı kızı atıvermeli miydim? Ama olan oldu, patriğin her
zamanki gibi alçakça davranması beni hemen kendime getir-
di. Çünkü: dinleyin beni Nathan; sonuna kadar dinleyin! Di-
yelim ki, patrik sizin adınızı biliyor; Peki sonra, sonra ne o-
labilir? Ancak kızın sizden başka kimsesi yoksa, alabilir o-
nu. Onu ancak sizin evinizden alıp manastıra sürükleyebilir.
Madem böyle, onu bana verin! Onu siz verin bana; bırakın,
gelsin patrik! Hey! Benim karımı elimden almayı aklından
çıkarsın o. Verin onu bana, çabuk! İster sizin kızınız olsun,
ister olmasın! İster Hristiyan, ister Yahudi, ya da hiçbirisi!
Hepsi bir! Ben ne şimdi ne de sonra, bunu bir kere bile sora-
cak değilim. Ne olursa olsun!

Nathan: Siz, gerçeği gizlememin benim için çok gerekli oldu-
ğunu sanıyorsunuz herhalde?

L'emplier: Ne olursa olsun!

Nathan: Ama ben size ve bilmesi uygun olan başka herkese
karşı, onun Hristiyan olduğunu ve sadece benim evlatlığımı
olduğunu inkâr etmedim ki. Neden bunu açıklamadım? Bu-
nun için Recha'dan başkasından af dileyecek değilim.

Templier: Ona da açıklamanız doğru değil. Size başka gözlerle bakmasını önleyin. Esirgeyin onu bundan! Henüz onun hakkında karar vermek yalnız size düşüyor; verin onu bana! Onu ikinci kez yalnız ben kurtarabilirim ve kurtaracağım da!

Nathan: Kurtarabilirdiniz! Evet, kurtarabilirdiniz! Ama artık yapamazsınız bunu, artık bunun için çok geç.

Templier: Neden? Neden çok geç?

Nathan: Patriğin sayesinde.

Templier: Patriğin sayesinde mi? Niçin? Niçin?

Nathan: Recha'nın kimin akrabası olduğunu, onu kimin eline, güvenle teslim edebileceğimizi patriğin sayesinde artık biliyoruz da onun için.

Templier: Ona kim daha çok teşekkür etmek istiyorsa etsin!

Nathan: Artık Recha'yı o akrabasından isteyebilirsiniz, benden değil.

Templier: Zavallı Recha! Her şey senin başına geliyor, zavallı Recha! Başka öksüzler için mutluluk olacak şey, senin felaketin oluyor! Nathan! Ya bu akrabalar nerede?

Nathan: Neredeler mi?

Templier: Evet, bir de kim bunlar?

Nathan: Ondan kendisini istemek zorunda olduğunuz bir erkek kardeş bulduk.

Templier: Bir erkek kardeş mi? Kim bu erkek kardeş? Bir asker mi? Bir papaz mı? Ondan ne umabileceğimi söyleyin bana.

Nathan: Sanırım her ikisi de değil veya ikisi de. Ben de onu tanıdığımı söyleyemem.

Templier: Başka?

Nathan: Yiğit bir adam! Recha onun yanında kendini hiç de kötü hissetmeyecek.

Templier: Ama bir Hıristiyan! Bazen sizin hakkınızda ne düşüneceğimi bilemiyorum: Kırılmayın Nathan. Recha, Hıristiyanlar arasında, Hıristiyan gibi davranmak zorunda kalmayacak mı? Uzun zaman böyle davranırsa, sonunda öyle olmayacak mı? Ektiğiniz has buğdayı, sonunda yaban otları bürümeyecek mi? Bu da sizi bu kadar mı az ilgilendiriyor? Böyleyken yine de siz, kardeşinin yanında durumunun hiç de kötü olmayacağını nasıl söyleyebilirsiniz?

Nathan: Öyle olacağını sanıyorum! Öyle umuyorum! Ama eğer kardeşinin yanında bir eksiklik hissederse, siz de, ben de onun için her zaman var olmayacak mıyız?

Templier: Oh! Kardeşinin yanında niye eksiklik duysun! Ağabeycik kardeşliğine bol bol yiyecek, giyecek, çoraplar, süs eşyası getirmez olur mu? Bir kız kardeşliğe de bundan fazla ne lazım? Eh doğru: Bir de koca! Hele hele; ağabeyciği bunu, zamanı gelince bulur, nasıl bulamazsa bulur elbet! En i-

yisinden, en Hıristiyanından! Nathan, Nathan! Böyle bir melek yetiştirin de, şimdi bir başkası çıkıp onun kanatlarını kırsın ha!

Nathan: Merak etmeyin! Bu adam ikimizin sevgisiyle de boy ölçüşebilir.

Templier: Böyle söylemeyin! Benim sevgim için söylemeyin bunu! Benim sevgimi hiçbir şey aşamaz; hiçbir şey, asla! Hiç kimse! Ama durun! Başına geleceklerden haberi var mı Recha'nın?

Nathan: Nereden bilmiyorum, ama galiba biraz.

Templier: Bildiği kadarı çok bile; Recha her iki durumda da, geleceğini tehdit eden şeyi, önce benden öğrenmesi gerekir. Kendisine benimdir diyebileceğim zamana kadar, onunla konuşmama düşüncem yersiz artık. Gidiyorum ben...

Nathan: Durun, nereye?

Templier: Ona! Bu kızın karakterinin, kendisi için en doğru kararı alabilecek kadar kuvvetli olup olmadığına bakmaya!

Nathan: Hangi kararı?

Templier: Şu kardeşine de, size de artık bir şey sormama kararını.

Nathan: Sonra?

Templier: Ve benimle gelmesini; hatta bundan sonra bir Müslümanın karısı olmak zorunda kalsa bile.

Nathan: Bekleyin! Onu bulamayacaksınız: Sittah'ın. sultanın kardeşinin yanında o.

Templier: Ne zamandan beri? Neden?

Nathan: Eğer onun yanına gitmek, aynı zamanda kardeşini de bulmak istiyorsanız gelin benimle.

Templier: Kardeşini mi? Kimin? Sittah'ın mı, yoksa Recha'nın mı?

Nathan: Galiba her ikisinin de. Siz gelin hele! Rica ederim, gelin!

(Şövalyeyi götürür.)

ALTINCI SAHNE

Sahne: Sittah'ın haremî.

Sittah ve Recha konuşmaktadırlar.

Sittah: Ne hoşuma gitmiyor, biliyor musun, tatlı kız! Bu ne sıkılganlık! Bu ne ürkeklik! Ne utangaçlık! Canlan biraz! Konuşkan ol! Kendini yabancı hissetme!

Recha: Prensesim,...

Sittah: Hayır, hayır! Prensesim deme bana! Bana Sittah diye hitap et. arkadaşın, kız kardeşin gibi veya anneciğim de bana! Neredeyse annen olacak yaşıyım. Ne kadar geniş, ne

kadar akıllı, ne kadar safsın! Her şeyi bilmiyorsundur! Okumamış olabilirsin!

Recha: Ben mi? Okumak mı? Sittah, sen küçük, aptal kardeşinle alay ediyorsun. Ben okuma bilmem.

Sittah: Hiç mi bilmiyorsun? Yalancı!

Recha: Babamın el yazısını biraz! Ben kitaplardan söz ediyorsun sandım.

Sittah: Evet, kitaplardan söz ediyorum.

Recha: Kitap okumak benim için gerçekten zor!

Sittah: Doğru mu söylüyorsun?

Recha: Tamamen doğru. Babam, cansız simgelerle, beyni sadece baskı altına alan, soğuk kitap bilginliğini pek sevmez.

Sittah: Bak sen, neler söylüyor! Ama pek de haksız değil hani! Peki, ya bildiğin şeyler...?

Recha: Ben her şeyi babamdan öğrendim. Birçok şeyin neden, nasıl, nerede olduğunu bilirim. Beni o eğitti.

Sittah: Tabii ki her şey, böyle daha iyi akılda kalır. İnsan böyle çok daha iyi öğrenir.

Recha: Mutlaka Sittah da az okumuştur veya hiç okumamıştır!

Sittah: Neden? Söylediklerimizin tam tersini de savunuyor değilim. Yalnız nereden aklına geldi? Gerçekten, açıkça söyle, nereden?

Recha: Kendileri o kadar açık ve doğru, o kadar yapmacıksız,
o kadar olduğu gibiler ki...

Sittah: Başka?

Recha: Babam, kitapların çok nadiren bize bunu sağladığını
söyler.

Sittah: Ne adam şu baban yahu!

Recha: Doğru değil mi?

Sittah: Her zaman nasıl da en doğruyu biliyor!

Recha: Doğru değil mi? İşte ben böyle bir babayı...

Sittah: Neyin var, hayatım?

Recha: Böyle bir babayı...

Sittah: Allah Allah! Ağlıyorsun şimdi de?

Recha: Böyle bir babayı... Ah! Söylemeliyim artık! İçimi dökmeliyim, dökmeliyim... *(Hıçkırır hıçkırır Sittah'ın ayaklarına kapanır.)*

Sittah: Kızım, neyin var? Recha?

Recha: Böyle bir babayı kaybedeceğim ben!

Sittah: Sen mi? Kaybedecek misin? Onu ha? Nasıl olur bu?
Asla! Ayağa kalk!

Recha: Sen boşuna arkadaşım, kardeşim demedin ya bana!

Sittah: Öyleyim ya! Öyleyim! Kalk artık ama! Yoksa yardım
çağırarak zorunda kalacağım.

Recha: *(Kendini toprular ve ayağı kalkar.)* Ah! Bağışla! Acım bana senin kim olduğunu unutturdu. Sittah'ın karşısında ağlayıp sızlamak, ümitsizliğe düşmek olmaz. Onun karşısında mesafeli ve soğukkanlı bir akla sahip olan kazanır.

Sittah: Öyleyse?

Recha: Hayır, arkadaşım, kardeşim, bunun böyle olmayacağını söyle! Benim zorla bir başka habaya verilmeyeceğimi söyle!

Sittah: Başka bir babaya mı? Zorla mı? Sana kim yapabilir bunu? Hatta kim bunu isteyebilir, hayatım!

Recha: Kim mi? Benim hem iyi, hem kötü Daja'm isteyebilir, bunu yapabilmek ister. Evet, sen, hem iyi hem kötü olan Daja'yı tanımıyorsun değil mi? Günahını Allah bağışlasın, onun! İyilikler versin ona! Onun bana hem çok iyiliği, hem de çok kötülüğü dokundu.

Sittah: Kötülüğü mü dokundu? O zaman çok iyi olduğu da söylenemez galiba.

Recha: Hayır, öyle değil! İyiliği de çok, hem de pek çoktur?

Sittah: Nasıl biri bu!

Recha: Çocukluğumda bana bakmış olan, hem de çok iyi bakmış olan bir Hıristiyan kadını! İnanmazsın! Bana bir annenin yokluğunu hiç hissettirmemeye çalıştı. Allah razı olsun ondan! Ama diğer taraftan da beni öyle korkutup, bana öyle acı çekirtti ki!

Sittah: Neyle korkuttu? Neden? Nasıl?

Recha: Ah! Ah! Az önce söylediğim gibi Hıristiyandır o. Din aşkı yüzünden acı çeker. Tanrı'ya giden, herkes için aynı, tek yolu bildiğini sanan sofulardan biridir!

Sittah: Haa, şimdi anlamaya başladım!

Recha: Kim bu yoldan sapmışsa, onu bu yola çekmek zorundaymış gibi hisseder kendini. Başka türlü davranmak elinden gelmez. Çünkü, eğer yalnız bu yol doğruysa, dostlarının başka bir yoldan, felakete, ebedi felakete götüren başka bir yoldan gitmelerine nasıl seyirci kalabilir, öyle değil mi? Aynı insanı, aynı anda hem sevebilir hem de ondan nefret edebilir. Ama benim sabrımı taşıran, ondan nefret etmeme neden olan şey, bu değil. Onun iç çekmelerine, uyarılarına, dualarına tehditlerine daha uzun zaman severek katlanırdım. severek! Bunlar benim için hep iyi ve faydalı düşüncelerdi. Birisi tarafından bu kadar değer verilmek, kimi şımartmaz ve sonsuza kadar bütün bunlardan yoksun kalmak düşünce-sine kim katlanabilir?

Sittah: Çok doğru!

Recha: Yalnız konunun çok dışına çıktık. Artık olacıklara hiçbir şekilde engel olamam, ne sabırla, ne de akılla; hiçbir şeyle!

Sittah: Ne? Neye engel olamazsın?

Recha: Bana az önce anlatmış olduklarına!

Sittah: Sana anlatmış olduklarına mı? Hem de az önce, öyle mi?

Recha: Evet, az önce! Biz buraya gelirken yolda, harap bir Hıristiyan tapınağının yanından geçtik. Birden sustu: kendisiyle savaşıyor gibiydi; yaşlı gözleriyle bir bana bir gökyüzüne baktı, sonunda “Gel” dedi, “bu tapınağın içine girelim!”. Yürüdü, ben de arkasından gittim. korkuyla bu neredeyse yıkılacak harabeye baktım. Derken yine durdu; ben de çürümüş bir sunağın toprağa gömülmüş basamaklarını gördüm. Nasıl hissettim kendimi biliyor musunuz, sıcak gözyaşları dökerek ellerini ovuşturup ayaklarımın dibine çöktüğünde?...

Sittah: Yavrucuğum!

Recha: Nice duaları kabul etmiş, nice mucizeler yaratmış olan Allah'ın adını verdirerek bana yemin ettirdi; gerçek acı dolu bakışlarıyla, kendime karşı merhametli olmam için yemin ettirdi bana! Hangi kilisenin benim üzerimde hakkı olduğunu açıklamak zorunda kaldığı için, kendisini bağışlamamı istedi.

Sittah: *(Uğursuz kadın! Bir şeyler sezmiştim zaten!)*

Recha: Ben Hıristiyan kanındanmışım; vaftiz olmuşum; Nathan'ın kızı değilmişim; o benim babam değilmiş! Tan-

rım! Tanrım! Babam değilmiş o benim! Sittah! Sittah! Yine ayaklarına kapanacağım...

Sittah: Recha! Yapma lütfen! Kalk! Kardeşim geliyor, kalk!

YEDİNCİ SAHNE

Salaheddin ve önceki sahnede yer alan kişiler.

Salaheddin: Ne oluyor burada, Sittah?

Sittah: Kendini kaybetti! Ah! Tanrım!

Salaheddin: Kim bu?

Sittah: Biliyorsun ya...

Salaheddin: Bizim Nathan'ın kızı mı? Nesi var?

Sittah: Kendine gel kızım! Sultan...

Recha: *(Dizlerinin üstünde sürüklenerek Salaheddin'in ayaklarına kadar gider ve başını yere eğer.)* Ayağa kalkmayacağım. Daha önce kalkmayacağım. Daha önce sultanın yüzüne bakmak istemiyorum! Ta ki sonsuz adaletin ve iyiliğin yansımaları, alnında değil gözlerinde görünceye kadar...

Sittah: Kalk... Kalk ayağa!

Recha: O bana söz vermeden...

Salaheddin: Haydi kalk! Söz veriyorum... Ne olacaksa olsun!

Recha: Tek istediğim babamı bana, beni de ona bırakmaman! Başka kimin benim babam olmak istediğini henüz bilmiyorum, henüz bilmiyorum, kimin böyle bir şeyi isteyebileceğini? Bilmek de istemiyorum. Ama sadece kan bağıyla mı baba olunur? Sadece kan bağıyla mı?

Salabeddin: *(Onu ayağa kaldırarak)* Anlıyorum! Senin aklına bunları sokabilecek kadar zalim olan kişi kimdir? Belli mi olayın doğru olup olmadığı? Kanıtlandı mı?

Recha: Herhalde öyle! Çünkü Daja annemden öğrenmiş bunu.

Salabeddin: Sütannenden mi?

Recha: Kendisi ölürken bu sırrı ona açmayı görev bilmiş.

Salabeddin: Hem de ölürken! Sayıklamış olmasın o esnada? Hem söylediklerinin doğru olduğunu kabul etsek bile, kan bağı, sadece kan bağı birini baba yapmaya yetmez! Bir hayvanı bile zor baba yapar! Olsa olsa, adını miras bırakmaya hak kazandırır! Hiç korkma! Biliyor musun bir şey daha var! Eğer iki baban da senin için kavgaya tutuşacak olurlarsa: İkisini de bırak, üçüncü bir baba bul! Beni baba olarak seçebilirsin!

Sirtab: Böyle olsun! Böyle olsun!

Salabeddin: İyi bir baba, gerçekten iyi bir baba olurum! Ama durun! Aklıma daha iyi bir şey geldi. Neyine baba lazım? Ya ölürlerse? Yol yakınsa, yaşamakta bizimle yarış edebi-

lecek birine yönelsen! Tanımıyor musun böyle birini henüz?...

Sittah: Utandırma onu!

Salaheddin: Ben bunu aklıma koydum. Utançtan kızarmak, çirkinleri bile çok güzelleştirir, güzeli daha güzel yapmaz mı? Ben, baban Nathan'la bir başkasını buraya çağırdım. Kim olduğunu tahmin edebilir misin? Buraya gelmeleri için bana izin verirsin, değil mi, Sittah?

Sittah: Kardeşim, tabii ki!

Salaheddin: Asıl onun karşısında adamakıllı kızaracaksın tatlı çocuk!

Recha: Kimin karşısında? Kızarmak mı?...

Salaheddin: Seni küçük yalancı seni! Eh, böyle sararman daha iyi! Ne istersen, nasıl istersen öyle olsun! *(Bir köle içeriye girer ve Sittah'a yaklaşır.)* Onlar gelmiş olamazlar mı?

Sittah: Pekala! Bırak girsinler içeriye. Gelmişler kardeşim!

SON SAHNE

Nathan ve Templier ile önceki sahnede yer alan kişiler.

Salaheddin: Ah, benim iyi ve sevgili dostlarım! Sana, Nathan, her şeyden önce sana şunu haber vereyim ki, ne zaman istersen o zaman paranı geri alabilirsin!...

Nathan: Sultanım!...

Salaheddin: Şimdi ben de senin emrine amadeyim...

Nathan: Sultanım!...

Salaheddin: Kervan geldi. Ben yeniden, uzun zamandır olmadığım kadar zenginim. Gel, söyle bana, şöyle adamakıllı bir işe girişmek için ne gerekiyor sana! Çünkü sizlerin, siz tüccarların her zaman hazırda parası olmaz!

Nathan: Neden öncelikle işten güçten söz ediliyor? Şurada göz yaşları içinde birini görüyorum, daha önce bu gözyaşlarını silmek gerekmez mi? (*Recha'nın yanına gider.*) Ağladın mı? Neyin var? Hâlâ benim kızım sayılırsın değil mi?

Recha: Babacığım!

Nathan: Birbirimizi anlıyoruz ya, bu da yeter! Neşeli ve metin ol! Yeter ki duyguların aynı kalsın! Yeter ki yüreğinden hiç bir şey eksilmesin! Baban senin için kaybolmuş değil ki!

Recha: Başka hiç, senden başka hiç kimsel!

Templier: Başka hiç kimse mi? Eh. Öyleyse ben kendimi aldatmışım. Bir şeyi kaybetmekten korkulmuyorsa, onun kendinin olması hiç düşünülmemiş hiç istenmemiş demektir. Pekala, tamam! Nathan, her şeyi değiştirir bu! Salaheddin, biz senin emrin üzerine geldik. Ama ben seni yanlış yola saptırdım; artık daha fazla yorma kendini!

Salaheddin: Bu ne acelecilik delikanlı! Her şey senin istediğin gibi mi olacak, herkes senin ne istediğini anlamak zorunda mı?

Templier: Eh, Sultanım duyuyorsun, görüyorsun işte!

Salaheddin: Kendine bu kadar az güvenmen gerçekten çok kötü!

Templier: Ben böyleyim işte!

Salaheddin: Kim yapmış olduğu bir iyilikle hava atmaya kalkarsa, o iyiliği yapmamış demektir. Kurtardığın kişi bu nedenle senin malın değildir. Yoksa mal hırsıyla yangına dalan haydut da pekala senin kadar kahraman olurdu. (*Recha'yı Templier'in yanına götürmek için ona doğru gider.*) Gel, sevgili çocuk, gel! Onun söylediklerine aldırma. Çünkü eğer daha farklı davranıyorsa, daha soğuk ve gurursuz demekti, seni kurtarmazdı. Sen onun yaptıklarının birini diğerine saymalısın. Gel, utandır onu! Onun yapması gereken şeyi, sen yap! Sevgini ona açıkla! Sen teklifte bulun! Eğer seni hor görececek olursa; senin bu adımınla, kendisinin senin için

yapmış olduğuyla kıyaslanmayacak kadar büyük bir şeyi, sadece onun için yaptığını unutursa...Zaten senin için yaptığını neydi? Bir parçacık tütsülettirmişti kendini, o kadar! Bu, hak sahibi yapar mı onu? O halde benim kardeşim, benim Assad'ım olamaz o! Onun maskesini taşıyordur sadece, yüreğini değil. Gel kızım...

Sittah: Git hayatım, git! Senin şükran borcuna karşılık yine de pek azdır bu, bir şey sayılmaz!

Nathan: Dur, Salaheddin! Dur, Sittah!

Salaheddin: Sen de mi?

Nathan: Burada konuşmak isteyen biri var...

Salaheddin: Kim karşı çıkar buna? Tartışmasız senin gibi bir babanın söz hakkı da vardır, Nathan! Hatta, söz hakkı ilk olarak sana verilmelidir! Görüyorsunuz, ben durumun ne olduğunu biliyorum.

Nathan: Tam olarak değil! Ben kendimden söz etmiyorum. Başka biri var; benden çok başka biri. Salaheddin, önce onu dinlemeni rica ediyorum.

Salaheddin: Kimi?

Nathan: Erkek kardeşini!

Salaheddin: Recha'nın kardeşi mi?

Nathan: Evet!

Recha: Benim kardeşim mi? Kardeşim mi var benim?

Templier: *(Yabani, sessiz bir dalgınlıktan silkinerek)* Nerede? Nerede bu kardeş? Herhalde burada değil? Hani, onunla burada buluşacaktım?

Nathan: Biraz sabırlı ol!

Templier: *(Son derece sert)* Zaten ona bir baba bulmuştu. Bir kardeş mi bulamayacak?

Salaheddin: Bir bu eksikti! Hıristiyan! Bu kadar aşağılık bir şüphe Assad'ın ağzından çıkmazdı. Pekala! Devam et!

Nathan: Affedin onu! Kendi payıma, ben onu seve seve affediyorum. Biz onun yanında, onun yanında olsaydık, kim bilir neler düşünürdük! *(Dostça onun yanına gider.)* Tabii şövalye! Şüphenin peşinden güvensizlik gelir! Eğer siz bana gerçek isminizi hemen söylemiş olsaydınız...

Templier: Nasıl?

Nathan: Siz bir Stauffen değilsiniz?

Templier: Ya kimim ben?

Nathan: Adınız Curd von Stauffen değil!

Templier: Peki, neymiş adım?

Nathan: Adınız Leu von Filnek'tir.

Templier: Nasıl?

Nathan: Şaşırdınız!

Templier: İstemedim! Kim iddia ediyor bunu?

Nathan: Ben, sizin hakkınızda daha çok, pek çok şey söyleyebilecek olan ben. Ama ben sizi yalanlılıkla suçlamayacağım.

Templier: Öyle mi?

Nathan: Öteki adın da, sizin isminiz olması pekala mümkün.

Templier: Bana kalırsa da öyle! *(Allah söyledi ona bunu!)*

Nathan: Çünkü anneniz bir Stauffen'di. Annenizle babanız, Almanya'nın sert havasına dayanamayarak tekrar buraya döndükleri zaman, sizi bıraktıkları dayızm adı Curd von Stauffen'di; sizi evlat edinmiş olmalı. Siz onunla birlikte buraya geleli çok oldu mu? Hâlâ yaşıyor mu o?

Templier: Ne söyleyebilirim, Nathan! Durum bu! Dayım öldü. Ben ancak buraya tarikatımızın gönderdiği son takviye kuvvetiyle gelebildim. Ama, şimdi bütün bunların Recha'nın kardeşiyle ne ilgisi var?

Nathan: Babanız...

Templier: Nasıl? Onu da mı tanıdınız? Onu da mı?

Nathan: Dostumdu o benim.

Templier: Dostunuz muydu? Nasıl olur bu Nathan!...

Nathan: Adım Wolf von Filnek'tir derdi, ama kendisi Alman değildi...

Templier: Bunu da mı biliyorsunuz?

Nathan: Sadece bir Almanla evliydi; Annenizle kısa bir süre için Almanya'ya gitmişti sadece...

Templier: Gerisini anlatmayın, yalvarıyorum size! Ama ya Recha'nın kardeşi? Recha'nın kardeşi...

Nathan: Sizensiz!

Templier: Ben mi? Ben mi Recha'nın kardeşiyim?

Recha: O benim kardeşim mi?

Sittab: Kardeşmişler!

Salabeddin: Kardeş ha!

Recha (*Templier'e koşar.*) Ah, kardeşim benim!

Templier (*Geri çekilir.*) Kardeşiniz!

Recha (*Durur ve Nathan'a döner.*) Olamaz bu! Olamaz! Bir şeyden haberi yok! Bizi yalancı sanıyor! Yüce Tanrım!

Salabeddin: (*Templier'e*) Yalancı mı? Nasıl? Sen mi böyle düşünüyorsun? Düşünebilir misin? Kendin yalancısın asıl! Çünkü senin her şeyin yalan: Sesin, yüzün, yürüyüşün! Hiçbiri senin değil! Böyle bir kız kardeşi tanımamak! Yoluna git!

Templier: (*Alçak gönüllükle yaklaşarak*) Şaşkınlığımı yanlış anlama Sultanım! Assad'ını pek de görmüş olamayacağın bir durumda, ne onu ne de beni yanlış tanı! (*Nathan'a koşarak*) Nathan, siz onu benden hem alıp hem de bana verdiniz. Hem de tüm cömertliğinizle. Hayır, siz aldığınızdan çok daha fazlasını verdiniz, hem de çok fazlasını. (*Recha'nın boynuna sarılarak*) Ah! Kardeşim! Kardeşim benim!

Nathan: Blanda von Filnek!

Templier: Blanda mı? Blanda mı? Recha değil mi? Artık sizin Recha'mız değil mi o? Tanrım! İstemiyor musunuz onu! Ona yeniden Hıristiyan adını mı veriyorsunuz! Onu benim yüzümden mi istemiyorsunuz! Nathan! Nathan! Yaptıklarından neden o sorumlu olsun? Neden?

Nathan: Ne diyorsun? Ah benim çocuklarını! Benim çocuklarım! Kızımın kardeşi benim oğlum sayılmaz mı, yeter ki o da istesin? *(Onlar kucaklaşırlarken, Salaheddin huzursuz bir şaşkınlıkla Sittah'a yaklaşır.)*

Salaheddin: Ne diyorsun olanlara, kardeşim?

Sittah: Çok duygulandım...

Salaheddin: Ben de ortaya çıkacak daha dokunaklı bir durum var mı diye, adeta korkuyorum! Mümkün olduğunca sen kendini böyle bir şeye de hazırla.

Sittah: Nasıl?

Salaheddin: Nathan, konuşmak istiyorum, konuşmak! *(Nathan onun yanına geldiğinde, Sittah kardeşlerin yanına, onların sevinçlerine ortak olmak için gider. Salaheddin'le Nathan alçak sesle konuşurlar.)*

Salaheddin: Dinle beni! Nathan az önce söylememiş miydin...

Nathan: Ne?

Salaheddin: Baba Almanyalı değilmiş; daha doğrusu Alman değilmiş diye. Öyleyse neydi? Nereliydi?

Nathan: Kendisi bunu bana hiç bir zaman söylemek istemedi. Onun ağzından konuyla ilgili bir şey öğrenmiş değilim.

Salaheddin: Frenk olamaz nu? Batılı olamaz mı?

Nathan: Öyle olmadığını gizlememişti benden. Farsça konuşmaktan çok hoşlanırdı...

Salaheddin: Farsça mı? Farsça mı? Daha ne olsun? Odur. Oydu kesin!

Nathan: Kim?

Salaheddin: Kardeşim! Hiç şüphe yok bunda! Benim Assad'ın o! Hiç şüphesiz.

Nathan: Eh, madem bunu kendin buldun, bu kitapta da kanıtını bul.

Salaheddin: *(Heyecanla kitabı açar.)* Ah! Olamaz, onun el yazısı! Onun yazısını tanıdım!

Nathan: Henüz bir şey bilmiyorlar! Anlatıp anlatmamak hâlâ senin elinde!

Salaheddin: *(Kitabı karıştırırken)* Kardeşimin çocuklarını tanımayacak mıyım ben? Yeğenlerimi, benim çocuklarımı tanımayacak mıyım? Onları tanımamak ha? Ben? Sana mı bırakayım onları? *(yeniden yüksek sesle)* Onlar! Onlar, Sittah

bunlar! İki de benim... Senin kardeşinin çocukları! *(Onları kucaklamak için koşar.)*

Sittah: *(Salaheddin gibi o da koşar.)* Ben niye duruyorum! Ama zaten başka türlü olamazdı ki.

Salaheddin: *(Templier'e)* Şimdi beni sevmek zorundasın, inatçı! *(Recha'ya)* Şimdi olmayı teklif ettiğim gibi değil miyim artık? Sen istesen de istemesen de böyle bu!

Sittah: Ben de! Ben de!

Salaheddin: *(Templier'in yanına gider.)* Benim oğlum! Benim Assad'ım! Benim Assad'ımın oğlu!

Templier: Senin kanındanım ben! Çocukluğumda gördüğüm o rüyalar, demek rüyadan daha da öteymişler! *(Ayaklarına kapanır.)*

Salaheddin: *(Onu ayağa kaldırarak)* Bakın haine! Bunu biliyormuş, ama neredeyse ben kendisinin katili yapacaktı! Görürsün sen!

(Herkes birbirini sessizce kucaklarken perde kapanır.)